

Za konec tedna

Sobotna priloga Dela

Iz vsebine:

DUSAN CEHOVIN
PRIZADEVANJA
ZA STABILIZACIJO
Nekatera pereča vprašanja

PETER BREŠČAK
MIHA KOSAK
Portret tedna

SLAVKO FRAS
JUNAK »LEVE DESNICE«
Pri dr. Helmutu Kohlu v Mainzu

»OKROGLA MIZA« RINASCITE
KAKO PRESOJATI PROBLEME
SOCIALISTIČNIH DRUŽB?
Mnenja nekaterih članov CK
KP Italije o poljskih dogodkih

MITJA MERSOL
»SMO ZA MIROLJUBNO
REŠITEV«
Dopis iz Konga

DR. ERNEST PETRIC
PRED VELIKO PREIZKUŠNJO
Ali bomo znali zagotoviti tak razvoj
proizvajalnih sil, da bomo ostali
del modernega sveta?

ANDREJ INKRET
KAKO ŽIVI LITERATURA
Kratki književni esej

NOVE KNJIGE

DRAGO KRALJ
VELIKE TEŽAVE
ZA DIMNO ZAVESO
Elektrarni na rob

FRANCE NOVŠAK
LICEMERSTVO
Človek v stiski (5)

IVAN VIDIC
AHIL IN ŽELVA
Odgovor na vprašanje, zakaj so naša
sodišča »počasna«

MARIJA NAMORS
POGLED V NEZNANO
Znanost odkriva zakone dednosti

ACO PASTERNAK
»GRANDE MINUETO« -
SIMBOL CHE GUEVARE
Gverila v Braziliji (konec)

BOSTJAN ANKO
LOVA NA TJULNJE
SE NE BO KONEC
Kanadsko pismo

POŠTNI PREDAL ŠT. 29

Družbena vsebina in smisel

Nekaj povzetkov iz javne razprave o ustavnih spremembah

Ko je po seji predsedstva ZKJ (2. marca) in po seji skupne komisije za ustavno vprašanja zvezne skupščine zasvetila zelena luč za javno razpravo o ustavnih amandmajih, so do tedaj tihe razprave o ustavnih spremembah in reformi družbeno-političnega sistema mahoma postale »uradne«. Prvi odmevi javne razprave so pokazali precej trdno enotnost v načelnih stališčih in pogledih (kar je bilo pričakovati), in precej različna stališča okrog konkretnih vprašanj (kompenzacija, kotizacija in podobno) — kar je prav tako bilo pričakovati. Udeleženci v javni razpravi zastavljajo svoje besede zelo na široko — slišati je mnenja, da gre za zgodovinski dokument, pa tudi druga, da je vse, kar je bilo opravljenega, komaj začetek. O čem zdaj najbolj govorijo v republikah?

Bosna in Hercegovina: Trije v predsedstvu SFRJ

Tudi bosenski komunisti so javno razpravo o ustavnih amandmajih in spremembah političnega sistema začeli skorajda naslednji dan po tistem, ko je bila priglana zelena luč za javno razpravo. Na plenarni seji CK ZK Bosne in Hercegovine je uvodoma spregovoril član sekretariata Petar Dodik. Menil je, da predstavlja sistem kompenzacije, ki ga predvidevajo ustavni amandmaji, bistven instrument za delovanje enotnega trga in zagotovitev enakopravnosti organizacij združenega dela, republik in pokrajin pri oblikovanju dohodka in pri razpolaganju z rezultati dela. Dodik se je nato »spokajal« ob kotizaciji in dejal, da bi bilo za financiranje federacije neobhodno potrebno zagotoviti višje sredstev, ki bi razen carin in taks, kot je določeno v 33. amandmaju, bili določeni tako, da bi približno enako — se pravi po ekonomski moči republik in glede na dohodek občanov — obremenjevali družbeno-politične skupnosti oziroma občane. Da bi lahko enotni trg sploh deloval, pa je nujno sporazumno določiti enotno stopnjo zveznega prometa davka.

Dodik je dodal, da imajo nekateri dolžanje novih odnosov med federacijo in republiko, oz. izražanje republike kot suverene državne skupnosti za cepljenje Jugoslavije. Res je pa ravno obratno. Uresničevanje polne enakopravnosti narodov in narodnosti je pogoj za večjo enotnost in uspešnost organov federacije. Zaradi pomena in vloge predsedstva je treba še enkrat proučiti število članov tega organa. Če bi bilo članov več, bi lahko bolje in uspešneje opravili naloge. Poleg tega pa bi bilo za SR BiH, glede na narodnostni sestav njenega prebivalstva, posebnega pomena, da bi ustvarili možnost za to, da bi imel vsak njen narod stalno svojega predstavnika v predsedstvu SFRJ.

Rato Dugonjić je podčrtal, da je BiH v razpravi o izdelavi amandmajev izhajala iz dejstva, da ni sama v Jugoslaviji in da je treba poiskati take rešitve, ki bodo zadovoljile vse. Maršikaj, kar je zapisano v predlogu ustavnih amandmajev, ni stališče, ki ga je BiH zastopala v razpravi. Vendar se v BiH z njimi strinjajo, saj je to najboljša in najrealnejša rešitev.

V bosenskih časopisih zdaj poudarjajo, da je BiH odločila v svoji zahtevi glede števila članov predsedstva SFRJ (trije iz republike, dva iz pokrajin).

Hrvatska: »Podružbiti« reksporterje in banke

Tudi na Hrvaškem se je najprej sestel CK ZK Hrvatske. Prve ocene so nihale od ugotovitve — da je paket ustavnih sprememb »dokument zgodovinskega pomena za bodočnost države in programsko osnovo ZK« (Milika Planinc) — do ugotovitve — da z ustavnimi spre-

membami dograjujemo elemente politično specifične poti jugoslovanskega socializma in da se uveljavlja narodnostna komponenta kot pogoj za resnično bratstvo, ne pa zapiranje (Savka Dabčević Kučar).

Savka Dabčević je govorila o štirih skupinah odnosov, ki jih tretirajo ustavni amandmaji, in ugotovila, da bi ob opredelitvi položaja združenega dela in samoupravljanja, morali nujno rešiti še vprašanje »centrov ekonomske moči, finančnega in državnega kapitala, bank in reeksporterjev«. »To bo našlo na precejšnje odpora, saj imajo te sile oporo v zvezni administraciji,« je pristavila. Opozorila je na politični pomen načela o usklajevanju stališč in dogovarjanju ter dodala, da je Hrvatska že dlje časa nezadovoljna z deviznim režimom. Čeprav ustvarja Hrvatska 40 odstotkov deviznega priliva, njeni predlogi ne morejo prodrati. Ker obstajajo med republikami in pokrajinami različni ekonomski interesi, naj bi se ti reševali z dogovori. Na pripombe, da je sistem, za katerega se ogreva hrvaško vodstvo, nečinkovit, je odgovorila, da je za učinkovitost prava cena zanj ne sme biti neenakopravnost in preglasovanje. Opozorila je tudi na tendenco, da bi v imenu domnevnih demokratizma in parlamentarizma zožili naloge predsedstva SFRJ. Poudarila je, da ne smemo dovoliti, da bi zavrnili katerokoli

postavko ustavnih amandmajev, o kateri je bil dosežen politični dogovor vseh republik in pokrajin.

Jakov Blažević je dejal, da bi bilo napak javno razpravo začeti s tem, kaj ustavnim amandmajem manjka. Za politično akcijo in delovno ljudi je treba odkriti razredno družbeno vsebino, smisel in domet, po katerem so amandmaji podlaga za nadaljnjo izražanje političnega in gospodarskega sistema. V zvezi s pripombami Hrvatske na račun kotizacije je poudaril, da ne gre za številke in količinske odnose, ampak za načelno stališče, da mora biti v ekonomski politiki neposredni proizvajalec bolj samostojen in da je treba administraciji odvzeti tisti fiskalni instrumentarij, s katerim bi lahko še naprej vplivala na dohodek, delitev dohodka in proces samoupravljanja.

Na Hrvaškem so priprave za javno razpravo precej daleč. Socialistična zveza in druge družbeno-politične organizacije — tako so dejali na seji SZDL — morajo stimulirati kritiko ter iskanje novih rešitev in predlogov o ustavnih amandmajih in spremembah političnega sistema. Čedo Grbić pričakuje od javne razprave »izboljšanje vsebine amandmajev«. Temeljna izhodišča stališča — od njih ne more biti odstopanja — so samoupravljanje, kot osnovni družbeni odnos, rešitve glede nacionalnih vprašanj in s tem v zvezi dosledna realizacija vloge republike kot nosilca suverenosti in državnosti, naroda ter ustreznega vloge in organizacija federacije.

V hrvaškem tisku ustavna razprava najbolj odmeva v nestrinjanju, da bi se »vsotne« ustavne amandmaje izmuznil status zunanjejavinskih podjetij, posebno reeksporterjev. Vztrajajo na razširitvi (tudi v ustavi) problemov deviznega režima v duhu znanih predlogov »naj devize ostanjejo tiste, ki jih ustvarja,« potem problemov položaja bank, zunanjejavinskih organizacij in reeksporterjev (v smislu »podružbiti« zunanjejavne trgovine in delitve skladov na gospodarske partnerje in republike). V dosedanjih razpravah so najbolj glasno poudarjali, da je težko sprejeti sistem kompenzacije, ki bi vseboval regionalne, republiške in pokrajinske primese. Kompenzaci-

ja je sprejemljiva samo kot nadomestilo gospodarskim panogam in vjem, ki so zaradi razvojne politike države postavljene stalno v neugodnem položaju, nikakor pa ne kot nov vir koncentracije sredstev na regionalnem principu. Funkcije federacije so preobsežne...

Makedonija: Vendar »košček« zveznega sklada

Najprej je Nikola Minčev, predsednik skupščine SR Makedonije, v pogovoru v redakciji »Nove Makedonije« dejal, da so ustavne spremembe zelo globoke in na ekonomskem področju daljnosežne. Na vprašanje, kaj za Makedonijo kot nezadostno razvito republiko praktično pomeni nov koncept ekonomskega sistema, je Minčev poudaril, da velika samostojnost republik izredno poudarja njihovo odgovornost za lastni razvoj. Ker se bo politika Jugoslavije določala skupno, je dodal, se bo morala Makedonija — pri določanju te politike — izboriti za svoje interese. Z »izgradnjo« ustrezne skupne gospodarske politike in sistema se bodo republike lahko bolj naslonile na svoje sile.

Na posvetovanju predsednikov občinskih konferenc in sekretarjev občinskih komitejev ZK Makedonije je Minčev spet poudaril, da ustavni amandmaji zagotavljajo enakopravnost narodov in dajejo republikam večjo odgovornost in samostojnost. Takrat so se strinjali, da amandmaji krepijo jugoslovansko skupnost in ustvarjajo trdnjavo in stvarno kohezijo, politično in ekonomsko, kakršne v preteklosti ni bilo. Ogledali so se za stališče, naj bi bile delovne organizacije, organizacije združenega dela in njihova združenja ter občine aktivne pri oblikovanju politike, ki bo zastopala republiko na ravni federacije.

V razpravah posameznikov in v make donskem tisku se je sklopi »mala vrata« izmuznil predlog (oporek) ga je Ksenija Bošev, da se v nekakšni obliki le obdrži zvezni sklad za kreditiranje opreme in ladjedelništva.

»Trkanja«

Koliko je dvakrat dva

Nenavadna javna polemika okrog sprememb ustave in političnega sistema SFRJ

Minuli teden je med javnostjo, zlasti tisto, ki nekoliko bolj pozorno spremlja razprave o spremembah v ustavi in političnem sistemu države, zbudila zanimanje nenavadna javna polemika med članom izvršnega biroja predsedstva ZKJ Mikom Tripalom in nekaterimi govorniki na seji konference ZK Srbije; med njimi je bil tudi član izvršnega biroja predsedstva ZKJ dr. Miroslav Pečuljić.

Na prvi dan konference srbskih komunistov — razpravljali so o vlogi ZK pri spremembah v političnem sistemu — je bil v Zagrebu sestanek CK ZK Hrvatske, Mika Tripalo se je oglašil med razpravo, ne da bi koga posebej imenoval ali omenil kak forum, kritiziral potek razprav v Srbiji v zvezi z

ustavnimi spremembami. Tripalo je med drugim dejal, da predsedstvo ZKJ na zadnji seji ni po naključju sprejelo »preveč togih sklepov o nadaljnjih javnih razpravah, saj je tudi v preteklosti prav v zvezi z razpravami o ustavnih spremembah, nalezelo na tako ravnanje in postopke, ki jih ni mogoče sprejeti.

»Teško bi si bilo zamisliti tak jugoslovanski sporazum, v katerem si vsi sodelujoči ne bi prizadevali za usklajevanje svojih stališč, prav zaradi tega, kar je Jugoslavija država, v kateri obstajajo poleg skupnih interesov tudi nekateri različni in celo nasprotni,« je dejal Tripalo. »Torej so imeli vsi tisti, ki so sodelovali pri pripravi tega predloga političnega sporazuma, najbrž pomisleke glede nekaterih stališč v amandmajih, sedaj pa bi bilo povsem brez pomena v steno grafičnih zapisov s gestanki koordinacijske komisije iskati alibi, da bi lahko ponovno sprožili vprašanje o sprejetih predlogih za nekatere bistvene rešitve.«

Tripalo je zatem opozoril, da je večkrat prišlo do kampanje, ki se pod vse mogočimi izgovori postavlja po robu napovedanim spremembam. Prvilo je potekala pod geslom: »da improvizirane spremembe ustave niso možne vsak hipe, drugič, da teh sprememb ni mogoče »izvesti« v zaprtih krogih,« da je treba razpisati referendume in podobno, januarja pa so nekatere trdili, da so se zbrali »nekakšni nezakoniti predstavniki republik, ki so zlorabili pobudo za ustanovitev predsedstva SFRJ, hoteli vso Jugoslavijo postaviti na glavo.

Tripalo je dejal, da se je »z objavo takih amandmajev kampanja pravzaprav nadaljevala, zato je predsedstvo ZKJ sklenilo, da se morajo vsi komunisti, zlasti voditelji držati osnovne idejno-politične vsebine amandmajev.

Odmevi iz Srbije

Nekaj članov konference ZK Srbije — zasedanje se je drugič dne, 10. marca, nadaljevalo — je v časnih prebralo te in še druge Tripalove besede v Zagrebu. Na konferenci ZK Srbije se je najprej oglašil poslanec iz Niša Miodrag Nikolić; dejal je, da »besede nekaterih nosilcev javnih funkcij v naši skupnosti z začetka ustavne razprave nasprotujejo temeljnemu vrednotam našega sistema, samoupravljanja in revolucije,« »Zares si ne morem drugače razlagati večeršnjih Tripalovih besed,« je dejal Nikolić, »kot politično zunanje in idejno-moralno, nadrejenega političnega delovanja, ki spodbuja vsa temeljna, elementarna načela, podlago našega samoupravnega sistema, ki zares izključuje možnost de-

mokratskega dialoga, s tem pa tudi temeljno pravico delovnega človeka, na kateri stoji in iz katere izhaja naša samoupravna socialistična skupnost.

Sekretar univerzitetnega komiteja ZK v Beogradu Branko Pribičević ni omenil Tripala, a del njegovega dolgega govora se je prav tako nanašal na Tripalove besede: »Nekatere izjave o togih ali obvezujočih sklepih, izrečene zadnje dni, je mogoče razumeti kot poziv k temu, da bi se zožili obseg in vpliv napovedane razprave o spremembah v političnem sistemu. Zahteve, naj bi bila razprava odprta, si nikakor ni mogoče razlagati kot poprejšnje nestrinjanje s predlogi in ne drž, da zahtevamo odprto razpravo zaradi tega, ker se ne bi strinjali s predlogi.

Najbolj glasno pripombo k Tripalovim besedam pa je izrekel docent beogradske univerze in član sekretariata mestnega komiteja ZK Beograda Rajko Danilović. »Strinjamo se s stališčem Mika Tripala, ki ga je navedel na seji CK ZKH, da je treba izvirne suverene pravice delovnega človeka in naroda iskati v republikah in da suverenosti ni mogoče prenašati, temveč da jo delovni ljudje naroda neposredno uresničujejo. A prav zaradi tega bi rad vprašal: kdo je Tripala pooblastil, da govori in presoja o življenjsko pomembnih interesih srbskega delavskega razreda, naroda in narodnosti. Mar Tripalo meni, da Zveza komunistov Srbije ni kos sama izražati interesov delovnih ljudi naroda in narodnosti v socialistični Srbiji in ocenjevati svoje politike? Če nekdo zakonito razpravo v ustavi komunistični Srbiji in pogovor o stališčih funkcionarjev, ki so imenovani, razglasi za alibi, je to centralistično ravnanje, z manj spoštovanja do nacionalne suverenosti, kot jo je bilo opaziti pri tistih, ki jih je celotno gibanje soglasno obsodilo. Tako ravnanje ni boj proti centralizmu kot družbenemu odnosu, temveč gre za to, v čigavih rokah je ta centralizem.«

Predsednik republiške konference SZDL Srbije Dragi Stamenković je bil na omenjeni seji komunistov SR Srbije zelo odločen: »Nikomur ne vsiljujemo svojih stališč, prav tako pa si ne želimo vsiljevanja stališč od drugih.« — »Zunaj naše republike se najde tudi kakšen posameznik, ki pa že dlje časa skrbi Srbijo in nas uči, kako se je treba obnašati ter če smo razumeli bistvo ustavnih sprememb. Hkrati, ko govori o samostojnosti in suverenosti republik, ne zamudi priložnosti, da se ne bi vrtel v zadevi Srbije — in to ne ravno dobrohotno, ali zato, ker ne bi razumel sprememb političnega odnosa in drugega obnašanja. Mnogo bolj bo v duhu linije ZK in v duhu bolj-ših medrepubliških in mednarodnih odnosov, če bo ta in drugi tovariš bolj dosleden v svojih stališčih in če bo (do) skrbel predvsem za svoje zadeve in odnose v svoji republici... Politično jasno moramo reči, da nihče nima pravice sprejemati stališč o sestankih, ki jih v Srbiji organizira skupščina SR Srbije. ZK Srbije in srbski sindikati, jih ocenjevati kot organizirano kampanjo ter jih po skrajšanem postopku politično likvidirati. To prehaja v področje tistih odnosov, ki jih moramo šteti za nedovoljene.«

Srbija: Republiška federacija

Ustavno razpravo v Srbiji opredeljujejo specifičnosti, ki jih drugje, v drugih republikah ne zasledimo. Gre za opredelitev položaja pokrajin — Vojvodine in Kosova — tako v okviru republike kot v okviru federacije ter za opredelitev o posebnih vlogi in položaju Beograda. Na tretji konferenci ZK Srbije je Mijalko Todorović dejal, da je preoblikovanje federacije le začetek daljnosežnega programa reforme političnega sistema. »Že sedaj moramo (in tudi zmoremo) prebiti okvire posredniško-predstavnosti demokratične kakor tudi birokratsko-etatsistične ostanke te demokracije in preiti v družbeno-politične odnose, v katerih bodo politične razprave in odločanje o družbenih zadevah v občini, pokrajini, republici in v federaciji (ter v delovni organizaciji) resnično sestavni del rednega, proizvodnega in drugega dela delavcev, njihova neodtujljiva pravica in delovna dolžnost. Na tem tudi temelji načelo delegatskega sistema.«

Na isti konferenci so podčrtali, da je izhodišče za določanje položaja pokrajin v političnem sistemu dejstvo, da so pokrajine samostojne, avtonomne družbeno-politične skupnosti in da so hkrati tudi odsevi zgodovinskih okoliščin, v katerih so nastale. Avtonomne pokrajine so pomemben dejavnik pri oblikovanju zvezne politike. Vsekakor pa ni v zvezi z organiziranjem v celoto nobenih vprašanj, o katerih se ne bi mogli sporazumeti v republici Srbiji (Tiljaz Kuršić). Gotovo se bodo kasneje sama od sebe zastavila vprašanja in poiskati bo treba na njih odgovore. Očitki, da se s tem preudari rešitve v Srbiji, niso upravičeni; če bi ravnali drugače, bi preudari rešitve v zvezi.

Kar zadeva Beograd je predloge strnil Branko Pešić na mestni konferenci ZK. Dejal je, da zahteva po specifičnosti mesta ne pomeni izločitev Beograda iz skupnega političnega sistema, in politične organizacije v republici, saj mesto nima interesov zunaj Srbije, je pa kot druga velika mesta, zainteresiran za opuščanje centraliziranega sistema.

Odmevi na odmeve

Na mestni konferenci komunistov Zagreba je Mika Tripalo v daljšem govoru dejal tudi to: »Prosil bi komuniste, da storimo vse, da razprava o spremembah ustave in političnega sistema ne bo zašla na osebni teren, ne glede na to, čigava imena se omenjajo. Povsem jasno je, da razprava — in nesoglasja — ni osebna, marveč da gre za različna gledanja na posamezne probleme, četudi bi kdo imel — mi nimamo razloga, da bi izgubljali živce in da bi bili nerazumni. Moramo le mirno in argumentirano posredovati svoje mnenje, moč teh mnenj se kaže namreč v tem, da so natančen izraz interesa naroda, ki mu pripadamo, delavskega razreda, katerega avantgardi pripadamo.«

V Slavonski Požegi (neka) dni pomeje) pa je Tripalo dejal: »Proti ZK Hrvatske in njenemu vodstvu so vodili premišljeno kampanjo. To obliko boja so izbrali zato, ker niso mogli objektivno parirati stališčem vodstva ZK v Hrvatski. Lahko pa se nadejamo, da bodo konec koncev le zmaga razumna stališča.«

Na zvezni konferenci SZDL, ki je bila te dni v Beogradu, je predsednik Tito dejal: »Ko gre za razpravo o ustavnih spremembah, ki se je že začela, moram reči, dragi tovariši in tovarišice, da se je pojavila tudi nestrpnost. Rad bi, da bi bila razprava čimbolj strpna, da ne bi prehajala na osebno področje in da bi bila usmerjena konstruktivno. Vse to moramo opraviti mirno, brez živčnosti, kajti čaka nas pomembno delo. Naši narodi zelo pozorno spremljajo naše delo. Poleg tega nas tudi zunanji gledajo, pa ne le naši prijatelji, ampak tudi tisti, ki nam niso želeli, niti nam ne želijo dobro, ki so na them upali in govorili, da se grizemo med seboj in da bo Jugoslavija nekega dne razpadla.

ZDRAVKO ILIC

STOJAN KERBLER: RITEM

TIHOMIR PINTER: MREZA

Gospodarski problemi

Prizadevanja za stabilizacijo

Nekatera pereča vprašanja

Kot je splošno znano, ima devalvacija katerekoli valute lahko trajnejši uspeh le, če so izpolnjeni nekateri pogoji. Ker je bil namen devalvacije, ki je bila konec januarja 1971, povečati zunanjo finančno ravnotežje države, hkrati pa tudi ublažiti disparitet v notranjih cenah, je mogoče te cilje uresničiti le, če so notranji odnosi dovolj trdni in če gospodarske razmere dovoljujejo, da brez kakih večjih težav prenesemo podražitev uvoženega in domačega blaga ter preprečimo inflacijo proizvodnih stroškov. V nasprotnem primeru bosta imela devalvacija in izravnavanje disparitet v cenah le začasni učinek, pomeni pa lahko tudi začetek novega obdobja inflacijskega ciklusa in novih monetarnih motenj.

Devalvacija in zmanjševanje disparitet v cenah bistveno posega v razmerja cen precejšnjega dela gospodarstva. Spremenje valuten tečaj in zmanjševanje disparitet v cenah ne bi rodila želenega gospodarskega uspeha, če bi ves učinek podražitev samodejno prenesli na cene. V relativno kratkem času bi obnovili stara razmerja, cene pa bi bile dokaj višje.

Devalvacija zajema poleg vrednostne tudi določeno materialno delitev družbe, deviznih in drugih rezerv, a na škodo potrošnje in investicij. Pogoji, da dosežemo zaželeni učinek, je v tem, da zagotovimo takšno sestavo materialne delitve, v kateri bi notranja potrošnja in investicije lahko naraščale, a precej počasneje od naraščanja družbenega proizvoda. Zaradi razlike med povečano potrošnjo in investicijami v državi ter družbenim proizvodom bi se zmanjšal deficit v plačilni bilanci in povečale rezerve.

S spremembo paritete dinarja in drugih ukrepov, ki so bili pred tem oziroma pozneje, pomembna sistematska vprašanja niso razrešena. Poseben pomen med temi vprašanji imajo vsakokrat zunanji gospodarski režim, politika dohodka, davčni sistem itd.

Novi elementi stroškovne inflacije

V tem pogledu so bile izkušnje reforme iz leta 1965 dokaj poučne. Pri uravnavanju reformskih ukrepov nismo dovolj poskrbeli za usklajenost vseh sprememb v gospodarskem sistemu in gospodarski politiki: s cilji, ki smo si jih zastavili. Tako je bila na primer devalvacija dinarja julija 1965, no vi devizni in zunanjetrgovinski režim pa je začel veljati šele v začetku leta 1967. Revolarizacija osnovnih sredstev in sprememba pri amortizaciji sta bili prav tako sprejeti šele leta 1967, pomenili pa bi lahko pomembne korektive v razmerjih delitve. Med reformno je prišlo do nekaterih sprememb pri finančnem razširjenju reprodukcije, do delitve sredstev v korist delovnih organizacij, kar je bila prav tako pomembna načelo funkcioniranja celotnega sistema. Zaradi tega, nastalih pri delitvi, in ne izdelane sistema razširjenega reprodukcije sta kroženje sredstev in funkcioniranje bančnega ter finančnega mehanizma ostala pri starih osnovah in se nista dovolj prilagodila gospodarski tržni tipa in potrebnemu razvoju. Premalo smo predvideli socialne gospodarske in politične posledice funkcioniranja gospodarstva na tržni podlagi. Linije odpiranja gospodarstva v začetni fazi nismo uresničevali na ustrezen način in z ustreznimi mehanizmi.

Očitno se tako in drugače napake sedaj ne bi smele ponoviti. Za sedanjimi trenutnimi ukrepi, ki so bili v začetku leta 1971, to pa pomeni, da naraščajo nekoliko počasneje kot v letu 1970. To bi bilo še vedno običajno več kot v razvitih državah. Toda kakor so računali, bi v tem letu ustvarili pogoje za to, da leta 1972 cene v Jugoslaviji ne bi naraščale bolj kot v teh državah.

— da inflacije povpraševanja nismo povsem zavezili; z devalvacijo in zvišanjem cen so se pojavili novi elementi stroškovne inflacije v gospodarskih tokovih;

— da niso še dovolj utrjene pregrade, ki bodo preprečile nenadzorovano gibanje cen;

— da bodo na položaj na trgu v prvem polletju vplivali tudi nekateri avtonomni pojavi, kot je na primer sezonska podražitev kmetijskih pridelkov zaradi pčelje ljetine v minulem letu ipd.

Pritisk na cene - osrednji problem

Iz vsega zgoraj povedanega izhajajo nekatere ugotovitve o aktualnih smernicah dela v nadaljnjem izvajanju stabilizacijskega programa:

— prvič, naloga ekonomske politike v sedanjem trenutku bi bila, z ustreznimi ukrepi, ki jih je treba doseči v plačilni bilanci, da se poraba širila čez dane okvire, tedaj bi neobgibno izpadli tisti učinki, ki jih na tem področju pričakujemo, na tržišče pa bi neobgibno pritiskale motnje;

— tretjič, da bi ustvarili možnosti za poslovanje gospodarstva, je nujno treba čim prej najti rešitve v tistih stičiščih gospodarskega sistema, ki so posebno pomembna za zagotovitev razvoja na trajnejših, trdnih temeljih. Stabilizacijski program predvideva, da uveljavimo ustrezne sistemske rešitve v smotnem roku.

Iz vsega tega izhaja, da bo osrednji problem, na katerega bo trčila gospodarska politika v prihodnjem obdobju, pritisk na cene. Ta pritisk prihaja z več strani: Problemi strukture na kmetijskem tržišču in tržišču storitev ter izrazitejši sezonski premiki cen kmetijskih pridelkov in živil; učinki devalvacije; spremembe v cenah energije in prometa; povečanje tuji cen; povečanje stroškov za delo po enoti proizvoda (zvišanje nominalnih osebnih dohodkov za več, kot naraste proizvodnost dela) pod pritiskom povečanih življenjskih stroškov.

Namen stabilizacijskega programa in spremembe paritete dinarja je bil, da se cene v državi v letu 1971 zvišajo za kakih 10 procentov v primerjavi z decembrom 1970. To pa pomeni, da naraščajo nekoliko počasneje kot v letu 1970. To bi bilo še vedno običajno več kot v razvitih državah. Toda kakor so računali, bi v tem letu ustvarili pogoje za to, da leta 1972 cene v Jugoslaviji ne bi naraščale bolj kot v teh državah.

Ni treba poudarjati, da bi nastale hujše posledice, če tega namena ne bi uresničili. Za zdaj ukrepi, ki bi preprečili, da bi cene v širši meri pritisnile navzgor, se niso dovolj vtikali v gospodarske tokove. Ta hip je to svojvrstni psihološki element za pritisk na zviševanje cen.

Obrambe z ekonomskimi metodami — liberalizacija uvoza, carinska politika, intervencije na tržišču, omejevanje izvoza, kreditno-monetarna in fiskalna politika — ni dovolj tudi v posameznih instrumentih na področju cen. Dosežena razbremenitev gospodarstva z zakonskimi in pogodbenimi obveznostmi pomeni komaj tretjino skupnih zaradi devalvacije in spremembe cen povečanih stroškov poslovanja gospodarstva.

Ekonomske „zavore“

Vse to kaže na potrebo po nadaljnjih temeljnih ukrepih na področju cen. Brez tega ga utegnemo priti v položaj, v katerem bi morali za daljši čas pustiti cene zamrznjene (tako da bi deloma institucionalno prilagodili tudi mehanizem nadzorstva in razširili aparat nadzorstva), ali pa bi se zelo občutno zvišale — najmanj trikrat bolj kot v razvitih državah. Očitno je, da ne eno ne drugo ne ustreza sprejeti politiki.

Problemi cen in ukrepi, ki morajo spremljati njihovo prilaganje, niso pomembni samo zaradi ohranitve učinkov, spremembi paritete in uravnavanja plačilnih razmerij v cenah, ampak tudi zaradi uresničevanja sprejete politike na področju standarda. V letu 1971 je predvideno, da se bodo oblikovala naslednja razmerja v delitvi sredstev za finalno potrošnjo:

— družbeni proizvod naj bi narasel za 5,3 odstotka, skupno razpoložljiva sredstva za delitev pa naj bi se povečala za okrog 3 odstotke glede na nalogo, da se mora bistveno zmanjšati primanjkljaj v plačilni bilanci;

— na tej podlagi bi se sredstva za življenjsko raven povečala za 2,7 odstotka, za investicije 2,7 odstotka, materialni dohodki splošne potrošnje 1,2 odstotka, rezerve pa za 23,4 odstotka;

— iz navedenega je razvidno, da bodo sredstva za življenjsko raven naraščala počasneje od večanja družbenega proizvoda. Počasneje od družbenega proizvoda bodo naraščale tudi druge oblike potrošnje. To je bistveni pogoj, da se v plačilni bilanci zmanjša primanjkljaj;

— v okviru osebnih potrošnje naj bi se osebni dohodki v letu 1971 realno povečali na zaposlenosti za približno 1 do 2 odstotka (v letu 1970 za približno 6 odstotkov) po pa je za 2,5 odstotka več, kot je bilo po večanju splošne družbene produktivnosti dela.

To so glede na cilje gospodarske politike možna realna gibanja. Tako skromno povečanje pa lahko ogrozi običajno povečanje cen. Zaradi tega je treba na področju cen vgraditi določene ekonomske „zavore“, ki bi preprečile njihovo nekontrolirano naraščanje. Gre predvsem za politiko liberalizacije uvoza, zniževanje carin, pogojevanje posameznih ukrepov (na primer na področju potrošniških kreditov) s stabilno ceno, pravočasne intervencije na trgu, izvoza posameznega blaga ipd.

Po devalvaciji

Na podlagi tega bi se potem lahko lotili programa postopne liberalizacije cen. Do izpolnitve potrebnih prej navedenih pogojev pa ostane v veljavi tvornega kontrole proti nedovoljnemu povečevanju cen.

Položaj po devalvaciji je za posamezne dejavnosti, za katere je sprejeto načelo oblikovanja notranjih cen na podlagi izvoznih cen, zelo razveseljujoč. S to potezo osrednji slovenski časnik opušča (ali lahko izrazim to upanje in prepričanje?) enostranski odnos večine sredstev množičnega obveščanja do dogajanj v krščanstvu na sploh, v Cerkv, in še v slovenskem krščanstvu posebej. Ta enostranskost se je kazala v naslednjem:

— nekateri dejavnosti so po pariteti notranjih cen pod ravni, ki bi bila dovoljena na podlagi sprejetih kriterijev novega valutnega tečaja; druge dejavnosti so že zdaj na tej pariteti ali pa pod njo. Seveda je cene možno spremeniti v okviru zakonskih predpisov na podlagi sedanjih mehanizmov in sporazumov.

Sporazumi, dogovori in mehanizmi za povečanje cen, ki vplivajo na stroške poslovanja, imajo izjemno pomembno vlogo pri uravnavanju cen. Pri tem je treba opozoriti, da se ne bi smeli avtomatično prenašati na cene končnih izdelkov, če bi bile cene teh izdelkov zunaj kriterijev politike cen oziroma če so že zdaj na pariteti ali pa nad pariteto izvoznih cen. V tem trenutku je potrebno tudi, da se koncipira dolgoročna politika cen. Pri tem bi se delovalo razen federacije tudi druge družbene-politične skupnosti (zmanjšanje prispevka na osebne dohodke, sodnih taks, prispevka za mestno zemljišče ipd.). Pri tem je treba ponoviti, da s temi ukrepi vseno ne bomo mogli nadomestiti vseh povečanih stroškov poslovanja. Del prerazdelitve po moralo gospodarstvo nositi prek povečanja storilnosti dela, varčevanja, boljše organizacije dela, povečanja proizvodnje ipd.

Odmeriti rast denarne mase

Poseben pomen v zmanjševanju pritiska na cene bi imelo tudi bolj uravnoteženo blagovno-denarno razmerje v državi. Politika prelaganja in revizija nekatere potrošnje in investicij za prihodnje leto, spoštovanje dogovorjenih limitov na določenih področjih ipd. bi prispevala, da bi se ustvarile možnosti za ohranitev ravnovesja v denarno-blagovnih gibanjih, v katerih bi potem ostalo več prostora za izvoz, to pa bi podprlo bolj zdravo konjunkturo.

Zelo pomemben element v tem bodo kreditno-monetarni ukrepi. Konec leta je raven denarne mase za 18 odstotkov višja kot leto dni prej. Uravnoteženje blagovno-denarni odnosi in premostitev inflacije povpraševanja zahtevajo, da bi morali konec junija leta 1971 do povečanje spravi na nižjo stopnjo. Stopnja povečane denarne mase, ki ne bi bila v skladu s stabilizacijskim programom, bi utegnila peljati k neupravičeni akceleraciji gospodarske dejavnosti (investicije in proizvodnja) oziroma k novemu inflacijskemu pritisku po vpraševanju. Ali pa narobe. Pretirane kreditne omejitve bi peljale k zmanjšanju gospodarske dejavnosti in ne bi prispevale k bistvenemu zmanjšanju inflacijskega pritiska. Prav zato je treba dobro odmeriti možno stopnjo rasti denarne mase. To se mora pokazati prek projekcije kreditno-denarne politike, ki jo — kot se je zvedelo — pripravljajo, oziroma prek ustreznih ukrepov Narodne banke Jugoslavije.

Kar zadeva potrošnjo prebivalstva, bo sta dva dejavnika delovala ekspanzivno. To so nakazila iz ujitve in njihovi dinarski učinki ter tuji turistični promet. V nasprotju s tem pa bo restriktivno vplivala politika kreditiranja prebivalstva. Med letom bo verjetno potrebna določena (vendar opreza) prilagoditev te politike glede na možni strukturni presežek proizvodnje in povečanje zalog. Treba pa je upoštevati, da večje spremembe na tem področju gospodarske politike lahko delujejo v smeri zviševanja cen. Tako je bilo do sredine leta 1970, ko je razširjena možnost kreditiranja prebivalstva (upoštevajoč tudi po-

sojila v zvezi s naravnimi nesrečami) delovala na povečanje cen industrijskega blaga, ki ga kupujejo na kredit.

Osební dohodki

Nezadovoljiva politika dohodka v minulem obdobju je ustvarila vrsto problemov v socialnem položaju delovnih ljudi. Težnja k tako imenovani izenačevanju možnosti gospodarjenja bi verjetno težko odpravila neupravičene razlike v osebnih dohodkih, ki temeljijo na z lahkoto zasluženem dohodku. Posebej je treba poudariti, da je razhajanje med nominalnimi osebnimi dohodki in produktivnostjo dela vse večje (med temi relacijami se interpolira težnja hitrejšega naraščanja življenjskih stroškov). Znano je, mnenje mnogih ekonomistov, da je hitrejša naraščanje nominalnih osebnih dohodkov na zaposlenega od produktivnosti dela očitno dokaz stroškovne inflacije in dodaten impulz, ob vgrajenih učinkih devalvacije in spremembi v primarni delitvi, povečanju proizvodnih cen. Ta razlika, to je povečanje stroškov dela po enoti proizvoda v industriji, bi znašala v prvem polletju glede na ustrezn obdobje prejšnjega leta okoli 13 odstotkov, medtem ko je bila v vsem letu 1970 11 odstotkov.

Zgornja meja osebnih dohodkov (ki ni mogreba rešeno bolj prizadene ekscenčne primere) je omejena na prvo trimesečje. Glede na pomen politike v tem letu bi se iz ekonomskih in socialnih razlogov morala oblikovati že v tem roku. Pri tem imajo posebno vlogo socialistične republike in pokrajine. Z delimitiranjem povečanja osebnih dohodkov bi morale obstajati že določne osnove te politike (za zdaj je to samo SR Slovenija). V nasprotnem primeru bi morali verjetno pooblastiti republike, da bi ohranile zgornjo mejo povečanja osebnih dohodkov v posameznih dejavnostih.

Zunanjetrgovinsko poslovanje

Se zmeraj ni nekaterih pomembnih elementov za zunanjetrgovinsko poslovanje. Mednje sodi natančna določitev pogojev za poslovanje s klirinskimi državami, za poslovanje raznih skladov gospodarstva (za živinorejo, vino, tobak ribe), določitev deviznega kreditno-garancijskega potenciala bank za vse leto 1971, nekateri ukrepi, ki se nanašajo na vlaganja tujega kapitala. V predlogih teh predpisov se odpravlja obveznost 20-odstotnega reinvestiranja, potrjuje se pravica do retranfersa dobička, določeno je, da se ne morejo s takimi ukrepi poslabšati možnosti, na podlagi katerih je bila sklenjena pogodba o vlaganju, določa se splošna meja vlaganj sredstev ipd. V pripravi so tudi nekatere spremembe predpisa o kooperaciji domače industrije s tujimi partnerji z namenom, da se spodbudi razvoj mednarodne kooperacije.

Kar zadeva druge sistemske rešitve (fiskalni sistem, monetarno-kreditna politika, bančni sistem, sistem spodbujanja razvoja nezadostno razvitih republik in pokrajine Kosovo itd.), so roki za njihovo vsaj načelno sprejetje zelo kratki. Verjetno bo zelo težko v tako kratkem času uskladiti razna stališča.

Med drugimi ukrepi in predlogi, ki jih, kot se je zvedelo, pripravljajo, je treba omeniti napovedano revalorizacijo osnovnih sredstev in določitev elementov za njihovo stalno prilaganje tržnim gibanjem, natančno določitev (v zvezi s problemom izgub) večje vloge poverjenikov in bank, vrednotenje zalog in drugega premoženja podjetij ipd.

Prejeli smo

Zamudništvo

Po dveh prispevkih v sobotni prilogi „Dela“

V zadnjih sobotnih prilogah „Dela“ smo lahko prebrali najprej sestavek »Novo vino v starih mehovich« (avtor Sandro Magister, prevod iz italijanske katoliške revije »Sette Giorni in Italia e nel mondo«), nato pa še sestavek »Potreben — neokrnjen človek« (pogovor Marjana Sedmaka s prof. dr. Vladimirom Truhlarjem). Oba sestavka obravnavata, vsak na svoj način, tako imenovani »primer prof. dr. Truhlarja«, kakor je to imenoval zagrebški verski list »Glas koncila«. Gre za zaplete, ugovore in celo postopke, do katerih je prišlo v Cerkv, in še v slovenskem krščanstvu posebej. Ta enostranskost se je kazala v naslednjem:

O čem so in o čem niso poročali

1) O dogajanju v Cerkv, in krščanstvu časniki in RTV v glavnem niso poročali. Torej molk, kot da gre za dogajanja zunaj časa in prostora. Nnavadno so rekli, da je to in to notranja zadeva Cerkv, ki je tako ločena od države in nikogar, razen vernikov, ne zanima, kaj se v njej dogaja. Najbrž je bilo to tradicionalnim in konservativnim cerkvenim krogom povšeč.

2) Če so poročali o Cerkv, in krščanstvu, se je to zgodilo predvsem takrat, kadar so v vprašanju religije in Cerkv razpravljale družbenopolitične organizacije in njihovi forumi (CK ZKS, republiška konferenca SZDL, itd.).

3) Poročali so tudi takrat, ko je prišlo v odnosih med državo in Cerkvjo do izjemnih dogajanj (podpis protokola med sv. stolico in zvezno vlado leta 1968, vzpo-

stavitve diplomatskih odnosov med Vatikanom in Jugoslavijo leta 1970, izmenjava poslanic med predsednikoma Titom in pa-pežem, sprejemi škofov na verskih kongresih in podobno). Protokolne novice torej.

4) Brali smo lahko kratke zapise tiskov, ko so prišli duhovniki v nasprotje z zakonom ali storišči karkoli, kar naj bi bilo v nasprotju z načeli državne ali družbene ureditve. Sporočila o političnih ekscesih torej.

Bistvo novega

Enotna značilnost velike večine teh poročil pa je bilo izrecno navzdoce ali pa besedno neizraženo naziranje, da sta krščanstvo in Cerkev neke vrste stajalec v našem družbenem prostoru, neke vrste zunanji normalni, nekaj, kar po neokrnjeni sili razmer deluje kot naša družbena skupnost. Zato je vredno le izjemno negativno kritične presoje. Prepričan sem, da bo enkrat tudi pri nas potrebno sistematično in odprto (seveda tudi javno) spregovoriti o celoti razlogov, ki so v temelju opisanega naziranja.

Delov z objavo neposrednega pogovora s prof. Truhlarjem nesporno posega v bistvo dogajanja v krščanstvu in, kar je pri tem najvažnejše, prepušča besedo profesorju gregorijanske univerze v Rimu, kristjanu, da sam govori o sebi in krščanstvu. To je bistvo tistega novega, kar, po mojem mnenju, opušča enostranskost poročanja o Cerkv, in krščanstvu.

Posebnost te situacije, na katero šelim zdaj opozoriti, pa je v paradoksalnosti posamezne vrste. Kljub temu, da o Truhlarju knjigi poroča svetovni tisk, kljub temu, da je o tej knjigi in o dogodkih ob njej dovolj podrobno poročal zagrebški verski list »Glas koncila« (v članku »Na pomolu primer Truhlarja?«, št. 4, 21. II. 1971, str. 7), pa slovenski verski list »Družina« o knjigi in o dogodkih ob njej enostavno molči. In to čeprav gre za slovenskega teologa, čeprav gre v knjigi tudi za kritiko slovenskega katolicizma in čeprav je knjiga izšla v izdavi cerkveni založniški hiši »Mohorjeva družba«. Zaman sem listal po zadnji številki »Družine« (7. marec 1971). Molč.

Tradicionalizem in konservativnost

Ne vem, kako bi si ta molk lahko razložil. Morda se uredniki držijo načela, po starim neslovenski slovenski navadi, da ne kaže »prilivati olja na ogenj«, morda je ta molk izraz discipliniranega »očuvstva« slovenske cerkvene hierarhije. Ki knjigi ni naklonjena. Zadržega »Družina« gotovo ni zaradi pomanjkanja prostora. Saj so prav v zadnji številki objavili komentar ob knjigi znanega nemškega teologa Hansa Künga »Neomodernizem«, ki je prav tako vzburila terolno tradicionalizem in konservativnost katolicizma. Morda je navajanje sodbe nemških in italijanskih škofov razumeti tudi tako, da Truhlarja in Künga postavljajo v isto vrsto: »Vendar so škofovski besede jasna sodba o tej knjigi, saj pravijo, da take teologije ne moremo imenovati katoliške«.

Povedal bo kar naravnost. Pravzaprav bom samo ponovil tisto, kar sem že večkrat napisal v reviji »Teorija in praksa« pa tudi v časopisu »Mladina«: »Družina« in njena vsebina verno odsvita razpoloženje, stališča in odnos do novega, ki je tipičen za večino uradnih krogov v slovenski Cerkv, za večino duhovnikov. To pa je bistveni tradicionalizem in konservativnost. Ne morejo se odlepiti od stare in odobrev slovenske krščanske in cerkvene tradicije, ne želijo pravne vsebinske prenosne krščanstvu kot ideje, se maht pa prenosno Cerkv kot organizacijo. Mislim, da je to celo bolj povedal prav prof. Truhlar v »inkriminirani« knjigi z besedami: »Za to gre v slovenski Cerkv: ali spremembe, tudi važne spremembe, ali pa povrtni rešitve v stanje preteklosti. A se le treba zavedati, da bi to druzko danes, ko markska lepa in odbojna iz preteklosti nima več plodne pove-zave s tolo sodobnostjo, hkrati pomenilo: odtrgati se od življenja in časa in Duha ter pasti v niranje in počasno umiranje. Potem seveda ne bi bilo več smirila in ne-gotovosti. Domača Cerkev bi bila kmalu le še eno samo širno nekonzistentno, teštevno nekonzistentno ter z napačnim na niem: Tu voliča v miru slovenski katolicizma. (»Katalicizem v neobčutljivem procesu«, št. 12.)

»Družina« molči. Med kritične zaisle ni nikoli direktno raztrgala. Molč, tako kot v primeru Truhlarja Morda se je uredniško celo, da ni vredno odgovarjati mark-sizmu in komunistu, ki mu tako ne sme biti mar, kaj se v Cerkv dogaja, kaj »se kar se v njej dogaja, je njena »notranja zadeva«. Sandro Magister v članku, ki ga je objavilo »Dela« prav, naj bi ob Truhlarju knjigi izjavil: »V tej knjigi je krščanstvo za nas »mrti dobiček« in »mrti pomen«. Ne vem, ali sem izjavil prav to, toda v misli je ledra, mrti neznan: pravo krščanstvo ima tudi »mrti« krščanstvo in biseri pomeni. Tudi »mrti« krščanstvo je slovesno tibanje, ki teži k biseru in biseru. Zato mi dialog marksizma (marksizem) s krščanstvom (kristian) nikoli ni pomenil nekakšnega intrinzičnega med kristiani in v krščanstvu ali pa zroli priložnostne takti-ke. In prav v Truhlarjev knjigi »Polekonič-ski« stoji in »Katalicizem« v položitem procesu odkrivanja in omogočata nove raz-sežnosti in možnosti za takšen dialog.

Vsem, ki jim le pri sru napredek slovenske družbe in pri sru uresničevanje sa-mopopravnih odnosov med nami, bi ti knji-gi morali pomeniti več kot samo »incident« v Cerkv ali pa zanimivost v dogajanju, ki pa ne obnavlja in zavezuje.

ZDENKO ROTER

Zahodna Nemčija

Junak „leve desnice“

OD NAŠEGA BONSKEGA DOPISNIKA

MAINZ, marca - Vrtljak letošnjih deželnih volitev v Zahodni Nemčiji se bo v nedeljo drugič zavrtil v 3,5-milijonski zvezni deželi Rheinland-Pfalz med Renom in francosko mejo. Na tem območju, ki je bilo osrčje karolinške države pred tisoč leti in kjer na vsakem koraku srečujemo spomenike bogate kulturne preteklosti in razgibanega političnega življenja (Worms, Speyer, Trier, Koblenz, Mainz), so združena različna nemška plemena in se na njem križajo številne meje nekdanjih, predbismarkovskih nemških držav. Srednje Porenje z bavarskim palatinatom je najbolj umetna federalna tvorba, kar jih je po letu 1945 nastalo na zahodu »velikega rajha«.

»Toda to ne pomeni, da so na delu sile, ki bi hotele to deželo razdrobiti na več priključkov k drugim,« zatrjuje ministrijski predsednik dežele Dr. Helmut Kohl, ki je kljub silovitosti predvolilni kampanji (ali prav zaradi nje) te dni povabil v svojo starodavno predsedniško palačo v Mainzu skupino tujih novinarjev, na kosilo in na politični klepet. »Raznorodnost nas dela evropejce.«

Haramija v Mainz

Evropeljstvo je zanj predvsem prijateljsko razmerje s soslednimi Francozi. Njegov del Porenja je šele s koncem Napoleona

prenehal biti francoski in Charles de Gaulle je še leta 1946 govoril o Koblenzu na Reni kot naravnem mejniku francoske države. Razume se, da je bil Rheinland-Pfalz francoska okupacijska cona in da tu še deluje nekaj simboličnih francoskih bataljonov. Zda seveda v okviru NATO.

Dovolj razloga, da 150 občin in mest vzdržuje prijateljske zveze s prav toliko francoskimi in da dežela kot celota goji razmerje »partnersstva« z burgundskim de partementom.

Tako partnerstvo pripravljajo zdaj tudi s — Hrvaško. »S tem hočemo dokumentirati našo odprtost na vse strani,« pravi doktor Kohl in napoveduje za majske dni pri-

hod predsednika hrvaškega izvršnega sveta v Mainz in vrsto zanimivih hrvaško-jugoslovanskih prireditvev. Hrvaško-porensko partnerstvo se je rodilo s prijateljskimi stiki med Zagrebom in Mainzom pa tudi 14.000 jugoslovanskih delavcev, ki delajo v tej deželi in ki jih vsi, od predsednika vlade navzdol, na vse pretege hvalijo, je k prijateljstvu prispevalo svoje.

Ponos in bogastvo dežele Rheinland-Pfalz je kemijska industrija, osredotočena v Ludwigshafnu, sedežu velikega nemškega koncerna BASF (Badische Anilin- und Sodafabrik, badenske tovarne anilina in sode). Ob Reni nastaja od Mainza do francoske meje industrijski megalopolis, ki bo polagoma absorbiral vso rezervno delovno silo na podeželju in pritegnil verjetno še najmanj dvakrat toliko tujih delavcev, kot jih ima že danes (sto tisoč).

Toda kljub precejšnji stopnji industrializacije je Rheinland-Pfalz klasična dežela vinogradištva: štiri petine vsega nemškega vina pridelajo tu. Mosel, Ahr — to so levi pritoki Rena in razen teh dveh znamenitih »vinskih tokov« imajo tu tudi »Weinstrasse«, kakih sto kilometrov dolgo cesto skozi vinograde in vinograde, pravouglajnijsko mrežo magnet. Ta »monokultura« pa hkrati tudi veliki gospodarski problem. V Mainzu se zavedajo, da v okviru EGS ne morejo več dolgo računati na milost kmetijske politike. Zda je trg preplavljen z dobrim in cenanim francoskim vinom in za

Rheinland-Pfalz pomeni to, da bodo morali v naslednjih desetih letih zmanjšati vinski pridelavek na polovico. »Samo še specialna, draga vnaša pravi v Ludwigshafnu rojeni ministrijski predsednik in nasravlja z enim izmed njih: deidesheimerischem Rieslingom, letnik 1967.«

Gotovo bo prvi

Toda pogovor se sije predvsem okrog nedeljskih volitev. Kohl, predsednik dežele CDU in podpredsednik zveznega vodstva konservativne stranke, je prepričan, da bo zmaga njegova in da bo tako velika, kakor še ni bila nikoli: zahodnoberlinski rezultati so bili signal.

Da bo »prvi«, nihče ne dvomi. Rheinland-Pfalz je pri vsej naprednosti pretežno konservativna dežela, kar med drugim dokazuje: tuji dosedanja sestava deželne parlamenta: CDU ima skoraj 47 odstotkov glasov in 49 mandatov (od sto), socialdemokrati so prišli na 37 odstotkov in 39 mandatov, liberalna FDP ima 8 odstotkov in prav toliko mandatov, za »kresake« pa imajo v Landtagu tudi štiri neonacisti in njihova NPD je zdaj konec, v nedeljo ostanejo daleč pod petodstotno mejo, samo-zavezno razglasa dr. Kohl, a pri tem pozablja omeniti, da bo pretežna večina dozdajšnjih neonacističnih glasov padla v njegovo vredo.

Ampak naglasjanje v tej smeri zamegljuje pravi politični profil tega politika: ministrijski predsednik v Mainzu velja za veliko upanje mlade generacije krščanskih demokratov. »Helmut Kohl« je bojno geslo »leve desnice« in njen kandidat za bodočega voditelja CDU. Njegov nedvoumni uspeh 21. marca bi okrepil tisto krilo v stranknem establishmentu, ki se bori proti reaktivnemu Straussu in v Kiesingerjevo kova.

Najmlajši, največji, najtežji

Med zahodnimi Nemci velja že dolgo za uspešnega mladeniča in je moč superlativov: od desetih zahodnonemških deželnih ministrijskih predsednikov je najmlajši (40 let), največji (193 cm) in najtežji (107 kilogramov) in prav gotovo ne med najmlajšimi samozavestnimi. Na njegovo ime je nešteto dovtipov, ki jih radevolje pripoveduje vsakomur, ki jih hoče slišati, kakor vsi, ki uživajo čast, da na njihov račun zbijo spoštljive šule. Pozivitev repertoarja je nastop novega »Kohla«, vzhodnonemškega državnega sekretarja dr. Michaela Kohla, in čeprav sta si politično vsakbej kot le kaj, se je že večkrat pripetilo, da sta njuni fotografiji krasi časopisne članke, ki so bili namenjeni nasprotniku.

Helmut Kohl velja za mojstra pri reševanju upravnih vprašanj. V doseganju dveh letnih predsednikovanj v Mainzu se je uspešno lotil »neizvedljive naloge«, upravne reforme v deželi: iz 3000 občin je (z rahlim in manj rahlim pritiskom, kakor sam pravi) napravil 200 občin, kar je bila »pravica revolucija« v tem tradicionalističnem okolju (v nekaterih vrazlaščenih občinskih središčih so zažigali slamnatke lutke z njegovo podobo) in kar je vzbudilo občudovanje v vsej državi — povsod po ZRN se ubadajo z zastarelim, nepraktičnim, a zaradi »političnih ostrovo« večinoma nedotakljivim upravnim sistemom.

Po sklenitvi »levo-liberalne« koalicije v Bonnu velja Kohlova vlada za politični unikum: edino v Mainzu se vleče nekdanja dolgoletna bomska vpraga CDU-FDP. »Tudi če dobiš v nedeljo absolutno večino, se bom zavzel za koalicijo z liberalci,« zagotavlja in niti ne skriva, zakaj bo tako ravnal: če vlada Brandt-Scheel na prihodnjih parlamentarnih volitvah (1973) izgubi, CDU pa ne pridobi dovolj za enobavno vlado, bo »malinski model« zelo uporaben izhod iz zagate...

V zadnjem času imenuje Kohl dosti skupaj z nekdanjim konservativnim zunanjim ministrom Gerhardom Schröderjem kot »varianti za bodočnost: Schröder naj bi bil kancler, Kohl predsednik CDU. To je še račun brez krčmarja, toda ta dvoje bi pomenila vsaj jamstvo za kontinuiteto reformne politike nazven in naznot, če bi se sedajni bonski koaliciji res kaj ponorečilo.

Zda je seveda še vprašanje, ali bo Kohl v ponedeljek sestavil »vlado bodočnosti« v lastnem Mainzu.

SLAVKO FRAS

Portret tedna

Miha Košak

Od kod ga poznate: Si greste kdaj v nedeljo popoldne ob treh ogledovat svoje mesto? Od Starega trga številka 9 mimo hiš malega Pariza, ki je stara Ljubljana, do sodobne Soseske 6, od litostrojskih barak do kozolca; si greste ogledovat ulice, o katerih je spletal zgodbe Juš Kozak, v nedeljo popoldne ob treh, ko ostanejo v mestu samo njegovi najzvestejši, tisti, ki se jim na dan zdi mesto kot dan sram, se pravi kot praznik. In so v njem takrat na ulicah tisti, ki se jim zdi mesto zaprt, ker se je v njem mlademu človeku komajda moglo naseliti, in oni, ki so rasli v njem in z njim: oboji zaljubljeni, Morda ga poznate s tistega nedeljskega sprehoda ob treh, njegova, župana ljubljanskega, Miha Košaka, kajti tudi on je eden od njegovih najzvestejših, in ne samo zaradi svoje dolžnosti: in polica.

Podatki, ki niso zgolj samo to: Miha Košak, predsednik skupščine mesta Ljubljana (in človek, ki si predvsem prizadeva, da bi bilo mesto ves čas mlado) je bil rojen v Ljubljani leta 1932. Njegov v obrobju njegovega spomina, se zdi, še vedno živi tmoška gmainja in Opekarska ulica z otroškimi igrami, dokler se z obrobja ne preseli v zavest tisti emocionalni odpor do tujka, ki se je v vojni vrnil v mesto, in se ta odpor rezultira kot posledica nasilnih sprememb, ki jih doživlja njegova rodna hiša. Toda ni, da bi obnavljali njegovo mladost, niti to, da bi govorili, kako se je skupaj s kolegi veselili na gradbišču Mavrovo ljubljanske afezejevske pošiljke hrane (z preprostejšo fazlo, pravi, ker smo bili tudi lačni), niti to, da bi navedli njegova strokovna dela, pod katerimi se je podpisoval kot inženir-metalurg, kajti vsa mladost, ujeta med leta vojne in obnove, je sproščala v sebi slo po preizkušnji, delu in spoznanju, zato ni niti izjema niti enkratna. Da je bila srečna, to da. (Prav to — imeti nič — je puščalo prostor tisti, takrat komajda zaznavni sreči, ki jo danes vidi mo kot veliko in si jo želimo). Po službovanju v Mežici, kjer dela v rudniku (veste, pravi, kljub temu, da so takrat celo teženjeveji kontrolirali izpolnjevanje plana, so nam, mladim strokovnjakom omogočili eksperimentiranje na agregatih, kjer ni bilo moč pričakovati skorajšnjega uspeha, in v tem je bil ta kolektiv enkratni, kajti puščal nam je proste roke za realizacijo ambicij), se preseli iz polica in mesta v Maribor (bilo je to eno mojih prvih življenjskih razpotij) in kasneje v Ljubljano, kjer pred štirimi leti po plodnem političnem delu v čekaju postane župan Ljubljane.

Kakšen človek je: Z domala blagim glasom pripoveduje o mladosti, pa o mežskih knapih. In o sreči. O mestu ob treh popoldne. Tak človek je, Dober človek. Mi, državljani te dežele in meščani teh mest, delimo ljudi v dobre in tiste, pred katerimi imena ne postavljamo tega prilastka. Dobrim zaupamo. Zato te besede o tem, kakšen človek je.

Renesansa povezanosti mesta: (Z pogovora v pisarni magistrata, z oknom na Tromostovje, v tisti mešanici pol žlahtnega, pol administrativnega okolja, kot ga daje težak lestencev s stropa in svetloba z Jakopičevega platna v kotu, telefon in mi za prekrita z nekakšnimi akti: in odločbami bržkone, nekakšnimi sklepi in zapisniki, ki se nam zde sami po sebi umiljivi, da nastajajo v tej hiši in takim podobnim, ne da bi se pravzaprav zavedali, da so v njih niti naših, niti, aktiv tega mesta torej, ki z njim živimo v eno).

Če bi me vprašali, kako gledam na prehojeno pot zadnjih let, bi seveda dejal da bi mogli napraviti več. Toda navsezadnje uvidiš, in si optimist. Ugotavljam lahko, da smo v minulem obdobju dosegli predvsem večjo integriranost Ljubljane. Sledov: nekdanje razdrobljenosti sicer niso lahko za brisljivi, vendar menim, da doživlja miselnost o povezanosti mesta pravo renesanso. Pogledate, sedaj dostikrat pravim: če bi mestni skupščina čez noč odšla, se vseh pet ljubljanskih občin takoj združi, kajti same, brez jedra, kot je mestna skupščina, ne bi moge živeti.

Mesto, ki hoče biti odprto: Ljubljana je pod vodstvom Miha Košaka zasnovala tako imenovano politiko sanacije. Da bi splošili iz stanja finančnih težav, hlastanja, dvomov na realno pot možnega gospodarskega vključevanja, je bila organizacija projektov pretehtana, vse možnosti vnaprej izmerjene. Mestna skupščina je vzela reformno zares in mesto sedaj ni zadolženo. Še vedno domala vse, kar so predvidevali, so dosledno izvedli. Pa stanovanjska gradnja? O njej zavzema Miha Košak, zavedajoč se, da je to eno izmed življenjskih vprašanj mesta, odločno stališče: tu bo morala družba odigrati večjo vlogo, kajti kako razmišljati o tem, dokler se ne bodo gradbeni pripomočki odločno pocenili, dokler ne bomo izbrali za gradnjo lokacij po ekonomskih merilih, saj naselja tam, kjer ni komunalnih vezi z mestom, niso družbeno poceni. In tako dalje. Kajti mesto, v katerega pride vsako leto okoli 4000 ljudi, zahteva za to področje globalnejše, sistemske rešitve. V nasprotnem se lahko zgodi, da bo Ljubljana, ki se šteje za mlado, vitalno mesto, postalo mesto starh ljudi. Intenzivna faza njegove rasti, ki smo ji sedaj priča, ter neoporečnost glede stanovanjske graditve sta si v nasprotju.

Miha Košak ima v sebi vizijo bodoče Ljubljane. Iz vsakega njegovega pogovora jo je moč razbrati. To naj bi bilo mesto, v katerem se koncentrirajo visoko kvalificirani kadri, mesto z živahnim znanstvenim in kulturno dejavnostjo, kajti vse to daje utrip sodobnemu mestu, in ne kopčenje kredila. Ljubljana je slovensko kulturno središče, hkrati pa tudi industrijsko. Vanj pride vsako leto nova delovna moč, ki vpliva na njen razvoj, in v tem je pomen za razvoj vse Slovenije. Okoli 25.000 ljudi, ki ne živijo v mestu, je zaposlenih tu. Toda pomoč Ljubljane Sloveniji ni samo v tem, je širša. Pripravljen je pomagati, ne kot razvitejša sestra drugim mest, ampak zato, ker se povsem zaveda svojih dolžnosti. »Toda,« pravi Miha Košak, »po svoje pa zna biti Ljubljana tudi trmasta, če se hoče kdo z njo poigravati, in to je v zgodovini že pokazala.«

Vizija »njegovega« mesta pomeni v prihodnosti vse večje preraščanje njegovega pomena iz slovenskega prostora v širši prostor v stičišču treh držav, v mesto, ki postaja eno izmed jedrov širšega, ne samo slovenskega prostora, v kulturnem in gospodarskem pomenu. Čeprav je danes v mestu še dosti nedorečenega, to ne izpodbija te vizije za prihodnost. »Ljubljane ne gre soditi po posameznih ekscesih in jih predemzionirati,« pravi. »Ni ta Ljubljana tako slaba.«

Človek hitrih reakcij: Kljub navidezni brezizhodnosti nekaterih vprašanj, ki zadevajo mesto v živo, je Miha Košak ves čas optimist. To daje slutiti ton njegovih izjav. In rad ima to mesto, o katerem pravi, da je v primerjavi z drugimi tako mlado in živahno, da ga v njegovi rasti nihčevar ne more ustaviti. V svoji pisarni na magistratu je v pogovorih z ljudmi, ki si podajo ključko na vratih, in s telefonom povezan z vsem slovenskim prostorom, v tej sobi, je mogoče začuti vsak njegov utrip. Do zgodovine mesta je včerajšnji dan in odločitve, ki bodo sprejete naslednjega, bodo morda, čeprav navidez nepomembne, zanj usodne. Na dogajanja se Miha Košak odziva kot človek hitrih reakcij. Predvsem tega k sproti reševanju posameznih stvari, vendar ta sprotost nikoli ne preide v ohlapno površnost. In kot človek, meščan tega mesta? Bolj ga razburja »hokejska tekma kot premiera v teatru; raj okrika okolič Ljubljane, njene skrite lepote. Če je čas za to, seveda. Kakšna čas predsednika mesta skupščine njegov. Je čas mesta, kateremu se je zapisal.

Med pogovorom za pričujoči portret po telefonu ureja vprašanja: mleka za območje Ljubljane, kulturnih skupnosti, sodelovanja s Parmo, projekta o neki mestni četrti. Tako je biti ljubljanski župan.

PETER BREŠČAK

V čast kongresa KP SZ

Brez sodobnih voditeljev

OD NAŠEGA MOSKOVSKEGA DOPISNIKA

MOSKVA, marca. - Na častnem mestu visijo portreti odličnih delavcev, zmagovalcev delovnih tekmovalij, junakov socialističnega dela. V rdečem naslanjaču in v drži, ki bi bila v režimu buržoazne umetnosti dostopna samo kakemu navzmenemu ravnatelju, je upodobljen zasluzni voznik takšija ta in ta. Zraven njega je v prazni obliki narisana najboljša oračica Podmoskovja v letu 1970. Eden izmed najboljših vrtalcev, ki delajo za moskovsko podzemsko železnico, pa je naslikan kar v delovni opravi in s cigaretinim ogorkom med prsti. Zelo realistično je predstavljena tudi najboljša moskovska kuharica, ki ponuja s pladnja pravkar cvrtni ribi.

Te in druge slike in še nekateri portreti delavcev, ki so vlti v bron, dokazujejo, da je sovjetska umetnost demokratična in da je globoko povezana z delovnim ljudstvom. Na ogled pa so v moskovski Maneži, kjer so odprli veliko razstavo v čast 24. kongresa KP SZ. Za razstavo je bila mobilizirana, kot je bilo rečeno, vsa armada umetnosti. Sodelujejo vse tako imenovane zvezne ustanove, med katere štejejo v SZ tudi organizacije novinarjev, svoje dosežke prikazujejo pisatelji, filmski delavci, glasbeniki, gledališki umetniki, modni kreatorji, umetni obrtniki in arhitekti. Največ prostora v tem pisnem sklopu pa seveda zavzema likovna razstava, ki tudi najbolj neposredno izpričuje težnje sovjetske umetnosti.

Zmagujejo slikarji močnih barv

Za portreti delovnih junakov, med katere je uvrščena tudi aktivistka v črnem kostumu in visokim odklovanjem na prsih, se vrste portreti takih moč, kot so bili Sverdlov, Džerdžinski, Kalinin, Vorosilov... Sodobnih političnih voditeljev na razstavi ni, pač pa je Lenin upodobljen v najrazličnejših materialnih in velikostih. Velika platna z legendarnimi prizori iz revolucije in iz druge svetovne vojne zavzemajo osrednje razstavne stene.

Ne manjka velikih plastičnih kompozicij s figurami, ki bodisi togo stoji na straži socializma, bodisi napenjajo prsi in izteguje roke v delovnem ali pa domovinskem zanosu. Varianto predstavlja kovinski relief, ki je napisan po starogrških vzorih, le da so klasične postavbe opremljene s sodobnimi industrijskimi simboli. Kiparskim izdelkom delajo družbo obsežna platna s podobno tematiko. Videti je, da na tej likovni razstavi zmagujejo slikarji močnih barv, krepkega zamaha in brez predsodkov. Za svojimi agresivnimi liki pa za gledalca vendarle ostajajo anonimni.

Poleg estetskih problemov tudi tehnične težave

So pa tudi drugače čuteči avtorji, ki se poskušajo v koloriranih alegorijah. Na visokem bregu seke, za katero se širi neskončna ruska pokrajina, se je zbrala v raj živopisna vrsta deklet... Slika, ki pokriva celo steno, se imenuje »Priateljstvo narodov«. Na drugi sliki pa je prosojna plavalaska v sinji haljici, podana v mečki baletni kretinji. Okrog nje plavajo po zraku plavice, marjetice, turški nageljni, pa cvetovi detelje in še drugega travniškega rastlinstva. Slikar je dal svojemu delu naslov »Vse cvetje za Vladimirja Iljiča Lenina«.

Portret in figuralka daleč prevladujeta na razstavi, ki je tudi uradno posvečena »človeku«. Pri takem usmerjenju in osredotočenem prizadevanju bi bilo razumljivo pričakovati, da bo vsaj s tega ali onega platna zasijalo kako novo izvirno človeško ali psihološko stanje. Toda na velikih ploščah, ki so obdružene s kompozitimi, vidimo samo nekakšno aerodinamična telesa, ki se smelo ozirajo v zvezdno nebo. Zanimivo je videti portret pokojnega glavnega konstruktorja sovjetskih vesoljskih ladij Koroljova. A prvi človek, ki je poletel v vesolje, Jurij Gagarin, je na raznih slikah

upodobljen kot raznorodni simbol nekega načelnega zmagovalstva.

Drug zgovoren primer izpolnjevanja zapovedi, da mora umetnost socialističnega realizma odsevati značilnosti in uspehe sodobnega sovjetskega življenja, je slika z naslovom »Fizika«. Tu vidimo štiri moze v lagodnem pomenu pred velikansko črno tablo, ki pokriva vse ozadje pobeze in ki jo je slikar skrbno popisal z nerazumljivimi matematičnimi znaki...

Prijubljani so športni motivi. Med njimi izstopa kolektivni portret sovjetske telovadne reprezentance, ki je poželja mnogo uspehov na svetovnih tekmovanjih. Tu kot drugo ima umetnost posebno funkcijo: »moralne stimulacije, ko skrbi za to, da populatizira kakorkoli zaslužen državljane. Seveda pa pri tem dekorativni moment ni povsem odpadel. Med predmeti, ki jih lahko postavijo v vitrino, zbujajo pozornost tršat hokejski iz krhkega porcelana.

Tudi krajinarstvo ni docela zanemarljivo. V večini takih slik pa vendarle tiči kak poseben razlog: gorska dolina je bila upodobljena zato, ker v njej gradijo novo hidrocentrale, nekatere eksotične krajine pa imajo najbolj namen odkrivati širokemu občinstvu neznanja prestranstva vzhodnih in severnih delov sovjetske države. Zares enkrat je slika morskega nabrežja, na katerem so v spokojno razpoloženju prebujajočega se dne vkomponirane štrleče rakete sovjetskih obalnih enot.

Vendar ta slika v svojem občudovanju vojske in vojaške tehnike ni edina. Umetniški poveličevanje orozja je samo po sebi nekoliko kočljiva naloga. Poleg estetskih problemov so tu še čisto tehnične težave. Kako naj na primer slikar s čopičem priča dinamiko sodobnih reaktivnih letal? Toda našel se je umetnik, ki se tudi tega ni ustrašil. Z dokumentarno natančnostjo je naslikal letalski stroj, potem pa je v zraku zarisal nekaj bežičnih črk, ki porazarjajo da letijo sovjetski lovci zelo hitro.

Na razstavi je končno tudi nekaj žanrskih podob: Skupina deklet si podaja pisane bale blaga. Toda to niso dekleta kar tako, ampak dekleta iz kontrolnega oddelka te in te moskovske tekstilne tovarne. Manj zanimanja je za edini ženski akt, ki je izklesan v kamnu in ki po avtorjevi navedbi predstavlja »Mlado kolhoznoico. Nekatere med platni pa je skrita še preprosta podoba skromnega občutja. Izbiča s staro posteljo, ob njej pa babica, mati in sestra otroka, ki je komaj shodli. Na stili pri stari in samu se ute stare ure. Tudi slikarski način je star in preprost, vendar pristen.

TIT VIDMAR

Še ne končana zadeva

Božja volja in pilula

Dr. Robert Browne je razburil veliko staršev

OD NAŠEGA LONDONSKEGA DOPISNIKA

LONDON, marca - »Dovolj časa si je treba vzeti in prepričati te ljudi, da ni božja volja, da bi spolno občevali pred poroko.« Dr. Robert Browne, zdravnik, star 64 let, ki je izrekel to nekoliko viktorijansko misel, je te dni razburil precejšen del Britanije, vsekakor pa je ustvaril dovolj snovi za prežvekovanje in polemike v tisku, na radiu, televiziji ni še marsikje drugje.

Skratka, dr. Robert Browne je prekršil temeljno zdravniško pravilo in izdal skrivnost pacienta, čeprav ga pacient ni za pooblastil in ni prišel k njemu po nasvet. Pred discipliniranim odborom splošnega zdravniškega sveta je dr. Browne utemeljil svoje dejanje takole: »To sem storil iz moralnih nagibov. In bi ponovno tako storil.«

Kaj je storil dr. Browne?

Dekle je bilo staro 16 let in 2 meseca, ko se je 27. januarja 1970 zgledilo na posvetovalnici za spolno higieno v Birminghamu. Dekle je povedalo na kliniki zdravniku, da ima fanta, da z njim hodi in da želi jemati kontracepcijsko pilulo.

Socialna delavka, ki je govorila z dekletom, je takrat zapisala na kartoteki list: »Klienka ima precej stalen odnos s fantom. Upada, da se bosta poročila, ko bosta končala študijo. Spolno sta občevala in uporabljala prezervativ, menita pa, da to ni dovolj zanesljivo. Rada bi prešla na pilulo.«

Po zakonu lahko vsaka oseba, ki je stara vsaj 16 let, pride na posvetovalnico za spolno higieno, kakršne so v zadnjih letih ustanovili po vsej Britaniji.

75 odstotkov brez vednosti staršev

Posvetovalnica za spolno higieno v Birminghamu, kamor se je zateklo dekle, je bila ustanovljena leta 1966 in do 31. decembra 1970 je sprejela 8.275 pacientov oziroma klientov; 91 odstotkov vseh prijavljenec je začelo spolno občevali pred prihodom v posvetovalnico; 16 odstotkov pacientov je bilo starih 16 do 18 let, 51 odstotkov je bilo starih 18 do 21 let, 27 odstotkov 21 do 31 let, vsi drugi pa nad 31 let; 75 odstotkov vseh pacientov je prišlo v posvetovalnico brez znanja staršev. Po sedanjem zakonu zdravnik nima previe po svojem preudarku obvestiti staršev, da njihova hči jemlje kontracepcijsko pilulo, a tudi starši sami nimajo pravice zahtevati, da jim zdravnik to pove.

Ko je dekle prišlo v posvetovalnico in dobilo pilulo, je socialna delavka o tem obvestila dr. Browne, o katerem je vedela, da je družinski zdravnik dekletove družine. Ta je, ne da bi se posvetoval z dekle-

tom in ne da bi jo vprašal za mnenje, sporočil novico očetu in materi.

Dr. Browne je pred discipliniranim odborom zdravniškega sveta izjavil, da je razvzel povsem iz moralnih pobud, »ker bo treba storiti nadaljnje korake, da se dekleto dopoveda, da je na krivi poti. Dejal je tudi, da bi to ponovno storil. Obenem pa je izjavil, da ni božja volja, da bi ljudje pred poroko spolno občevali.

Disciplinski odbor zdravniškega sveta je tako rekoč potrdil dr. Browne po rami in razsodil, da poklona molččnosti ne bi smela biti naperjena proti interesom pacienta in da kadar gre za mladoletnika ali mladoletnico, »je zdravnik tisti, ki odloči, kaj je v korist pacienta.«

Predsednik disciplinskega odbora lord Cohen je takole razložil razsodbo: »Odbor je ugotovil, da je dokazano, da je bilo sporočilo, ki ste ga dobili od posvetovalnice, zaupno in da vi niste ne do zahtevali ne do bili pacientinega dovoljenja, da poveste staršem. Toda v posebnih okoliščinah te zadeve — in to bi rad posebej poudaril — odbor nima vašega dejanja, da ste razsodili zaupano poročilo, za neprimerno.«

Mnenja so različna

Odmev po Britaniji je bil takojšen in glasen. Reporterji časopisov ter radia in televizije so se zapodili po ulicah in trgih ter začeli obiskati državljane in državljanke z vprašanji: »Ali se strinjate z dr. Brownom? Ali je imel prav, da je prekršil zdravniško molččnost in je v podobno.

Zanimivo je bilo poslušati odgovore ma-

ter in očetov. Ti so pogostokrat odgovarjali, da je zdravnik pravilno ravnal, ker je bilo dekle staro šele dobrih 16 let in v »jaz bi vsekakor raj vedel, kaj počne moja hči. Toda presentljivo dosti je bilo odraslih oseb, ki so govorile takole: »Ne glede na to, kaj bi jaz kot oče želel (ali mati želela), je dr. Browne prekršil zakon in zdravniško etiko, ne da bi ga kdo za to pooblastil; s tem je ogrozil delo vseh podobnih zdravstvenih ustanov, ki morajo delati popolnoma zaupno. V nasprotnem primeru pacienti nimajo zaupanja ne v zdravstveno ustanovo ne v zdravnika.«

Kakšno je mnenje Helene Grahame, pomočnice direktorja združenja za načrtovanje družine, si ni težko misliti. Po njenem mnenju razsodba disciplinskega odbora splošnega zdravniškega sveta udarec za vse, ki delajo na področju načrtovanja družine in bi radi pomagali mladim neporočenim dekletom, da ne bi pregodili zanosile in se tako izpostavile dosti huštnim nevarnostim, kakor je moralna nevarnost, o kateri pridiča dr. Browne. Po mnenju Helene Grahame, dokazuje dekle, ki prihaja na kliniko, svojo odgovornost in razumnost, ko iščejo poklicen nasvet. Nujno je, da nihče ne izda njihovega zaupanja.

Tako vsa zadeva s pilulo in dekletom se vedno ni popolnoma jasna in končana. In fudi ne bo. Morda je še najbolj pametno in človeško odgovoriti mami, ko so jo vprašali, kakšna je bila njena reakcija, ko je zvedela, da njena hči jemlje pilulo. Medtem ko je vrtil dr. Browne govoril o božji volji in visvišni moral, je mami praktično dejala: »Hvala bogu, da je bila punca obojlo pametna, da se je znala zavarovati.«

BOZIDAR PAHOR

„Okrogla miza“ „Rinascite“

Kako presojsati probleme socialističnih družb?

Mnenja nekaterih članov CK KP Italije o poljskih dogodkih

Casopis italijanske komunistične partije „Rinascita“ je pripravil okroglo mizo o vprašanjih razvoja socializma v svetu v luči zadnjih dogodkov na Poljskem. Okroglo mizo so se udeležili člani centralnega komiteja KPI Giuseppe Boffa, Valentino Gerrata, Pietro Ingrao, Gian Carlo Pajetta in Giuliano Procacci, pogovor pa je usmerjal direktor časopisa Alessandro Natta, tudi član CK KP. Izbrano razpravo, ki je zajela domala vse vidike socialističnega razvoja v današnji družbi, objavljamo v kratkih povzetkih.

NATTA: Nedavno je prišlo na Poljskem do delavskega gibanja, ki so ga bili pozvali: ekonomski in socialni problemi, kaj kmalu pa je sprožilo politično krizo, v kateri je bil neposredno prizadet partijski in državni vrh ter s tem sama organizacija socialistične oblasti. Pojavlja se tole vprašanje: ali imamo opravka s krizo na področju politične nadgradnje, ureditve države, odnosov med državo in partijo, med partijo in družbo, ali pa imamo opravka z določenimi znaki krize, ki je zajela družbo no bazo neke socialistične države, oziroma odnose med delavskim razredom in drugimi družbenimi sloji in plastmi?

PAJETTA: V socialističnih državah nam očitajo, da se nam preveč mudi, in komaj se kaj zgodi, že javno zavzamemo svoje stališče. Preden smo izrekli svojo oceno namreč nismo čakali da bo najprej vedno poljske partije ocenilo zadnje dogodke kot socialni upor in vstajo, potem ko so v prvem hipu označili vse skupaj kot razbojniško rovarjenje. Po mojem mnenju bi se pri takšnih dogodkih, v katerih pride do desetih mrtvih, ne smeli ničesar pritoževati, da so se italijanski komunisti prehitro vmešali — prej bi veljalo to, da so bili poljski komunisti prekasni. To pravim kljub temu, da zaupam v njihovo sposobnost v popravljajo zamujenega. Ne smemo namreč zamenjati zgodovinske ocene s politično oceno. Zgodovinski razvoj, ki poteka v socialističnih državah, ocenjujemo kot protagoneisti in v svoji osnovi je to pozitivna ocena. Toda to nas ne ovira — in hudo bi bilo, ko bi nas oviralo — da ne bi izrekli kritične ocene tedaj, kadar imamo opravka s političnimi napakami.

PROCACCI: Po mojem je za Poljsko najbolj značilno dejstvo, da politični aparat ni deloval. Kako, da je prišlo do tega? Kolikar poznam poljsko zgodovino, me to ne preseneča kaj preveč. Neka nedavno objavljena knjiga Isaaca Deutscherja dokazuje (tudi če pustimo ob strani avtorjeve osebnostne pristop) slabo sposobnost in v določenih primerih celo nesposobnost poljske partije, da bi ustvarila pravi stik z javnostjo, z množično bazo.

PAJETTA: Rad bi vedel, katera druga poljska stranka je v vsej zgodovini Poljske uspela ustvariti večjo množično bazo in izvajati svoj vpliv ter toliko časa upravljati družbo.

Družbeni boj znotraj avantgarde

NATTA: Kar pa ne pomeni, da problemov zdej ni več.

PROCACCI: Vrh tega je bil sam način, kako je bila Poljska osvobodena in kako so ustanovili ljudsko republiko, preveč neustrezen, da bi lahko premagali te težave v odnosu z množico, in kar se uide velike preizkušnje iz oktobra leta 1956, iz katere je prišel na površje Gomułka, moramo priznati, da ni dovolj, če skušamo težave iz preteklosti odstraniti na ta način, da za ne kaj časa ustvarimo skoraj direkten odnos Jakobinskega tipa, potem pa čas zlagoma vse zabriše, in danes je prav gotovo pozitivno to, da hodi Gierek v baltične ladje delnice in se tam po domače pogovarja z delavci, s pogojem seveda, da bo to kasneje sprejela in ohranila tudi ustrezna politika.

NATTA: Toda zakaj je prišla ta pobuda, to nasprotovanje, ta upor s strani delavcev in ne, denimo, iz vrst intelektualcev? Kakšno sveto ima ta pojav z načinom, kako je delavski razred zavzel in izvajal oblast?

PAJETTA: Odgovor na to vprašanje je v zvezi s političnim vidikom. Poljske dogodke niso povzročili tisti, ki so najbolj trpeli zaradi določenih ekonomskih težav, ampak tisti, ki so najbolj zavedajo političnega protislovja med razvojem družbe in okorelostjo vladajoče skupine ter samega delovanja partije. V bistvu se družbeno najbolj napredne najbolj socialistične skupine odrekajo temu, da bi istovetile socializem z določenimi oblikami njegovega delovanja. Zato govorimo o družbenem boju, ki je bil šal tudi neusmiljen boj znotraj avantgarde in znotraj družbene skupine, ki izvaja vso oblast ravno prek partije.

Pojav nove elite

BOFFA: Menim, da političnega in socialnega vidika ne moremo ločevati, ker se medsebojno pogojujeta. Dejstvo je — in v tem se vsi strinjamo — da imamo opravka z delavskim gibanjem, ki ima svoje ekonomske, pa tudi svoje politične motive. Nadalje imamo opravka s političnim bojem, ki je zajel partijski vrh, in to že pred časom. Da bi lahko bolje določili socialno plat krize, bi morali po mojem ugotoviti kaj pomeni razredno sodelovanje oziroma zveza, na kateri je bila v zadnjih letih, zlasti se po letu 1956, zgrajena poljska družba, pri čemer bomo v primerjavi z drugim socialističnim državami odkrili nekatere zanimive posebnosti. Če naj bi skušali po dati neko definicijo, ki bo zelo približna bi govorili o nekakšnem nacionalnem bloku. V njem so različne socialne komponente: delavci, kmetje, tudi majhni kmetje, pa velik del mestne male buržoazije in intelektualci. Toda družbene sile, ki sestavljajo to nacionalno zvezo, so se v zadnjih letih

teh precej spremenile: delavski razred je številčno zelo porasel, sodelovanje s kmeti so utrdili z družbenim dogovorom (z upoštevanjem drobne osebne lastnine) in s političnim dogovorom (s katoličani, kar je v določenem smislu povzročil tpliv kardinala Wyszyńskiego). Toda po mojem je prišlo v tem bloku še do nečesa bolj pomembnega. V mislih imam pojav novega vladajočega sloja, nove elite. V političnih razpravah omenjajo ves čas, sicer precej poenostavljeno, birokracijo — toda če si ogledamo pobliže ta vladajoči sloj, bomo v njem kajpada našli birokrate, vendar pa tudi strokovnjake, tehnike, ki so si pridobili prevladujočo vlogo v družbi. Prepričan sem, da se delavci upirajo ravno zato, ker ob vsem tem čutijo, da so jih v nacionalnih prizadevanjih žrtvovali, bodisi v delitvi družbenega proizvoda, bodisi v delitvi politične teže — če naj uporabimo ta izraz: čutijo namreč, da ne veljajo več toliko kot včasih.

Dozorevanje delavskega razreda

INGEAO: Po mojem mnenju politična oblast ni bila sposobna, tako kot je bilo to v obdobju, ko so prišli na oblast komunisti, da bi našla takšne družbene rešitve, ki bi omogočile uresničiti enotnost množice. V tem je pravi odgovor na Nattovo vprašanje: zakaj so se dvignili delavci? Menim, da se je objektivnim, materialnim protislovjem pridružil še neko, izredno pomembno subjektivno dejstvo: veljava, ki si jo je delavski razred pridobil v poljski družbeni strukturi, njegova koncentracija v določenih centrih, njegove tradicije, njegovo politično dozorevanje. V tem je določen razloček, pa tudi podobnost s Češkoslovaško.

Razloček je v tem, da je imel v češkoslovaški krizi splošna odločujoča vloga boj znotraj partije, boj med intelektualci, pristiki slovaškega naroda. Delavski razred je stopil na prizorišče šele kasneje. S tem pa se je začelo novo obdobje. Spominimo se, kolikšno veljava so si pridobili sindikati, v kako pomembno in kreativno samokritično razpravo so se spustili, kako bogato in pozitivno sodelovanje je nastalo med partijo in delavsko bazo in predvsem, kako so se porajali v tovarnah organi delavske demokracije. Tudi tu se vidi, kako globoko znotraj delavskega razreda nastajajo ne samo procesi nasprotovanja, ampak tudi političnega razvoja in dozorevanja. In to, kar so problemi, po katerih se mora socialistična oblast razviti, če hoče obdržati stik s svojo temeljno družbeno bazo. Če tega ne stori, se bo znašla nenadoma ne le pred izbruhom negotovanja, ampak celo pred organiziranim bojem. To je nov pojav, o katerem je treba resno razmišljati.

GERRATANA: Ob Nattovem vprašanju — zakaj delavci? — bi rad opozoril, da je upadanje produktivnosti na Poljskem v zadnjih letih, ob nenehnem naraščanju zaposlenosti, hkrati s tem pa ob nenehnem padanju nacionalnega dohodka, povzročilo razvoj določenega tipa delavskega razreda, s plitvimi kvalifikacijami, na katerega je nazadnje padla teža največjih žrtv.

Protislovje med interesi kmetov in delavcev

PAJETTA: Toda dvignil se je najbolj na preden in številčno najmočnejši del poljskega proletariata.

GERRATANA: Dejstvo je, da so s sklenjenjem centralnega komiteja na mah dvignili zvezo, kar je resno prizadelo tiste delavske

sloje, ki so se tako živeli v skromnih razmerah. Jasno je, da imamo opravka s posledicami zgrešenih načrtov ekonomske politike. Zato se sprostja vprašanje: kako je prišlo do teh načrtov? Zakaj so bili zgrešeni? Ali so bila glede tega v partiji in v vladajočem vrhu nasprotja, ali pa so se vsi strinjali? Vir vseh težav je ravno v načinu upravljanja politične oblasti.

PROCACCI: Spomnil sem se na sovjetsko gospodarsko politiko NEP... Poljski delavci plačujejo drago za živila, ker plačujejo ceno za kmetijsko gospodarstvo, ki ima se določene arhaične značilnosti, iz razlogov, ki so nam poznani. Tako je prišlo do podobnih težav, kot jih je imela NEP, namreč do protislovja med interesi kmetov (ki so zvečne maloposestniki in zato nizko produktivni) in interesi delavskega razreda, v katerem je precej takšnih delavcev, ki so bili še nedavno kmetje. Obstaja torej le neenaten skupni imenovalec. V primerjavi z NEP pa v Poljski ni Lenina, ni partije, ki bi imela zadostno široko politično podporo in ni pravega političnega načrtovanja. NATTA: Zdaj bi za razpravo predlagal še tole temo: vprašanje vodilne vloge partije, vprašanje odnosov med partijo in državo, celotno družbeno ureditev, z vsemi oblikami organizacije množice, od sindikatov naprej.

Namesto odmiranja — krepitev države

PAJETTA: Preden bi se spustil v obravnavanje te teme, bi rad opozoril, v zvezi s tem, kar je bil rekel Procacci, da je poenostavljanje lahko včasih tvegano in da lahko pripelje do nekaterih protislovij. Zdi se mi na primer čudno, da bi s tem ko smo na precej poenostavljen način zašli k težavam, ki jih je imela sovjetska država s kolektivizacijo, zdaj začeli enostavno trditi, da so vzroki za poljsko krizo v tem, ker se je na podeželju obdržala privatna lastnina. Ne smemo med drugim pozabiti, da smo hvalili Poljske ravno zaradi svojih značilnosti te dežele: dežele, ki je ohranila v kmetijstvu zasebno lastnino, ki ni sprožila protisloveske gonje, ki pozna večpartijski sistem (ne zaradi obstoja drugih strank, ampak zato, ker je bila katoliška cerkev na Poljskem dejansko vedno nekakšna druga stranka). Če upoštevamo vse to, pa se potem najdemo pred kritičnim stališčem, pomeni, da so problemi precej bolj zapleteni. Nobenega dvoma ni, da moramo govoriti o krizi vladajoče skupine (z določenimi podobnimi značilnostmi kot je bil stalinizem, vključno z osebno oblastjo), o krizi odnosov med partijo in družbenimi sloji... Vprašati se moramo, kako je prišlo do tega, da so opustili staro marksistično zamisel o odmiranju države v socialistični družbi, kot posledico razvoja demokracije in razširitve socialnih in političnih svobod. Socialistična država mora biti nekaj novega. To ni več buržoazna država ali nekaj podobnega, ki je upravljal drugo politično in družbeno sile. Kot marksisti se zavedamo, da na socialistično osnovno ni mogoče postaviti nadgradnjo buržoaznih institucij... Da je bil razvoj tako počasen, so bile krive deloma težave, ki so jih srečevala na svoji poti socialistične družbe, izhajajo pa tudi iz doktrine in prakse, ki ju je uveljavil Stalin, o nenehnem in vse hujšem razrednem boju v razvoju socializma. In tako se je namesto vprašanja odmiranja države v določenem trenutku pojavila želja po okrepitevi države, s tem ko so prevladovale absolutne zahteve po disciplini, po trdem vodenju, rekli bi celo po politični liturgiji.

Kriza stalinistične koncepcije

BOFFA: Poljski dogodki so v primerjavi s krizami, ki so jih doživeli druge socialistične države, nekaj novega, ker doslej nismo našli na tako silovito delavsko gibanje. Povrnili se bomo k Češkoslovaški, ker določena sorodnost obstaja, ne samo zato, ker se je leta 1968, hkrati s češkoslovaško krizo, tudi na Poljskem pojavil podoben problem (četudi so ta tedaj odpravili z enostavno razlago, da je šlo za antisozializem) Na Češkoslovaškem je namreč prišel do izraza, in sicer bolj jasno kot kje drugje, proces, ki ga poznamo tudi mnoge druge vzhodnoevropske države. Tu ne gre

za krizo socializma (gibanja, ki jih obravnavamo, ne nasprotujejo socializmu), ampak za krizo stalinistične koncepcije (ne bi je mogel imenovati drugače) organizacije družbe v neki socialistični državi. Temeljni element te koncepcije je, na kratko rečeno, piramidna organizacija države s slovitim pretokom v eni sami smeri, od vrha navzdol. Ta koncepcija vsebuje celo vrsto negativnih posledic za gospodarski razvoj in politično ureditev družbe.

NATTA: Najhuje in najbolj resno pa je to, da partija postane orodje, aparat države, medtem ko je naloga politične stranke v tem, da državo preoblikuje in spreminja... Kriza partije postane kriza države in določeni politični problemi zavzamejo dramatičen obseg, tako da zamenjava partijskega sekretarja lahko povzroči videz, kot da se bo vsak hip zrušil sam rešim.

PAJETTA: Bral sem na primer, da je Gierek med nekim delavskim zborovanjem govoril o funkcijah, ki so se naučili samo poslušati in ki se izogibajo izrekanju odločitve, ker je tako pač bolj udobno. Ta pojav, je rekel Gierek, je bolezen, ki jo Poljska drago plačuje. Treba pa je dodati, da se ta bolezen ni razširila po kakšnih skrivnih kanalih, ampak je sad zgrešene politične prakse, ki vodi v takšne nesmisle, kot je ta, da mora partija čakati na težko politično in socialno krizo. Šele potem spozna, da mora spremeniti pot...

Dopis iz Konga

„Smo za miroljubno rešitev“

Pogovor s članom angolske vlade v tujini

MATADI (KONGO), februarja — Felix X. Lubota je član angolske vlade „en exil“, ki ima svoj sedež v Kinšasi, glavnem mestu DR Kongo. Rodil se je v portugalski enklavi Cabindi, severno od ustja reke Kongo. Sprva se je odločil za študij teoloških ved v Luandi (glavno mesto Angole), vendar se je kmalu premislil in odšel v ZDA. Tam je končal študij ekonomskih znanosti in nato odšel v Kongo — Kinšaso, kjer je leta 1968 postal član revolucionarne angolske vlade osnovane 1962. leta. Sedaj je njen predstavnik v centralnem delu Konga, kjer je največ angolskih beguncev.

Reka Kongo, ki spaja Atlantski ocean z notranjostjo dežele, se na svoji poti do takne nekajkrat tudi zelenih bregov portugalske kolonije Angole, kjer že od 15. mar. ca 1961 poteka boj med angolskimi osvobodilnimi silami in portugalskimi kolonialisti. Od tedaj pa so angolski revolucionarji iztrgali Portugalcem že velik del ozemlja in praktično potisnili kolonialno torje v mesta.

Angola — petnajstkrat večja od Portugalske — ima nekaj več kot pet milijonov prebivalcev, večinoma iz plemena Ba-Kongo, 300.000 pa je belcev. Skupaj z Mozambikom, Portugalsko Gvinejo, Kaperdskimi in Principe otoki ter Sao Toméjem tvori Angola Portugalski kolonialni imperij, ki si ga je Portugalska nagrabila, ko sta Francija in Anglija bili svojo stoletno vojno. „Nadaljevala je vojna, ki jo je začel pred desetimi leti,“ pravi F. Lubota. „Naši borci pripadajo ALNA (L'Armée de Libération Nationale de l'Angola), naši narodnoosvobodilni vojski. Naše geslo je: „Svoboda in zemlja.“

— Kateri so dosežki uspehi vašega revolucionarnega gibanja? — „Prvič: trikotnik od Bessa Montiero v Bembe na severu in Caxito na jugu, območje, dolgo kakšnih 200 km je v naših rokah. Tudi najsevernejši deli so praktično našli osvobodjeni. Na splošno lahko rečem, da Portugalci nadzorujejo edino mesta, ni pa imamo v rokah vse deželo. Vsaka naša vojska ALNA garnizon. Drugič: z našimi imamo precej portugalskih vojakov. Trejčaji: samo v Afriki nas je priznalo kar 28 držav, da o državah Evrope, Azije in Amerike ne govorimo.“

— Nedavno vašo narodnoosvobodilno vojsko uporablja partizanski, gverilski taktiki, kaj dobro pozna svoje ozemlje, ljudi? —

„V prvem obdobju našega boja smo se odločili za partizansko vojno. Napadali smo posamezne portugalske vojske, patrle, oddaljene postojanke, napadali smo plantaze, kjer so delali angolski delavci in jih pridobivali za našo revolucijo. Kako pa bo v prihodnje, je odvisno od količine orožja, ki ga moramo dobiti na tak ali drugačen način: ali ga iztrgati iz rok portugalskih vojakov ali pa ga dobiti od drugih. Zavedamo se namreč, da samo z napadanjem najšibkejših sovražnikovih točk, z zaplenbo kakšnih 200 kosov sovražnikovega orožja in z onesposobljenjem kakšnih tisoč portugalskih vojakov na leto, ne moremo prisiliti Portugalcev, da bi zapustili našo deželo. Menimo, da je treba organizirati široko ofenzivo proti najvišjemu ekonomskemu položaju, do danes so angolski partizani v rokah, sabotirali proizvodnjo sladkorja, kave — s čim besedo: Portugalci je treba utrditi tudi po žepu.“

— In po drugi strani: kakšno taktiko ubirate vaš nasprotnik? — „Danes je zaradi nas v Angoli kakšnih 80.000 portugalskih vojakov. Razen, da nas

napadajo s helikopterji in letali (po ostani si v notranjost dežele ne upajo), se znašajo tudi nad našimi vasmi, rušijo jih in ubijajo civilno prebivalstvo. K temu naj dodam še to, da bi se morda že zdavnaj rešili Portugalci, če ti ne bi dobivali pomoči v orožju od posameznih članic NATO pakta. Slednje vojske članice Portugalski izdatno pomagajo. Na to kaže tudi orožje, ki smo ga zaplenili.“

„Naša ideologija: svoboda in zemlja“

— Vsaka revolucija ima nekoliko vsaj dva stihrona dela: vojaškega in ideološkega. Kakšno obsežnost ima vaša? —

„Naš boj je boj za nacionalno osvoboditev. Zato se za sedaj sploh še nisimo spuščali v ideološka vprašanja. Kakšno naša ureditev, sistem, ideologija, bomo pustili večini, naj odloči — v svobodi Angole.“

— Je bil v zvezi z danjšim pomoči od zunaj zasnan kakšenkoli pritisk na vašo vlado, da sprejme določeno ideologijo? —

„Pomoč, ki so nam jo pripravljene dati nekatere države, je pogojna. In take pomoči seveda ne moremo sprejeti. Ponavljamo: naša ideologija je izključno samo ena: svoboda in zemlja.“

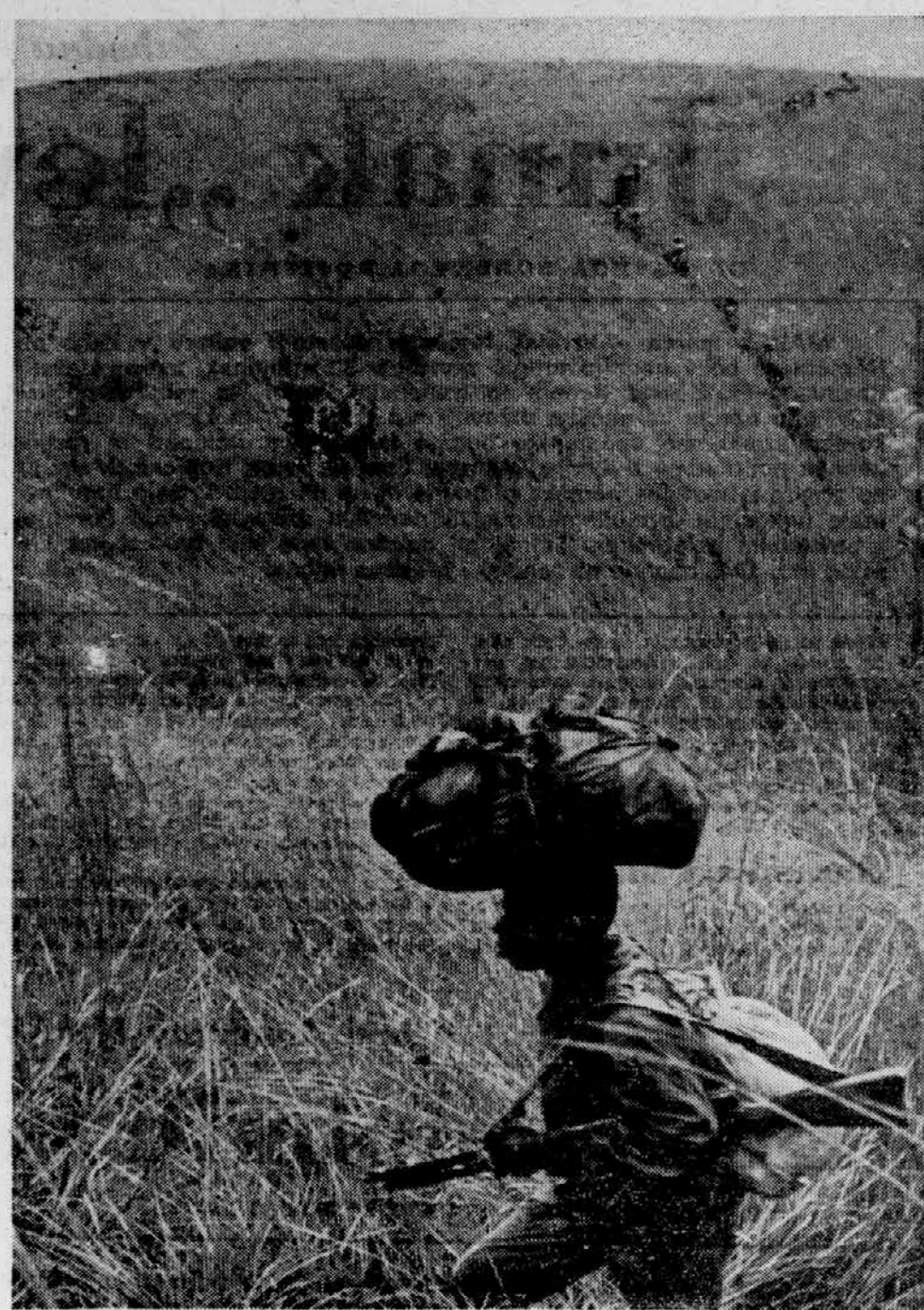
— V svetu je znano, da poleg vas deluje še ena organizacija: MPLA (Narodno gibanje za osvoboditev Angole), ki ima svoj sedež v Kongu — Brazzaville. Kako gleda vaša Fronta nanjo? —

„Tisto, kar govorijo na Zahodu, da MPLA vodi oborožen upor v Angoli, je čista propaganda, obenem pa paradoksalna organizacija. V Angoli ni ne duha ne sluha o MPLA. Jutri, v osvobodjeni Angoli, MPLA ne bo imela nobene moči, tako kot je tu tudi sedaj nima, saj praktično nima nobene podpore v ljudstvu.“

(Zal nam ni bilo dano slišati tudi tiste ga, kar ima povedati MPLA. Sicer pa bo prihodnost pokazala svoje.)

V Kongu — Kinšasi: 600.000 Angolcev

„Čeprav govorimo o boju v Angoli,“ nadaljuje Felix Lubota, „to ni samo boj angolskega ljudstva, ampak vse Afrike. Vse afriške države nas podpirajo, če drugače ne, vsaj moralno. Vsekakor pa nam največ pomaga vlada DR Kongo, s katero imamo skupne meje. Sedaj je na ozemlju te države več kot 600.000 Angolcev, ki so pribežali iz Angole. Tu so dobili brezplačno zemljišče, da lahko gojijo svoje pridelke, dobili so tudi zaposlitev. Ravno danes so

ANGOLSKI NARODNOOSVODILNI BOREC

spet prišli novi, nekaj jih je bilo ranjenih, ker so padli v portugalsko zasedo. Povprečno jih pobegne iz Angole 500 na teden.“

— Ste predstavniki vlade za begunce v centralnem Kongu. Kaj to pomeni? —

„Begunce je treba organizirati v komunne, jim preskrbeti stanovanje. Zgraditi je treba bolnišnice, šole. Potrebni so pogosti stiki s kongosko vlado. Čeprav sem tudi sam sodeloval v boju, kdaj pa kdaj pomislim, da je delo tukaj težje od boja v džungli.“

— Kakšen je status angolskega begunca v Kongu? —

„Enake državljanske pravice ima kot Kongočan.“

— Menite, da se bodo begunci vrnili nazaj v domovino, ko bo ta osvobodena? —

„Prepričan sem, da se jih bo vrnilo vsaj 90 odstotkov. Domovina je naposled lahko samo ena.“

— Kaj ni malo čudno, da ljudje beže iz Angole, ko pa pravite, da so vaše sile osvobodile velik del angolskega ozemlja? —

„Osvobodili smo gozd, po zraku pa še vedno prosto hrumijo portugalski bombniki in helikopterji, ki sujejo smrt na nedolžno prebivalstvo. Pred njimi beže ljudje.“

— Nameravate med begunci organizirati kakšno prostovoljno vojaško odredilo in jih poslati nazaj na bojišče? —

„Vsekakor. Vendar pa je treba ljudi najprej obučiti. Iz Angole so pribežali brez vsega. Kar pa je najpomembnejše: treba jih je tudi oborožiti in to ne z mačeta.“

Kdaj bo Angola svobodna?

„Težko je napovedati ta trenutek. Morda jutri, morda čez leto, dve. Menim, da se vedno lahko najde pot do rešitve in sporazuma med ljudmi. Med Angolci in Portugalski. Trpljenje se mora končati nekega dne in globoko upamo, da bomo našli miroljubno rešitev. Kajti, čim dlje traja vojna, tembolj ekstremistični postajajo ljudje. Vojna bi se končno sprevrgla v ideološko, seveda v škodo vsemu angolskemu ljudstvu. Sicer pa, kdove, morda bomo morali nekaj sprejeti sistem, ki nam danes sploh ni všeč.“

Angolsko vprašanje je nedvomno še vedno odprto, nikoli pa odpira vrsto problemov, od katerih se zdi dekolonizacija in osvoboditev še eno izmed najpreprostejših. Bolj zaskrbljiv je ideološki antagonizem med FLNA z vlado v Kinšasi na eni strani ter MPLA v Brazzavilleu na drugi. Nis manj pomemben ni ekonomski aspekt. Danes je Angola drugi največji proizvajalec kave na svetu. Njena proizvodnja sladkorja je skoraj enaka kubanski. Njen izvoz ribljih izdelkov je enak celotnemu afriškemu. Njeni rudniki so bogati bakra, diamantov in urana. Cabindski enklava proizvaja več nafte, kot so jo do sedaj našli v libijskih puščavi in Perzijskem zalivu skupaj.

Poglavje zake se seveda politična prihodnost neodvisne Angole. Holden Roberto, predsednik angolske vlade v Kinšasi, pravi, da bo jutrišnja Angola takšna, kakršno bodo Angolci hoteli imeti. Seveda pa samo dobri nameni še ne pomenijo realne rešitve. Neizpodbitno dejstvo je le, da se še vedno bje boj v Angoli. To pa ni samo stvar Angolcev.

MITJA MERSOL

Ob prvem sestanku skupščine raziskovalne skupnosti Slovenije

Pred veliko preizkušnjo

Ali bomo znali zagotoviti tak razvoj proizvodnih sil, da bomo ostali del modernega sveta?

DR. ERNEST PETRIC

Devetega marca se je prvič sestala skupščina raziskovalne skupnosti Slovenije. S tem so stopila v življenje najpomembnejša določila lani sprejetega republiškega zakona o raziskovalni dejavnosti. Zaživela je nova, našim specifičnim razmeram in družbeno političnim potrebam prilagojena samoupravna organizacija. Raziskovalni dejavnosti kot eni od pomembnih področij združenega dela je bila s tem tudi na republiški ravni dana samoupravna organizacija.

Osnovno hotenje zakona, ki se zdaj ureni, je bilo, da bi sprostili in pritegnili samoupravno iniciativno raziskovalcev k urejanju problemov raziskovalne dejavnosti in vsega, kar je z njo povezanega. Ker pa gre za dejavnost, ki mora vse bolj postajati eden temeljnih vzgibov našega napredka, naše rasti in modernizacije tako v smislu demokratizacije družbenih odnosov kot v smislu rasti proizvodnih sil, tehnološkega napredka, je na specifičen način prepletena samoupravna iniciativa raziskovalcev s hotenji in prizadevanji naše družbe. Bodoči razvoj Slovenije, življenjski interesi naših delovnih ljudi in slovenskega naroda po napredku in boljšem življenju morajo biti prisotni pri oblikovanju raziskovalne politike. Zlasti pri odločitvah o usmeritvi, programiranju in določanju prioritizirane raziskovalne dejavnosti. Tako hotenje, ki preveča zakon, opredeljuje delitev kompetence pri oblikovanju raziskovalne politike v Sloveniji. Strokovne odločitve, odločitve o znanstveni vrednosti in podobno so dajane v celoti v roke raziskovalcev. Odločitve o tem, kaj je v danem trenutku na raziskovalnem področju najpomembnejše, najaktualnejše, najkoristnejše za naš napredok, za razvoj slovenske družbe, pa skupaj raziskovalcem in družbi.

Prevzemamo funkcije, ki jih doslej nismo upravljali

Kakšen je, v najbolj grobih obrisih, položaj, v katerem stopa raziskovalna skupnost Slovenije v življenje in v katerem prevzema odgovorne naloge? Vse plasti slovenske družbe danes nedvomno preveča čvrsto hotenje, ostati del modernega, razvitega sveta in ohraniti naš avtohtoni razvoj v smeri samoupravne socialistične družbe. To zahteva hitro kvalitativno in kvantitativno rast naših proizvodnih sil. To zahteva našo modernizacijo in postavlja v ospredje prav raziskovalno dejavnost in izobraževanje. Očitno je tudi danes slovenski narod, s skromnimi materialnimi možnostmi, s katerimi razpolaga, tako kot je vedno bil v minulih obdobjih zgodovine, pred velikim izzivom in preizkušnjo. Ta preizkušnja je v tem, da se verjetno prav v obdobju naših generacij odloči, ali bomo znali zagotoviti tak razvoj proizvodnih sil, da bomo ostali del modernega sveta, ali pa nas bo znostajanje potisnilo postopoma v podrejen položaj z vsemi posledicami, ki

bi iz tega izhajale tudi v družbeno-ekonomskem in političnem smislu.

Prav gotovo smo zdaj v vsej Jugoslaviji in Sloveniji tudi v obdobju, ko odločilno dopolnjujemo razvoj našega samoupravnega sistema s tem, da uvajamo oblike tako imenovanega integriranega samoupravljanja. To je tiste in take oblike samoupravljanja, ki naj premostijo družbeno disintegracijo. K temeljnemu in že preizkušenim oblikam samoupravljanja vnašamo elemente družbene integracije, zaokroženosti in skladnosti našega razvoja, torej tudi element večje učinkovitosti. Imperativ, ki se glasi: samoupravnost plus večja družbena učinkovitost, je zdaj izostreno pred nami! Obdobje, v katerem stopa v življenje raziskovalna skupnost Slovenije, označuje tudi ustvarjanje novih odnosov v federativni jugoslovanski skupnosti, ki pomenijo hkrati dograjevanje in utrjevanje slovenske državnosti. To pa konkretno pomeni, da prav te dni slovenski narod postaja v celoti odgovoren za svoj napredek in razvoj tudi na področju raziskovalne dejavnosti. Postati smo v celoti odgovorni za naše bodoče uspehe in neuspehe! Prevzemamo funkcije, ki jih doslej nismo upravljali, prevzemamo sredstva bivšega zveznega sklada za financiranje raziskovalnih dejavnosti, in s tem nove možnosti in odgovornosti.

Upajmo, da bomo ohranili ambicije

Ko omenjam splošne značilnosti trenutka, v katerem stopa v življenje samoupravna organizacija na področju raziskovalnega dela, ne morem mimo tiste konstantne značilnosti, ki izhaja iz objektivnega položaja in dimenzij slovenskega naroda.

Slovenski narod takšen in tolikšen, kot se je uspel ohraniti in ubraniti pred tisočletnim duhovnim in fizičnim nasiljem, živi in bo vedno živel v relativno skromnih pogojih. Upajmo pa, da bomo ohranili ambicijo, da bi ostali polnopraven član človeške skupnosti, narod v polnem pomenu besede. Relativno skromni materialni okvir, v katerem se bo razvijala tudi naša raziskovalna dejavnost, bo ostal slej ko prej značilnost našega položaja, čeprav danes vendarle že lahko govorimo, na podlagi pred leti sprejetega in letos noveliranega zakona o stalnih sredstvih SR Slovenije za financiranje raziskovalne dejavnosti, o stabilnosti sredstev, s katerimi bo sorazpolagala raziskovalna skupnost Slovenije, pa tudi o progresivni rasti teh sredstev. Sredstva raziskovalne skupnosti bodo od leta 1973 na 138 milijonov din. Kot vse kaže, bi v letu 1975 celotna sredstva za raziskovalno dejavnost, to je družbena sredstva in sredstva neposrednih finančnej raziskovalne dejavnosti, predvsem gospodarstva, dosegla zasedena 2 odstotka nacionalnega dohodka.

Položaj, v katerem smo, karakterizirajo še naslednji elementi, ki so skorajda nesporni. Raziskovalna dejavnost v Sloveniji je, glede na ostalo Jugoslavijo, relativno razvita. Družbena sredstva, ki jih dajemo v ta namen, pa tudi celotna sredstva, so relativno največja. Tudi število raziskovalcev in institucij je relativno visoko. Pomembno dejstvo pa je tudi neustreznost, zastarelost in pomanjkljivost naše raziskovalne opreme. Noben poseben napor tudi ni potreben, da ugotovimo, kot karakteristiko našega položaja, neustrezno strukturo raziskovalnih institucij, strukturo, ki je v veliki meri podedovana izpred 10, 15 in več let in se je mnogo manj spreminjala, kot so se spreminjale v tem obdobju potrebe naše družbe. Vsekakor moram omeniti tudi resno disintegriranost naše raziskovalne dejavnosti tako znotraj nje same, med posameznimi institucijami in posameznimi raziskovalnimi področji, kot tudi nezadostno vključenost v naša družbena hojenja in v konkretne potrebe našega državnega in gospodarskega razvoja.

To seveda ni posledica zle volje naših raziskovalcev ali gospodarstvenikov, ampak vrste kompleksnih in pretežno objektivnih razlogov, ki označujejo našo družbeno stvarnost tudi še v letu 1971. Omenim naj kot karakteristiko trenutnega položaja tudi relativno visoko kvaliteto in serioznost raziskovalnega dela v Sloveniji. Pa tudi dejstvo, da raziskovalno dejavnost, to izredno zapleteno, specifično in izjemno pomembno dejavnost v našem času, še v veliki meri obravnavamo predvsem na osnovi vtisov, improvizacij, bežnih ocen in slabih podatkov. Torej o nekem strokovnem, znanstvenem pristopu k problemom raziskovalne dejavnosti pri nas še težko govorimo, čeprav so prvi začetki takega pristopa tudi že tu. So plod zavestnih prizadevanj v zadnjih nekaj letih.

Smeri delovanja

Ce je približno taka objektivna stvarnost, kot sem jo v najbolj grobih obrisih skušal očrtati, če so stvarni elementi položaja, v katerem smo, vsaj približno ti, ki sem jih omenil in ki jih potrjujejo ocene in analize, potem se verjetno kot temeljne karakteristike politike na raziskovalnem področju vsiljujejo naslednje smeri delovanja. Izjemni naporji bodo potrebni, da bomo pri naših odločitvah, prizadevanjih in delovanju postavili v ospredje interes razvoja in modernizacije slovenske družbe, interes rasti in napredka Slovenije, pred ožke interese obstoječega, najsi gre za posameznike ali institucije, za večje ali manjše celovske želje! Potrebno bo vztrajno delovati za vsestransko odprtost naše raziskovalne dejavnosti, za čvrsto vez med njo in potrebami našega družbenega razvoja. Temeljno merilo bo morala biti ne eksistenca posamezne obstoječe institucije, temveč prav raziskovalna skupnost Slovenije naj bi pri svojih odločitvah imela stalno pred očmi, da se tako izrazim, vizijo moderne socialistične Slovenije.

V sekcijah, v upravnem odboru sklada, v skupščini raziskovalne skupnosti, pa tudi v organih zunaj raziskovalne skupnosti Slovenije bo morala slej ko prej obstajati pripravljenost za spopad z interesi s takimi predpostavami in zahtevami, kot je npr., naj znanost rabi sama sebi. V tem je velika, skorajda zgodovinska odgovornost, saj bomo brez ustreznih vloge in vključenosti raziskovalnega dela v naš družbeni razvoj težko kos nalogam, pred katerimi je Slovenija ob koncu 20. stoletja. Če namreč vstopamo v obdobje tehnološke revolucije, če odločilno dograjujemo prav v sedanjem obdobju naš sistem samoupravljanja, če dopolnjujemo v vseh pogledih našo državnost, potem se mora to v prihodnjem obdobju še kako odsvitati tudi v raziskovalni politiki. Koncept dolgoročnega razvoja SRS bo pri tem lahko v oporo in vodilo.

Naše želje naj se ne bi ustavile na slovenskih mejah

Prvi zametki slovenske znanosti o znanosti, ki so v zadnjih letih nastali, bodo morali hitro prenesti v organiziran strokovno-analitični pristop k problemom raziskovalne dejavnosti. Raziskovalna skupnost Slovenije bo morala temu posvetiti izjemno pozornost predvsem z ustreznimi usposobitvijo svojega tajništva.

Z novo nastalo organizacijo raziskovalne dejavnosti v Jugoslaviji, s tem ko se opušča zvezna distribucija in odvajanje sredstev ter odpravlja tisto, o čemer smo negodovali v zvezi z delovanjem zveznega sklada in tudi zveznega sveta za koordinacijo znanstvenih dejavnosti, pa stopa pred nas še ena, izjemno pomembna naloga. Treba bo z vsemi silami preprečiti, da bi se novo nastali položaj, to je položaj, v katerem sami razpolagamo s svojimi sredstvi za raziskovalno dejavnost, sprevrgel v zapiranje vaze, v ozkost in v to, da bi se naše ambicije, želje, programiranje in vrednotenje ustavilo na mejah Slovenije. Razvoj modernega sveta in nas je očitno tak, da še kako potrebujemo koordinacijo, delitev dela, sodelovanje v okviru jugoslovanskega prostora, med vsemi ali pa med zainteresiranimi republikami. Mislim, da bo mo prav mi, glede na naš objektivni položaj, morali biti nosilci mnogih iniciativ za dogovore o sodelovanju.

Ne zapirati vrat našim raziskovalcem v tujini

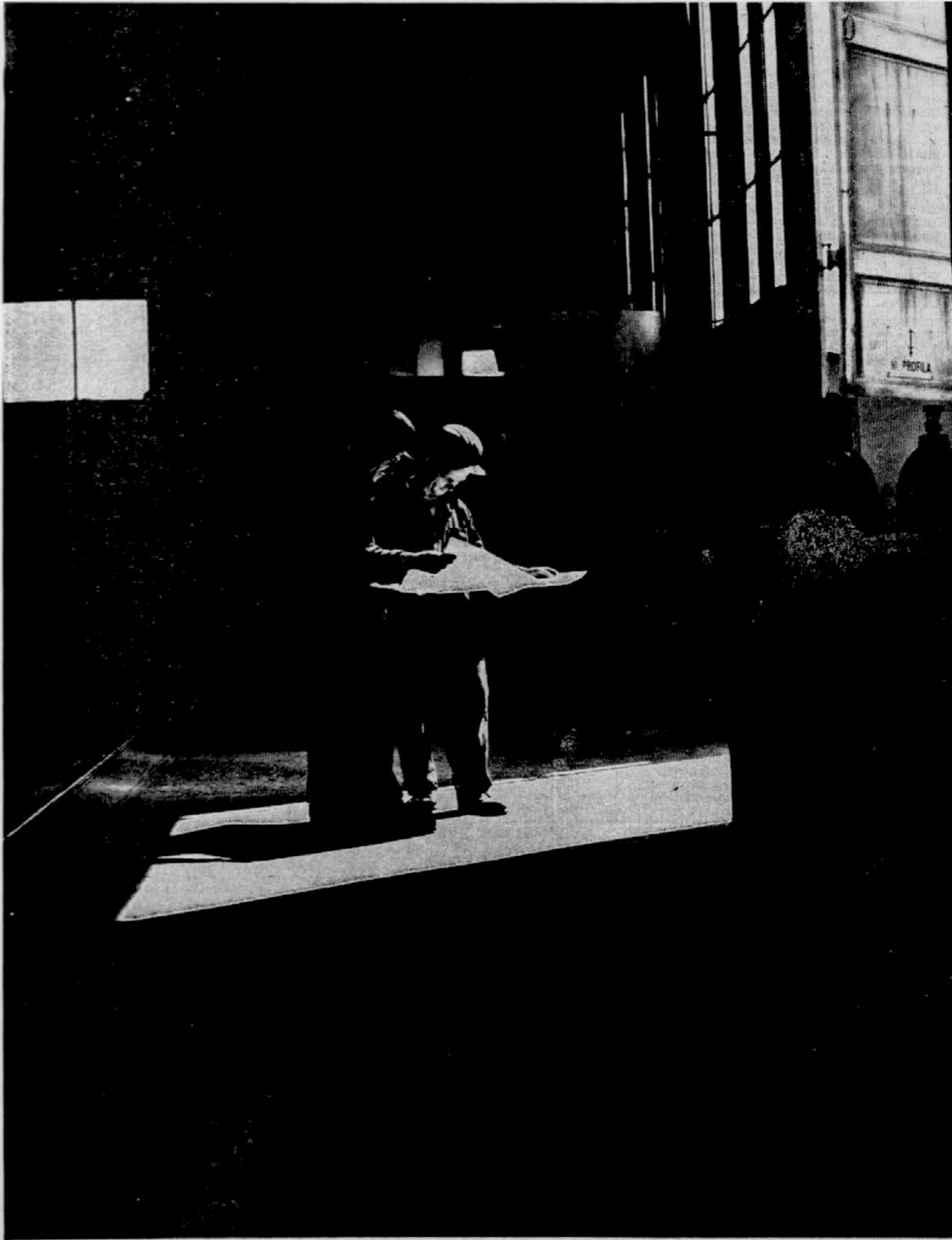
Ce so skromne možnosti ena od konstant slovenskega položaja, potem se nam vsiljuje kot pomemben element politike na področju raziskovalnega dela vsestransko

prizadevanje za racionalno porabo sredstev. Treba bo biti iniciativen pri iskanju najrazličnejših, našim razmeram prilagojenih specifičnih rešitev. V mislih imam razne kombinacije med univerzo, gospodarskimi organizacijami in instituti, zlasti pri nabavi opreme, pri izgrajevanju naše raziskovalne infrastrukture, pa tudi sicer.

Treba bo bolj smiselno povezati že obstoječe potencialne, koordinirati nabavljanje opreme, skrb za kadre, pa tudi marsikaj menjati obstoječo strukturo raziskovalnih institucij. Tu bo preizkusni kamen vloge bodočih sekcij raziskovalne skupnosti. Ta preizkusni kamen je v tem, ali bodo sekcije ostale samo strokovni korektiv predloženih raziskovalnih programov in nalog ali pa bodo posegle v stvarno programiranje raziskovalnega dela, nabavo opreme in koordinirale razvoj na posameznih raziskovalnih področjih. Vzgoji raziskovalnega kadra, informatiki in računalništvu bo glede na položaj, v katerem smo, morala biti posvečena izjemna pozornost.

Ko trdim, da so nam potrebne specifične, našim razmeram prilagojene rešitve in da moramo racionalno izkoristiti intelektualne in materialne potencialne, s katerimi slovenski narod razpolaga, se mi zdi, da bo ena od izjemno pomembnih nalog raziskovalne skupnosti Slovenije tudi ta, da bomo čim bolj vključili v naša prizadevanja tudi mnoge slovenske raziskovalce, ki delajo v tujini z nemajhnimi uspehi. Treba bo oblikovati najrazličnejše načine stika z njimi, treba bo široko odpirati vrata tudi v njihovi prisotnosti v naših načrtih in prizadevanjih, ne pa jim zapirati vrat, kot se še vedno pogosto dogaja.

Dr. ERNEST PETRIC

IVO CERLE: PRGIŠČE SVETLOBE

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE je založila za SLOVENSKO AKADEMIJO ZNANOSTI IN UMETNOSTI

PRVO KNJIGO GOSPODARSTVENIM IN DRUŽBENE ZGODOVINE SLOVENCEV:

ZGODOVINA AGRARNIH PANOG

Zgodovina agrarnih panog je eno od temeljnih del naše sodobne zgodovinske znanosti. V njej je življenje in delo slovenskega kmeta prvič sistematično prikazano in osvetljeno z vseh strani, kolikor je to mogoče na osnovi dosedanjih znanstvenih raziskovanj in spoznanj.

PRVA KNJIGA ZGODOVINE AGRARNIH PANOG je posvečena gospodarstvu kmečkega življenja skozi stoletja. Razdeljena je v šest temeljnih poglavij:

- KOLONIZACIJA IN POPULACIJA;
- AGRARNI PROIZVODNI NAMENJENA ZEMLJA (vrste zemljišč, enote agrarne posesti, kolektivna kmečka posest, enote individualne posesti, poljska razdelitev);
- ORODJE IN NAČINI (poljedelsko orodje, urbanizacija zemljišča, poljedelski obdelovalni načini, kulturne rastline, vrtnarstvo, vinogradništvo, hmeljarstvo, sadjarstvo, živinoreja itd.);
- ORGANIZACIJA ZA NAPREDEK AGRARNE PROIZVODNJE, SPECIALNO SOLSTVO IN STROKOVNA LITERATURA;
- DOMACIJE IN NJIH POVEZAVA (kmečka hiša, gospodarska poslopja, kmečka naselja);
- GOSPODARSKI OBRAT KMETIJE

Avtorji so naši najuglednejši zgodovinarji: Franjo Baš, Pavle Blaznik, Bogo Grafenauer, Milko Kos, Stane Mihelič, Vilko Novak, Ema Umek, Vlado Valencić, Sergij Vilfan, Fran Zwitter, Josip Zontar.

Med prilagam velja posebej opozoriti na ZEMLEVID AGRARNE KOLONIZACIJE SLOVENSKE ZEMLJE, ki predstavlja življenjsko delo akademika prof. dr. Milka Kosa.

PRVA KNJIGA ZGODOVINE AGRARNIH PANOG je izredno bogato ilustrirana.

Poleg 650 strani velikega formata ima še:

— 80 strani slikovnih prilog na umetniškem papirju,

— več sto risb, grafičnih ponazoril in zemljevidov.

Cena: celo platno 230 din

Kupcem prve knjige sporoča založba, da je druga knjiga Zgodovine agrarnih panog v pripravi in da bo šla predvidoma prihodnje leto v tisk.

KNJIGO DOBITE V VSEH KNJIGARNAH IN PRI ZASTOPNIKIH ZALOŽBE NAROČILA SPREJEMA IN NUDI UGODNOST OBROČNEGA PLAČILA.

Državna založba Slovenije, Ljubljana, Mestni trg 26

Kratki književni esej

Kako živi literatura

V pričujočem spisu bomo poskušali opisati vprašanje o tem, kako »živi« literatura. Zastaviti ga bomo poskušali v zvezi z dvema razpravama o literaturi, objavljenima v zadnjem času, saj se zdi, da prihaja v teh dveh razpravah »življenje« literature do svojevrstne intenzifikacije, hkrati pa se dovolj razvidno in plastično razpirajo tudi nekatere njegove problematične ali vprašljive razsežnosti. Iz teh razsežnosti se vprašanje, kako »živi« literatura, zastavlja skorajda samo po sebi, kar seveda pomeni, da je zdaj mogoče izprašati ne le temeljne karakteristike književnih besedil, marveč v prvi vrsti različne načine in forme ravnanja z njimi.

Izprašati je torej mogoče ravnanje z literaturo samo; vanj se kajpada vključuje tako književna kritika in teorija kot literarna zgodovina, če seveda omenjamo le tiste splošno znane oblike, v katere stopajo književna besedila tako rekoč iz dneva v dan. Dovolj samoumevno je, da je to kritično, teoretično ali zgodovinsko ravnanje z literaturo tudi najbolj neposredna in najbolj razvidna manifestacija njenega »življenja«. Vprašanje o tem, kako »živi« literatura, je potemtakem vprašanje o književni kritiki, teoriji in zgodovini, o njihovem interesu, volji in modelih, saj zunaj ne more biti za literaturo nobenega pravega »življenja«. Je seveda množica bralcev, a njihovo branje ostane za zmerom nerazvidno potopljeno v temo, za seboj ne zavzame nobene sledi, po kateri bi bilo mogoče slediti o »življenju« prebranega.

Vprašanje, kako »živi« literatura, se postavlja samo po sebi tudi zategadelj, ker »življenje« literature nikakor ne more biti več nekaj enovitega, preprostege in jasne, kjer bi si v srečni enotnosti podajala roko pisatelj in bralec, proizvajalec tekstov in njihov spotošnik, in nad katerim bi s posebno svrhu vednostjo, pravilnostjo in jasnostjo bedela kritika ter z zanesljivo mislijo in uspešno roko uravnavala nastajanje in dogajanje te enotnosti, skrbela za njeno harmonijo, preprečevala odpirala zrnje od hujšice.

Ko torej vprašujemo, kako »živi« literatura, ter to vprašanje povežemo z dvema novima razpravama o literaturi, ki ji ma sicer nikakor ne gre za književno kritiko in tradicionalnem pomenu — hočemo hkrati pokazati na dvoje modelov, v katerih se dogaja »življenje« literature za zdaj očitno najbolj intenzivno. Oba modela se med seboj razlikujeta, in če ju poskušamo kljub temu omeniti na istem mestu (pri tem pa se najbrž ne bo mogoče izogniti nekaterim bednim primerjavam), je to predvsem le zategadelj, ker se literatura pojavlja v njiju na reflektiran način, se pravi, da je njuna misel o literaturi v obeh primerih tudi misel o sebi: ter je literatura tako zagotovljena sorazmerno avtonomen status. V konsekvenci, ki ju na podlagi samo-refleksije izjavlja oba modela, predvsem pa v pomeni, ki ga v njiju zavzema literatura, pa se malone popolnoma razhajata.

Obračamo se torej k položaju, ki ga literatura zavzema v najnovejši knjigi Tarasa Kermaunerja, *Izročilo in razkoraj* (Država založba Slovenije, Ljubljana 1970; 212 strani), in k literaturno-teoretični orientaciji v razpravi *Revolucija in njena resnica* Dušana Pirjevca (razprava je bila objavljena kot spremna študija k novi izdaji Stendhalovega *Luciena Leuwen*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1970; strani 5–106).

Izročilo in razkoraj, v podnaslovu »razdejanje humanizma v povojni slovenski poeziji«, je pendant prvi Kermaunerjevi

knjigi, *Trojnemu plesu smrti*, ki je obravnavala isto problematiko v zvezi s povojno slovensko dramo, obenem pa je pričujoča knjiga seveda rezultat avtorjevih sistematskih raziskav slovenske poezije. V vrsti Kermaunerjevih analiz, ki so razkrile, kako se je po vojni dogajal razvoj slovenske »vrednotne« pesniške megalomane, in kakšne zakonitosti so povzročile razkoraj tako imenovanega »humanizma« in nastop tako imenovanega »realizma«, pa zavzema *Izročilo in razkoraj* še tudi posebno mesto. Če so se prve Kermaunerjeve knjige ukvarjale pretežno le z zbiranjem, evidentiranjem in analiziranjem pesniškega gradiva, se pričujoča knjiga namreč že ukvarja s poskusom sinteze. Zategadelj so nekatere njene splošne oziroma teoretske postavke prišle tudi v jasnejšo svetlobo, obenem pa so seveda potrdile in na novo razkrile izhodišča prejšnjih knjig.

Koncept Tarasa Kermaunerja

Tisto, kar pride v novi Kermaunerjevi razpravi najbolj očito na dan, je seveda dejstvo, da gre v njej najprej in v prvi vrsti za posebno »dešifracijo« pesniških besedil. Pesniški tekst je v obliki, kakor je nastanjen, zastrta, zagonetna struktura, katere pomen je potrebno šele poiskati in odgonetati: treba je njeno govorico prevesti v drugačno, razvidnejšo, razumljivijo jezik. To pa je jezik splošnega dogajanja poezije, znotraj katerega slihega pesem šele dobi svoj pravi, adekvatni pomen. Ker je v primeru povojne slovenske poezije literatura v neposredni zvezi s socialno-političnim dogajanjem ter posamezna besedila v prvem planu izreka resnico tega dogajanja, je naravno, da je tisti splošni in razumljivi jezik, v katerega je potrebno prevesti poezijo, da bo postal njen »razvoj« do najnovejših pesniških oblik jasen in razviden. Torej, predvsem v refleksiji po vojne socialno-politične zgodovine na Slovenskem. Pesem v svojem neposrednem, tekstualnem obsegu je Tarasu Kermaunerju zmerom le funkcija tega splošnega dogajanja. Jasno seveda je, da nikakor ne gre za to, da bi bila poezija zgolj »odseva« ali »odraz« različnih socialno-političnih situacij. Poezija jih so-ustvarja še s tem, ko izreka njihovo resnico, definira in reflektira njihove skrite temelje. To pa seveda še zmerom pomeni, da je zunaj socialno-zgodovinskih okvirov ni mogoče razumeti: njeno imanentno »poetičnost« dogajanje ne posredno kaže le na dogajanje, ki poteka zunaj nje kot poezije, zunaj poezije — ne posredno, ampak v avtonomnem ukvarjanju z besedo.

Jasno potemtakem je, da se knjiga *Izročilo in razkoraj* ne ukvarja s specifičnimi umetniškimi problemi Kocbekove, Grudno-

ve, Kovičeve, Zupančičeve, Strniševe, Zajčeve, Gradnikove, Voduškove, Tauterjeve, Udovičeve, Faturjeve, Borove, Grafenauerjeve poezije, ampak jo »zanima« predvsem le tisto, kar njihovi pesniški teksti »skrivajo« s svojim arizmom, njihovim arhaičnim, pomensko razsežnost, Pesem Tarasu Kermaunerju sama po sebi ne pomeni avtonomne strukture (sam jo imenuje mikro-struktura), svoj smisel doseže šele, ko je vključena v širši poetski sklop bodisi znotraj enega bodisi več pesniških opusov. V takšnem kontekstu postane neposredni znak splošnega dogajanja poezije in vzporedno z njo dogajanja v socialno-politični realiteti. In šele na tej točki lahko postane znanstvena za Kermaunerjev literarni in zgodovinski interes.

Vprašanje o posebni umetniški naravi poezije zapuša Taras Kermauner prihodnosti: »šele potem ko bomo z natančno analizo opredelili vse ideološke elemente literarnega dela, se bo videlo, kaj ostane, kaj ni ideologija, in tisto naj bi bilo... umetniško.« *Izročilo in razkoraj* je potemtakem »s« na nivoju tiste analize, ki hoče iz poezije potegniti njihove ideološke razsežnosti, tiste elemente, ki neposredno kažejo »vse«, iz neposrednega obsega pesniškega teksta. Vprašanje o umetniških sestavinah poezije, o poetičnem v poeziji je kotaj nakazano.

Drugi »model«

Študija o Stendhalovem romanu *Lucien Leuwen* je zadnja v vrsti razprav o velikem evropskem romanu, ki jih je za zbirko *Štiri romani* napisal Dušan Pirjavec, ter na poseben način zaključuje študije Ob Sartrovem »Gnusu«, Zločin Juliena Sorela (Stendhalov roman *Rdeče in črno*), Zgubljena iluzija (Balzac) in *Frans Kafka in evropski roman* (k romanu *Grad*). Vendar zadnji študiji — *Revolucija in njena resnica* — ne gre za zaključek, v katerem bi se na novo potrdili in verificirali sklepi, opisani v prejšnjih razpravljanih. Ne gre ji skratka za to, da bi se Stendhalov romanom potrdila nekašna splošna teorija romana, »nobena« novega besedila namreč ne moremo kar mehanično podrediti iz izdelanim teoretičnim pojmom in modelom, »beremo na prvi strani Pirjevčeve študije. Gre tedaj za orientacijo, ki se bistveno razlikuje od Kermaunerjevega koncepta in ki pokušaja razpravljanje o literaturi dosledno in kar se da strogo zadržati znotraj konkretnega literarnega besedila samega. To pomeni, da literarna analiza ne primerja in ne vzporedja književnega dela z ničemer, kar bi a priori stalo zunaj njega in česar to delo še samo ne bi zajemalo ali spoznavalo. Funkcija razpravljanja o literaturi in umetnosti je v tem, da pusti spregovoriti umetnin sami. Namen in cilj razpravljanja je torej umetniško delo in ne potrjevanje vnajprej izdelanih teoretičnih pojmov in modelov, pri čemer bi umetniško delo seveda lahko odigralo le vlogo sredstva in instrumenta, a »to je konec dela, konec umetnine«.

Seveda se v zvezi s tem n obratoma odpira obsežna problematika zvez med znanostjo o literaturi in položajem književnih dej v tej znanosti, njeno možnostjo in vprašljivostjo, a vse te problematike tukaj ne moremo povzeti. Prav tako ne moremo omenjati možnosti, ki jih Pirjavec razpravljanje odkriva v katarzi, ki je razkrivanje difference med umetniškim delom kot takim svetljenjem ideje in umetniškim delom kot umetninostjo, čeprav predstavlja to možnostni center študije o Stendhalovem *Lucien Leuwen*, ki je obe-

nem študija o dogajanju in »življenju« literature. S tem bi presegli možnosti, ki jih na tem mestu moremo imeti in ki so morale ostati omejene na vprašanje o tem, kako »živi« literatura.

V luči obeh razprav o literaturi, s katerima smo poskušali ilustrirati naše vprašanje in ki sta seveda ostali komaj omenjeni, čeprav bi samj po sebi terjali natančne eksplikacije, sta se mogla razkriti dva načina »življenja« literature. V prvem je poezija prav za prav samo sredstvo za zgodovino lastne ideologije ter je njena artistična (umetniška) razsežnost irelevantna, netematizirana, šele napovedana in prepuščena prihodnosti. V drugem je književno delo tako rekoč samo sebi cilj in namen, analiza je tudi postavljena le kot instrument, preko katerega se dogaja samorazkritje književnega dela, ki ostaja nena-domestljivo in nezamenljivo. To sta seveda dva v temelju različna načina »življenja« literature, Merilo za njegovo adekvatnost, za to, koliko je tako življenje »primerno« literaturi, je lahko le v koherentnosti in radikalnosti enega in drugega načina. O enem in o drugem se je potemtakem mogoče spraševati le z njegovega lastnega, posebnega stališa, njegove intenzivnosti v razmerju do literature, s stališa tega, da sta oba načina zares v temelju povezana z literaturo, ki predstavlja izvir in konec njunega interesa.

ANDREJ INKRET

IVO CERLE: V HLEVU

Reflektirana poezija

Nova pesniška zbirka Francija Zagoričnika

Nova pesniška zbirka Francija Zagoričnika »fondi oryja pála«, ki je izšla v zbirki Znamenja pri založbi Obzorja, vnaša v kontekst Zagoričnikove poezije, kakršna je predstavljena v knjigah Agamemnon (1965). V risu (1967) in Obsedeno stanje (1969) neko radikalizacijo v uporabi besede in njenega pomena.

Za njegove dosedanje zbirke je značilno, da evidentirajo zgodovino in slovensko eksistencialno skustvo v ustvarjanju takšnih med besednih zvez in pomenov, ki bodisi konstruirajo bodisi destruirajo njihov smisel. Oba procesa potekata hkrati, zato se tudi tovrstna pesniška govorica na prvi pogled paradoksalna. Vendar pa je prav v tej hkratnosti temeljna dinamika Zagoričnikove poezije, saj na eni strani gradi močnico, s-miselno urejen svet, na drugi strani pa ga kot možnost že tudi ukinja. Posledica tega je, da je »dogajanje« v njegovi poeziji eno in da se pravzaprav v nobeni pesmi ne more dočela dovršiti, kar kaže tudi izredna dolžina posameznih tekstov. Nemara je prav v tem dejstvu tudi vzrok za to, da sta zbirki *V risu* in *Obsedeno stanje* vslednji je opisano vztrajanje v odprtosti v razklenjenosti smisla izpeljano najbolj dosledno — bolj ali

manj neopazno zdrsnili mimo nas, saj je njuno temeljno skustveno pozicuro v celoti nakazala že prva zbirka.

Ni mogoče reči, da zadnja Zagoričnikova knjiga izstopa iz konteksta »sočasne afirmacije in negacije smisla, saj nekatere pesmi in cikli v njej (npr. izvidnica, zolološka ura, senza, krč) obranjajo vse lastnosti, ki so značilne za samoukinjajočo se začevsko antinomijo dobrega in zlega, moči in nemoci, smisla in nesmisla, vendar pa je v njej tudi nekaj tekstov, ki pristajajo na popolno odpravo besednega pomena ali logosa in s tem tudi na likvidacijo kakršnegakoli s-miselnega razmerja med besedami. Hkrati pa se v teh tekstih dogaja še nekaj drugega: razdalja med označenim in označujočim, med besedo in njenim predmetom je do kraja izbrisana, tako da nas v njih uporabljeni fonemi ne usmerjajo k ničemu, kar bi bilo zunaj njih, marveč so sami postali predmet, označeno in označujoče hkrati. Takšni teksti so zbrani predvsem v ciklusu »protitoke«, zato je namen pričujočega zapisa, da se posebej ukvarja prav z njim.

Brezpredmetno bistvo literature

Radikalnost omenjenega ciklusa je nedvomno v tem, da ničesar več ne konstruira ali destruiira, da torej ne ostaja več znotraj določene po smislu, marveč ravna tako, kot da smisla ni, se pravi, da pristaja na irelevantnost, brezsmiselnost in breztemeljnost svojega početja. Iz tega pa seveda še ne sledi, da je to početje brez vsakršnega pomena, kar pač nobeno početje na tem svetu ni brez njega.

Vprašanje se torej moramo, kakšen je ta pomen? Ali se konkretnije, kakšen je na primer pomen naslednjega teksta:

mar presal akmes
in sotris opor
komat tres
skri gambi vzor
kot ako pač ter
omno lams guber

trikzotser eksteks
partkombit oilpostrem
lakrimino gabino bisten
nitikrin astokomtri jes

V navedenih vrsticah nimamo opraviti nič z besedami niti s stavki, marveč s takšnimi glasovnimi strukturami, ki nam v kontekstu s-miselnega branja nedvomno pomenijo čisti nesmisel in jih zato lahko označimo k ničemu, kar bi bilo zunaj njih, marveč so sami postali predmet, označeno in označujoče hkrati. Takšni teksti so zbrani predvsem v ciklusu »protitoke«, zato je namen pričujočega zapisa, da se posebej ukvarja prav z njim.

smisla v njej in jo sprejmemo kot docela iracionalno ali magično formulo, s čimer seveda implicite pristajamo tudi na to, da je tisto, kar literaturi daje njen specifični status, kar jo torej razločuje od navadnega časopisnega poročila o določenem dogodku ali stvari, sporočanje o nečem, kar fenomenološka literarna teorija imenuje quasi-realnost, to je nestvarna resničnost, ki je ni mogoče primerjati z nobenim konkretnim predmetom ali dogodkom.

V navedenem Zagoričnikovem tekstu je že apriori odpravljena vsakršna možnost, da bi nas besede usmerjale h kakršnemukoli predmetu zunaj njih samih, zato se v njem komunikacija o brezpredmetnem, ki je bistvo literature, uveljavlja v svoji najčistejši obliki; njena ne-zaresnost ali brezpredmetnost v uporabljenih fonemskih tvorbah stopa tako rekoč in corpore pred nas, kar je tudi glavni vzrok za to, da je našli je tudi poglavitni vzrok za to, da je našli misli onemogočeno takšen tekst sprejeti kot estetski predmet, ki bi bil dostopen takšni racionalni redukciji in aktualizaciji, v kateri bi nam šlo za dokazovanje njegovega socialno historičnega smisla in pomena.

Pomen prikazanega teksta je torej v tem, da ne postavlja možnosti za bralečvo identifikacijo z njim preko verifikacije v realnosti in da potemtakem ostaja do kraja ustrezen quasirealnemu ali brezpredmetnemu bistvu literature. Na osnovi tega spoznanja pa se nujno zastavi vprašanje: kaj je tedaj njegova magična moč, če ni mogoče govoriti o takšni identifikaciji? Iz zgodovine namreč vemo, da je funkcija brezpredmetnih fonemskih tvorb vselej povezana z zunaj jezikovnim magičnim kontekstom, odkoder te tvorbe prejemajo svojo »vsebino« ali smisel. To velja tako za praezgodovinsko glosolajno, tako za glosolajno tvorbo različnih mističnih sekt in okultističnih ali zaklinjalnih obredov kakor za dadaistične kabaretno obrede. V obeh teh primerih ima zmagalni jezik, kot ga imenuje Viktor Šklovski, eden najvišjih predstavnikov tako imenovane ruske formalistične literaturoteorične šole, ekstatično in katarzično funkcijo, saj je sestavni del določenega iracionalnega rituala. Identifikacija s tekstom se zato dogaja preko tega rituala. Pomen teksta je torej v njegovi obredni opredeljenosti.

K izviru poetske magije

Brž ko pa se takšno besedilo pojavlja samo zase, se izgubi tudi ta njegov zunaj jezikovni pomen. Ostane torej, kot v citiranem primeru, fonemski zapis brezpredmetnega bistva literature, ali če hočete, opredeljena brezpredmetnost (quasi-realnost), ki nas neposredno sočeta z iracionalno literaturo in prav zato, ker to počne, tudi izgubi svojo magično priročnost.

Radikalizacija pri uporabi besede in njene pomena, ki smo jo opazili je v skopih obrih, je Zagoričnika torej pripeljala k samemu izviru poetske magije, s tem pa je hkrati že tudi izbrisala njeno socialno in historično privlačnost. Ali z drugimi besedami povedano: brž ko je poezija sama aktualizirala svojo magično, iracionalno razsežnost, brž ko se je v njej samj razkrila resnica iluzije na način predmetne brezpredmetnosti, je usahnila tudi možnost za bralečvo identifikacijo, za komunikacijo z nečim, česar ni, ker se je iluzija (igra) do kraja razkrila in s tem tudi končala.

Radikalizacija in blokada, do katere prihaja v obravnavanem in podobnih Zagoričnikovih tekstih, je torej v tem, da nam literatura iluzijo a limine razkrije kot iluzijo, quasirealnost kot quasirealnost, brezpredmetnost kot brezpredmetnost in torej ne dopušča, da bi v komunikaciji z njo kar koli tvegali.

Prva pesem iz ciklusa »protitoke« se namenu pre-misleki, ki je skušal racionalizirati branje tega teksta, kaže kot reflektirano poezijo, saj je v njej izpostavljena konstitutivno jedro poezije, ki smo ga imenovali brezpredmetnost. S-misel se pozeeje je potemtakem v tem, da samo sebe reflektira. Vse to pa je seveda v tesni zvezi s posebnim usodo poezije v današnjem času, o čemer pa nam na tem mestu že ni več mogoče razmišljati.

NIKO GRAFENAUER

EKSPLOZIJA ZNANOSTI

Gre za reprezentativno natisen zbornik (219 strani velikega formata) poljudno-znanstvenih člankov pod skupnim naslovom »Eksplozija znanosti — Fizikalno vesolje«, ki sta ga uredila sir Bernard Lovell in Tom Margerison, angleška publicista in urednica. Sestavlja ga več kot 400 ilustracij in 7 poglavij, ki so jih napisali znanstveniki in strokovnjaki. Njihove teme: Čas in oblika prostora, Kraljevstvo sonca, Obseg sevalne energije, V globinah vesolja, Napad na atom, Arhitektura snovi, Presenetljivo darilo kemikov. Gre tedaj za knjigo, ki poskuša v privlačni in popularni obliki prikazati »eksplozijo« znanosti v sodobnem času. Pričujoča knjiga naj bi opisala, kakor to beremo v predgovoru, »kaj neki snujejo fizikalne vede dandanes in kam jih bo predvidevala voditi bodoči razvoj«. Treba je priznati, da ji to tudi uspeva. Knjiga je zasnovana moderno in pravilno. Slovenski prevod, delo Francja Jermana in Miroslava Adlesiča, je izdala Mladinska knjiga v Ljubljani. Barvne priloge je tiskala švicarska tiskarna Schwitter Ltd. iz Zürich, slovensko besedilo pa je tiskala in oskrbela vezavo »Srbija« iz Beograda. Knjiga je izšla z letnico 1969.

Beno Zupančič: KOROMANDIJA DOMA

Ko je pri Mladinski knjigi izšla Zupančičeva Koromandija doma kot prva letošnja knjiga v zbirki Cicibanova knjižnica, je bilo med mladimi bralci menda čuti nekoliko zmede. »Kajpak Koromandija in ne Koromandija, ki jo kot čudno deželo, kjer se odita med in mleko, že poznamo. In, ali ni morda to pomota?«

Ne, ni pomota. Koromandija je Koromandija, Koromandija pa Koromandija: in ni tako

pravilna, je naša, domača. Lahko celo rečemo, da so pripovedke in črtice zbrane okoli naslovne zgodbe — razen morda pravilno obarvanih pripovedi o stolpu in dečku, ki se je iz strahu pred hudobnim lajdljiskim kuharjem spremenil v jabol — pisane za današnji otrok, za domišljjski svet sodobnega otroka, ki ga bolj zanimajo avtomobilne dirke ali vesoljski poleti kot pa pravilica o rožnatih zrnjih in začaranih princih. Tudi, sodeč po zbirki, so zato tudi motivi in junaki Zupančičevih zgodbi, včas, avtomobil, televizija, zrakoplov in celo astronaut Armstrong, ki vabi malo Brede, naj se odpravi z njim na Luno. Vsi dogodki se odvijajo otroško logično: majhen pripetljaj in obilo fantazije; zakaj bi bil sicer Deček prepičan, da bi moral imeti tudi lastovke svoj televizor, ali si Breda, ne bi mogla predstavljati strašnih morskih razbojnikov brez silolede? Tako je, lahko pa je tudi drugače, odvisno od mladih bralcev, ki bodo s pomočjo svojih izkušenj gotovo znali dati vsem tem »zakaj« še svoje »zato«. Lahkotožnost pisateljevega peresa, ki sporoča otrokovo domišljijo, je potemtakem osrednja značilnost Koromandije doma, ki jo je opremil in ilustriral Jože Čiuh.

I. I.

Grace Metalious: MESTECE PEYTON IN VRNITEV V PEYTON

Na policah naših knjigarn sta zdaj zavzeli prevladujoče mesto knjigi ameriškega avtorice, ki sta sicer izšli že pred petnajstimi leti in v deset milijonov izvodov, vendar ju na Slovenskem bralci ne bi našli, če se ne bi vmešala televizija s nešteti nadljevami, ki jim je komaj videti konec. Doba je, da imamo imeniten okus za urobeno nadaljevanje, saj je doslej vsako nedeljo prav neučakano prišlo k televizjskim sprejemnikom stari in mladi ter se zaziralo v svoje že krepko utrjene znanosti iz nekakšnega ameriškega Kranja. Trčica ali Kopa. Kdo ve, kaj se je zgodilo z nami, da se nikakor ne moremo sprevesti in smo se tako trdno povezali s Peytoni, čeprav imajo daleč drugo svetovno nazore pa tudi kapital je vmes? No, zadevo bodo obdelali npr. psihologi, naš

namen pa je povedati, da je knjigi v prevodu Marijana Tavčarja dala na knjižni trg Pomurska založba (»Mestece Peyton ima 450.« Vrnitev v mesto Peytona pa 262 strani). Tokrat so v Murski Soboti preskrbeli za dobro, nadrobno obveščenost televizjskih gledalcev, kar je zalozbi šteti v dobro, saj je videti, da ljubljanski zgledi vlečejo; bognavarju koliko tega gradiva bo moč še uvoziti: najprej za zasloni podlagi za knjige, ali pa za objavo v tisku, če bodo naglee reagirali. Menda prodaja ne bo pri zadeta, če se zapisemo, da se Peytonci zdaj pa zdaj malo drugače gibljejo, kot stoji v knjigi; tako vsaj pravijo »izvedenci« za to ameriško mesto, s katerim bi se kazalo kar pobrati.

V. P.

Erich von Däniken: NAZAJ K ZVEZDAM

Dokazi za nemogoče je podnaslov druge knjige tega že po vsem svetu znanega samouka, radovednega raziskovalca krajev skrivnostnih zgodnjih omik. Znanja je njegova trditve, ki je dvignila ne malo prahu, da so tuji vesolji nekoč obiskali Zemljo. Däniken zdaj, po potovanjih v Moskvo, Južno Ameriko in Indijo, to svoje mnenje potrjuje in poglablja, tako vsaj sam trdi, z novimi znanstvenimi dokazili, s tem ko so marsikatero uganbo v njegovi prvi knjigi (Spomini na prihodnost) že potrdili v laboratorijih. Sijaj kot prej gre za pripovedovanje, ki medli za utopijo pa na znanstvene izsledke tega bo gleda na privlačno vsebino in sila poljudno razmatranje našo veliko bralcev. Däniken je tokrat svoje pisanje razdelil na dva najst poglavji, založniki (Econ-Verlag, Düsseldorf—Dunaj) pa so mu dodali še seznam literature in seznam imen ter oznak, kar naj morebiti nekaterim povzdigne utorejto bistrost in poučenost, čeprav mu ne moreš odrekati, da je za njegovimi trditvami veliko, dolgo razmišljanje sicer na ne najbolj ustreznem kraju (Nazaj k zvezdam) je namreč napisal v domačem, švicarskem preiskovalnem zapori, tako da se stvari dopolnjujejo. Žraven, tj. v knjigi je polno slik in risb, ki naj bi tudi prispevale k pisčevemu prvin mnenjem o minulosti in prihodnosti ne le našega planeta, marveč daljnih ozvezdij. »Ko bodo nekega dne vz-

postavljene stiki s tujimi razumnimi bitji na drugih planetih, tedaj se bomo sporazumevali samo v enem jeziku, kakor je to bilo med zidanjem Babilonskega stolpa. Teh 2976 jezikov, v katerih sedaj govorimo na Zemlji, bo vsakekar lahko ostalo kot krajevna narečja. Znanstveniki iz vseh dežel in z vseh planetov bodo izmenjali svoja znanja samo v enem jeziku« končuje Däniken. Da si nas takale izsrednost boleče prizadene, saj smo preveč trdno ukoreninjeni na rednem planetu pa tudi življenje štejemo po letih, vendar včasih ni napak, če se npr. iz sodobnih ekonomskih razčlenjavanj izročimo domišljjskemu svetu. — Knjigo »Nazaj k zvezdam« (214 str.) je za Slovence pravkar izdala Mladinska knjiga, prevedel pa jo je Anton Jakopič.

F. V.

CELJSKI MUZEJ

V zbirki vodnikov med kulturnimi in naravnimi spomeniki Slovenije je kot 22. knjižica izšel vodnik po celjskem muzeju, in sicer po stalni arheološki razstavi. Knjižica torej, ki bi si jo zaradi njene izjemne uporabnosti pri ogledovanju razstavljenih muzejskih predmetov želeli imeti slednji muzej pri nas, in še zlasti pedagogi, ko se pripravljajo na strokovno ekskurzije v muzeje. V isti zbirki vodnikov je pred časom, kot 7. zvezek, izšel tudi vodnik po celjskem lapidariju in tako je sedaj »vodniško« zajeta celotna arheološka razstava površina tega muzeja. Avtorja knjižice Ljotje Bolta in Vera Kolšek sta v uvodu dala kratek pregled obdobj, kot si sledijo na razstavi, to je starejša kamena doba, mlajša kamena doba, starejša železna doba in mlajša, Rimljani v naših krajih, preseljevanje narodov in naslednji Slovanci, nato sledi pregled arheološkega gradiva v razstavljenih prostorih muzeja. Oznake dobe so kratke in koncizne, z navedbo literature pa nudijo razvid v ta obdobja tudi tistim, ki bi se želeli z njimi podrobneje ukvarjati. Poleg legende razstavnih prostorov ter fotografij nekaterih pomembnih razstavljenih predmetov, ki jih hrani ta po kulturno-zgodovinskem bogastvu znani muzej, so v njej še fotografije razstavnih prostorov. Prav zares, ni se težko znajti v arheološkem odseku celjskega muzeja, če imaš pri roki to knjižico. Njen izid je skupno s skladom za pospeševanje znanstvenstva omogočil muzej sam. Knjižica obsega 34 strani.

P. B.

Človek v stiski (5) Licemerstvo

Tartufje poteze pri človeku so morali predsejem obrambnega značaja in imajo v sebi nekaj podobnega kot zaročnica barva pri živalih. Njihove korenine so v karakterni sklop. Nekoliko nas spominjajo na maske, za katere smo rekli, da jih uporabljamo v strahu pred lastno diskvalifikacijo.

Tartuffi so bili in so v vsaki družbi pomembna moralna postavka, seveda v slabem pomenu besede. Njihovo lice merstvo postaja funkcija, ki spreminja in prekriva pravo človeško razmerja. V naravi licemerstva je nenamerno spopadanje med besedo in dejanjem. Iz tega zornega kota lahko drugače ocenjujemo njegovo dvotnost in dvočestnost, ki skuša na temelju dvočestnosti pridobiti zase takšno ali drugačno korist.

Licemerstvo je kajpada, gledano s stališča človeških razmerij, neka oblika boja za uveljavljanje. Ni videti, da bi bilo nova iznajdba, saj nam še Tacit v svojih Annalih o življenju in spletnih tulj-sko-klaudijskih cesarjev precej nazorno pove, kaj pomeni licemerstvo kot sistem človeških odnosov: medsebojno iztrebljanje in okrutne, živalski boj vseh proti vsem. Ali smemo skleniti iz tega, da je licemerstvo (čepraj je ta označeno glede na kompliciran pojav primativna in zato neustrezna) obremenjen s premišljenostjo v razviti družbi, nekakšen skupni imenovalec civilizacije? Odrčemo se takšnemu pogubnemu sklepanju in se rajši spustimo na trdnja tla vsakdanjih odnosov!

Rekli smo, da tartuffstvo korenini v karakterni sklop. Predalec bi nas zavedel, če bi hotel razpravljati o človeškem značaju, njegovem nastanku in vlogi v družbi kot hierarhično urejenem kosmosu. Zatočeno naj, da omenimo njegovo podrejeno mesto v lestvici priznanih vrednot, kajti njegova praktična vrednost je neznatna, včasih celo škodljiva. Ta bolela opombov nam odkriva, zakaj je v nas toliko brezosebne prilagodljivosti, taktiziranja in licemerstva tudi tam, kjer ni treba biti ne zlede ne junak. Očitno je za nas in razvoj karakterja potrebna rodovita družbeni kumus, primeren moralna klima in etično čisto ozračje. Seveda je popolna iluzija misliti, da je kdaj kakšna družba ustvarila močnejšo za razvoj karakterja ali da je takšna družba še na pohodu. Nasprotno, take družbe ni in je bržkone nikoli ne bo.

Razčunati moramo torej le s tem, kar je, z resničnostjo, ki ne nastaja iz želje in brezbihih nabel, ampak iz vsakdanjega spopada nasprotnih interesov. Vsi smo ujeti v to dialektično dinamiko, prisiljeni smo, da se bojujemo, da se uveljavimo ali da priznamo svoj poraz.

Vendar nam velika naša zavest, do kakšne mere smemo biti brezosebni in prilagodljivi taktiki, ne da bi močno prizadeli svoje in tuje človeško dostojanstvo. Tartuffstvo ustvarja okoli sebe neko posebno megleto, nepristno ozračje, za katero vsi dobro vedo, a vendar nihče ne imenuje s pravim imenom. To ozračje je temelj za nastanek raznih tabujev.

Pod tabujem si vsaka družba predstavlja samo nedotakljivi, morda celo neretljiv problem.

S tega stališča tabuji ne predstavljajo nič drugega kot izraz nemoci, da bi se na videz nerešljivim problemom postavili po robu in jih spravili z dnevnega reda. Tako pa tabuji ostajajo kot posebna kategorija tako rekoč zunaj družbe.

Potemtakem smemo reči, da je licemerstvo za človeška razmerja nekakšno bolezensko stanje. Kar zadeva posameznika, je to svedeva lastnost, ki kazni njegova dejanja. V širšem obsegu pa lahko postane sistem in metoda.

Tartuffstvo bi bilo morda že izgubilo s sveta, če bi se ne izkazalo uspešno kot metoda. Zato mu ni videti konca.

Ene od prvih stopenj tartuffstva je brezosebna prilagodljivost, ki je (zaradi ljubega mira, praviho priaznosti) pripravljen vsak trenutek skleniti kompromis na račun osebnostnih kvalitiet, prezirajoč pri tem lastno dostojanstvo. V to kategorijo prištevamo vsakovrstna dobrikanja in prilajevanja, za katerimi stoji vedno račun, ki želi biti saldiran. Dobrikanje je žal le malokomu zoprno, zato pogosto prejme nagrado. Tega dobrikanja je dovolj uspešno, saj je to kar udobna pot za doseglo kakšnega cilja. Očitno je, da se lahko le pravi značaj, kolikor mogoče prosti, samoljubni, izognejo tem pastem.

Tudi taktiziranje je posebna stopnja tartuffstva. Je vnaprejšnja taktika, premišljena metoda, katere bojni načrt se nenehno spreminja in prilagaja vsaki situaciji, samo da služi cilju. Taktiziranje se uporablja ravno in normalne poti in namenoma vodi po ovinčkih. Njegova igra je praviloma licemerska.

Končno je tu tisto licemerstvo, ki je rezultat moralne izprženosti in ki samo po sebi sploh nima cilja, ampak nastane kot lastnost posameznikov, pa tudi skupin. Ždi se skoraj gotovo, da v tem odvratna niska stopnja zavesti.

Vsi smo vajeni negotovosti na tem nekrotičnosti drugih, so grozili in obsojali. Včasih tudi točimo, kako nemogoče je ta svet, da ni mogoče nikomur več verjeti, na nikogar se zanesiti. Toda dlje od točbe ne pridemo.

Kulturna družba lahko doseže takšno stanje zavesti, da bi vsak posameznik imel svetohilistvo za nevedno dobro regojenega človeka. Pri tem pa ni dovolj, da razne oblike licemerstva obsojamo in se npr. na predstavah v gledališču prisrčno krohotamo. Molitvenemu junaku, sami pa še pri gledališkem izhodu sladko in klebeplazno pospravimo osebo, ki je sicer vne moremo videti, ker je vstakla in takšna (kar smo zvedeli iz zanesljivega vira).

Kako pa je z našo iskrenostjo? Smo prosti napaki, ki jih vidimo na drugih?

Idealna človeška razmerja so popisana zgolj v romantičnih povestih. Človek, ki samostojno razmišlja in presoja, bo imel stalno pred očmi dialektično življenje. Priznaval jo bo in se vključeval v vsakdanji boj živih bitij s prispevanjem svoje večje zavesti tako, da bo zavračal licemerstvo najprej v sebi, brez prepričanja, da naš subjektivni mikrokosmos ne more biti posem brez uplita na druge mikrokosome, ker se vsi — kot smo že rekli — zrcalijo drug v drugem.

FRANCE NOVŠAK

Elektrarni na rob

Velike težave za dimno zaveso

Laže je s Tolminci razpravljati o neomadeževanosti Soče, kakor pa razumeti njihove neodložljive probleme

Razvnel se je spor okrog elektrarne pri Kobaridu; vsi so enako vztrajni: tisti, ki se zavzemajo zanjo, in oni, ki so proti njej, le da so glasovi za izrečeni v imenu prebivalstva ene občine, glasovi proti njej pa v imenu — tako naj bi bilo — vsega slovenskega naroda. V resnici pa je razprava dimna zavesa, ki skriva resnične, zelo hude, neodložljive in nadvse pereče težave prebivalstva tolminskega območja; težave, ki daleč presegaajo pomen ene same elektrarne, s katero to območje ne bi skoraj nič pridobilo in tudi ne tako zelo veliko izgubilo. Dva od teh problemov sta tudi turistična perspektiva in pa prometna nepovezanost Zgornje Soške doline z domovino in s svetom.

Naj se sedanjí spor dveh temeljnih stališč (dveh pritiskov) konča tako ali drugače, naj ima ta ali ona stran bolj ali manj prav in naj se po izidu eni še tako hvalijo, da so veliko pridobili, drugi pa tarnajo, da so veliko izgubili — pa bo vendarle poglavitna življenjska priložnost Bovškega (in ne le Bovškega) ostal in postal tujski promet.

Tujski promet, kakršnega danes komaj slutimo; promet, ki bo zasnovan in razvit tako široko in vsestransko, da mu je uresničitev Alpskega turističnega centra nad Bovecem lahko le eno — in ne edino — izhodišče.

Na Tolminskem so že davno, a na tihem, ugotovili, da se pri razvijanju turizma ne kaže pretirano zlagodovati pri Zgornji Savski dolini, kjer tujski promet jemljejo drugače, bolj zlahka (Tolmin pač nima železarne in valjarne). Najverjetneje nameravajo iskati vzore drugje, za mejo.

Vsekakor pa ne le v Avstriji, temveč — na primer — tudi v Franciji. Pri prvi ne bi bilo napak pobrati lakunsko »Vsak kmetič dom — penzion; pri drugi pa pravilo: »Ni ga tako nedostopnega kraja, kjer bi ne moglo rasti samorastniško turistično naselje, če so za to dani bodisi letni ali zimski turistični pogoji.

Najbrž je res, da se je ob takih in samostojno uporabljenih vzgledih lahko nekoč razbobotil turistični kombinat, ki bi oživel ne le Bovec s Kaninom in v drugi poteci Krnsko jezero (s Triglavsko dolino in Komno), temveč bi okrog le-teh krožilo več manjših — zimskih satelitov, med katerimi je Ljubev pri se kar dober primer.

Verjetno je res, da nobeno območje v Sloveniji nima tolikšne možnosti za turizem, kakor ravno Zgornja Soška dolina. Leži v zatijahu, a blizu velikih mednarodnih poti; svet je malo idiličen in po splošnih primerjavah — v Alpah — zelo lep, ne pretrdi in ne premeha; hkrati se domala mediteranska dolina in hkrati pravo alpsko visokogorje; ni prenaseljen, a (še) ne prepuščoben; industrije skoraj ni (brez škode se lahko, neveljivo, v predvidenih središčih razvija naprej); podnebje je razpeto med sredozemsko vplivo in gorske zime, itd., itd.

Kratko malo: Zelo dobro, a izredno občutljivo okolje! Nekaj slabih, dilemantskih in zaletavih prijemov, pa je skode lahko več kakor koristi. Bumerang namesto polnega zadetka!

4321 prepotrebnih malenkosti

Začetek — načrt in prvi koraki pri urenitvevanju Alpskega turističnega centra nad Bovecem — je dober, a ima veliko napako — preskokom je. Vem, da so borcem za ta načrt pogosto očitali, češ da so grandmani in da za take reči res ni denarja, toda... Kaj zato, če danes ni denarja!

Zgornja Soška dolina potrebuje širok in velik (prav grandmanski) načrt svojega razvoja in svoje ekspanzije; načrt, ki bo

zasnovan na vseh — morda še neslutnih — možnostih, ki lahko nudijo vse najrazličnejše vrednote med Vrščim in Volčim, med Predelom in Podbrdom. Vzdevke »nemogoče, če gre za kak načrt, pomeni skoraj isto kakor »širokopotezen«. Ni greh biti drzen, kajti veliki denarniki iščejo velike načrte. Zgornja Soška dolina — če hočete — potrebuje svojega Aga Khana, kakršnega je pred leti dobila Sardinija.

Veliki turistični načrt Zgornje Soške doline naj bi obsegal kratko malo vse: od zimskega bara pod Prestrelnikom do impozantnega vojnega muzeja v Kluzah, od skritih kmečkih penzionov pod Rodico do planinskega (neavtomobilskega) velecampinga v Zgornji Trenti, od karnevala v Drežnici do lovskih piknikov v Gorenji Trebuši, od diplome za tiste, ki z avtom »prilezejo« na Mangartsko sedlo, do izbora — če hočete — miss Baške grape. In seveda še 4321 drugih velikih in manjših prepotrebnih malenkosti in »malenkosti».

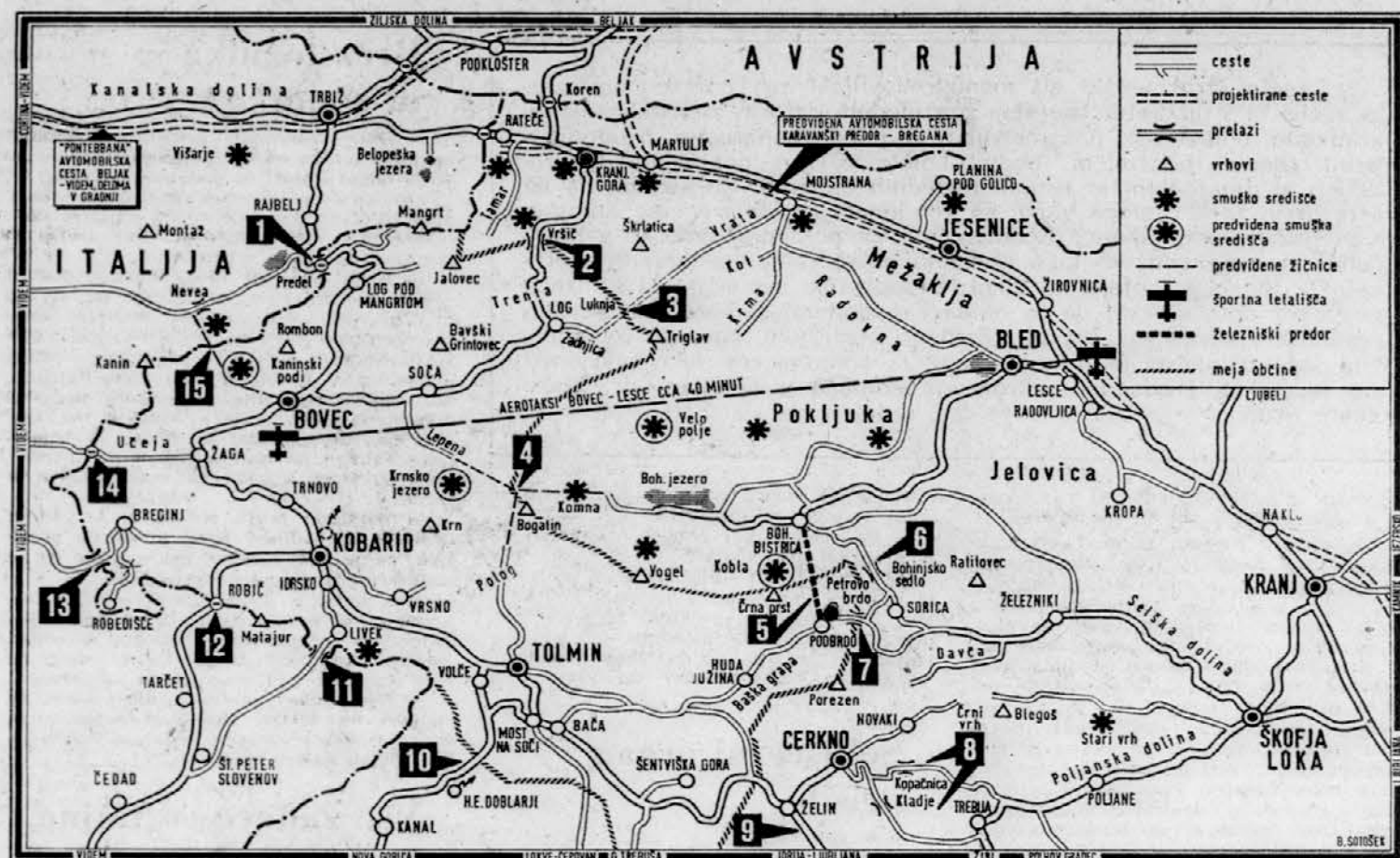
Vsega tega si nisem sam izmislil, ampak so mi pripovedovali: Tolmin, Kobarid in B'čani sami; te in še druge zanimive zamisli. Nisem jih pa slisal na sestankih, kjer so bili pogovori vedno resnobi in bolj usmerjenosti, temveč smo se o teh rečeh pogovarjali bolj tako, kakor da bi ne šlo zares.

V tem sestavku pa naj pravzaprav steče beseda še o nečem drugem — če ne — predvsem o nečem drugem. Kadarkoli sem potoval v Zgornjo Soško dolino, vedno sem moral prej pomisliti in se odločiti: po kateri poti do Boveca ali Tolmina? Pravzaprav je poti več, če ne kar veliko, toda tudi najboljše med njimi je — slaba. Vsa je po svoje naporna, neudobna, odročna, nerodna ali še drugače neprijetna. Zgornja Soška dolina je zelo nefunkcionalna in v njo tenkos povezana z ostalimi deli Slovenije in tudi ne predbno na drugo stran, odkoder že prihajajo in bodo prihajali novi valovi izletnikov in dopustnikov.

Predel ali Vrščič?

Današnji popotnik pa izbira kraje za izlet in za dopust predvsem po tem, kako o lahko in kako hitro lahko pride do njih. Kraji brez dobrih zvez lahko kar naprej samejajo — brez turistov; brez denarja in brez perspektiv. Kar zadeva Zgornjo Soško dolino, morda trenutno prometni položaj še ni kritičen, bo pa postal tistega dne — če ne prej — ko bo stekla gondola nad Bovec proti Kaninu. S tistim dnem pa bo vsak dan bolj kritičen. Tisti dan pa danes ni več tako daleč. Na petnajstih točkah se prometno odzije — cestno, železniško in zračno — Zgornje Soške doline stika (ali naj bi se) s prometnim oziljem sosednjih slovenskih in italijanskih območij.

Prvič: Predel (1156 m) je za Bovsko izredno zanimiva zveza ne le s tuljino, temveč tudi z — domovino! Za zdaj je to najugodnejša cestna zveza med Ljubljano in Bovecem, posebej pozimi, ko je Vrščič za

prt. Pot je dolga komaj 132 kilometrov (čez Vrščič tri kilometre manj).

Predel bo postal za bovski in sploh soški turizem silno pomemben, ko bo dograjena avtomobilska cesta Beljak — Videm. Bovec bo od te velike evropske ceste oddaljen komaj 30 kilometrov. Cesta čez Predel je asfaltirana in še kar dobro vzdrževana, a je silno ozka in za gostejši promet nesposobna. Promet motornih vozil čez Predel je še vedno komaj petina prometa na mejnem prehodu pri Nov. Gorici.

Modernizacija Predela (razširitev, ravnanje ovinkov in morda celo kratak predor pod vrhom) ni nujna le za Bovsko in Tolminsko, temveč za vso Soško dolino. Posebno v Gorici (stari) se ogrevajo za modernizacijo Predela, ker upajo, da bi odvrnili del potujočih v Italijo od direktne avtomobilske ceste v »romantično-godovinsko smer« od Soči, ter skozi Gorico v Italijo. Projektov za boljši Predel za zdaj še ni. Velika »Ponteabana« pa bo stekla čez nekaj let.

Drugič: Vrščič (1611 m) za zdaj ne moremo imeti za resno in predvsem ne za dobro povezavo z Zgornjo Soško dolino. Iz Ljubljane do Boveca je čez 129 kilometrov, cesta je razmeroma dobra, a vendarle predvsem gorska izletniška cesta, ki je razen tega še domala pol leta (od novembra do maja) neprevozna zaradi snega.

O zimski uporabi vršičke ceste se sem in tja razvname kaka razprava, a kmalu vse umolkne. Moral bi menda zvrtati predor, ki bi ne bil tako kratak, ali pa graditi galerije proti plazovom. Kakor kaže, ni za to na nobeni strani predora prevelike navdušenja, da o denarju ne govorimo. Morda so Kranjskogorčani zimski prometnost Vrščice celo manj naklonjeni, čeprav bi imeli — konec koncev — korist eni in drugi. Morda pa je le najboljše, če Vrščič ostane tak, kakršen je: poleti atrakcija za avtomobiliste in kolesarje, pozimi pa smučarska depandansa Kranjske gore.

Predor pod Luknjo!

Tretjič: Predor pod Luknjo med dolinama Zadnjice in Vrata! Pogrevam predlog, ki je bil menda prvič lansiran v Slovenskem poročevalcu februarja 1953, a zamisel ni bila nikoli do konca kuhana in nikoli do konca odstavljena s ognja. Velika možnost za svetlo luknjo pod Luknjok, kakor pravijo v Trenti.

Predor bi bil dolg največ 4500 metrov in bi se na obeh straneh pogoja začel v približno enaki nadmorski višini — kakšnih tisoč metrov. Ceste do izhodišč predora že obstajajo, morali bi modernizirati: cesto skozi Zadnjico (5 km), Vrata (13 km) in še dvajset kilometrov od Loga v Trenti do Boveca (razširitev in precej izravnav).

Skozi predor bi bilo iz Ljubljane do Boveca komaj 110 kilometrov. Če upoštevamo, da bo nekoč mimo Mojstrane, kjer bi se odcepila cesta proti predoru, stekla avtomobilska cesta, ki bo skozi karavanski predor vlekla turiste iz Avstrije in Nemčije, potem ima ta povezava velik pomen.

Četrtrič: Tam čez, med Sočo in Bohinjem ne bodo nikoli zgradili ceste, toda uresničitev velikega zimskega središča na področju Krnskega jezera odpira zanimivo in lepo možnost povezave dveh izhodišč — Lepene in Ukane — s sistemom gondolskih žičnic in sedelnic. Transurist iz Loke se je pred leti ukvarjal to zamisliti, v Bovec pa hočejo najprej Kanin, potem šele vse drugo.

Prvi razred za Petrovo brdo

Petič Bohinjski predor (dolga dobrih 6 km) med Bohinjsko Bistrico in Podbrdom je nezakoriščen prehod med Bohinjem in Basko dolino. Železniška zveza med Ljubljano in Moskom na Soči je dolga 140 kilometrov (vlak potrebuje za to pot danes približno tri ure) a je predvsem med je senicami in Moskom zveza počasna in neudobna (ni brzih vlakov). Pravijo, da bodo kmalu kupili motorne lokomotive oziroma vlake, ki bodo na tej progi (ki je zahtevna za vožnjo in za vzdrževanje) vlakovi vozili nekoliko hitreje in udobneje. V turističnem razvoju Zgornje Soške doline bo vlak morda nekoč le igral nekoliko pomembnejšo vlogo.

Sam predor pa je slabo izrabiljen za prevoz avtomobilov, čeprav je to predvsem problem Bohinja. Prevoz avtomobilov je seveda vpeljan, a zanimanja ni veliko, ker so cene pretirano visoke, ker je sprejem vozil staromodni in zapleten ter ker kratko malo ni dovolj vagonov za prevoz avtomobilov.

Šestič: Bohinjsko sedlo je dobilo pravo ceno za motorizirane izletnike šele po zadnji vojni, ko so zgradili cesto iz Sorice v Bistrico in skoraj hkrati na pobudo domačinov še odcep s Petrovega brda do Sorice. To je zgolj izletniška pot, prijetna poleti in neprevozna pozimi.

Sedmič: Petrovo brdo ima veliko bodočnost. Tako se vsaj sliši v Ljubljani in na Tolminskem. Tod čez — iz Loke v Tolmin — naj bi izboljšali cesto (do prvega reda). Že danes je po tej cesti iz Ljubljane v Tolmin komaj 90 kilometrov, modernizacija bi kilometrsko razdaljo neznatno skrajšala, promet pa bi bil znatno hitrejši.

Zdaj je ta cesta tako slaba, da po njej ne vozijo čez Petrovo brdo avtobusi na Tolminsko. Modernizacija ni (vsaj ne v celoti) predvidena za bližnji čas.

Osmič: Poljanska smer proti Zgornji Soški dolini je boljše kakor prejšnja, vendar ne tako dobra, da bi po njej vozila večina avtobusov, namenjena proti Tolminu. Pot je tod, med Ljubljano in Tolminom, dolga 95 kilometrov, je ozka, zavita, tudi precej strma in na najbolj izpostavljene delih makadamska. Pozimi navadno ni zastojev, je pa promet zelo otežen, če je le malo več snega.

Vijugasta Idrija, preozek Robič

Devetič: Skozi Idrijo je iz Ljubljane do Tolmina 103 kilometre. To je tista cestna zveza, ki je danes najbolj prometna, kar zadeva zvezo večjega dela Slovenije s Tolminom in Zgornjo Soško dolino. Cesta je v celoti asfaltirana in tudi pozimi kar dobro vzdrževana. K sreči cesta ni zelo promet-

na, razmeroma malo je tovornega prometa in zato nikoli ni tako hudo. Predvideno je, da bo ta cesta dobila v bodočnosti čast prvega reda in verjetno most takrat obnovili celo cestni most pod Orlatcem, ki je nemara res edini še neobnovljeni — od vojne — most na neki cesti drugega reda.

Po tej cesti vozi večina avtobusov iz Ljubljane v Zgornjo Soško dolino; do Tolmina vozi avtobus dobre tri ure, do Boveca (140 km) pa kar štiri ure (kako počasna je ta zveza pove podatke: do Lendave je iz Ljubljane skoraj 100 km več ceste, kakor do Boveca, pa vozi avtobus le dobro uro dlje).

Desetič: Cesta iz Nove Gorice ob Soči v zgornji del doline je še vedno glavni vstop v dolino in v današnji in bodoči glavni turistični revir. Neredko tudi Ljubljanci, ki se peljejo tja, zavijejo prav po tej daljši smeri. V bodočnosti, ko bo speljana avtomobilska cesta do Nove Gorice, se bo hvarsko premislili, saj bo od Ljubljane do Nove Gorice po tej cesti le okrog 100 kilometrov in potem naprej do Tolmina komaj 38 km (od Kalo do Tolmina pa jih je kar 68!). Seveda pa je cesta ob Soči prepotrebna popravila, razširitev, izravnav, obvozov okrog naselij in modernejših križišč.

Enajstič: Mala vrata (maloozbemni prehod) za mali Ljavek, škoda, da tu ni mednarodnega mejnega prehoda, ki bi tu veliko bolj ustrezal kakor na primer v dolini Ujele.

Dvanajstič: Mednarodni mejni prehod pri Robiču, skozi katerega prihaja Furianja nakupovat v Kobarid, je že davno preozek in se mnogi odločajo raje za goriske trgovine. Promet skozi ožino med Mijo in Matajurjem je desetinoma premanjšal. Zgornja Soška dolina med obema Goricama, Kobaridom, se jezi, če jim omenite Robič; pravijo, da je bolj potrebno najprej urediti sedanje mednarodne mejne prehode, kakor pa odpirati nove.

Trinajstič: Maloozbemni prehod pri Breginju nima kake posebno široke veljave, a je tudi za tak promet, kakršen je, cesta zelo slabo vzdrževana. Podobno je na malem prehodu pri Robedišču, kjer se bosta v kratkem na mejni črti srečala asfalt in za motorna vozila neprevozen kolovoz (z naše strani).

Štirinajstič: V Zagi so sicer veseli, da je prehod ob Učehi mednarodni in pride za kanček več gostov v krajno gostilno. Od Zage do meje je sedem kilometrov ceste zadnje kategorije. Zveza nima kakega posebnega pomena, razen morda izletniškega, saj cesta tako rekoč nikomur ne pelje. Promet pa je skoraj enak ničli.

Petnajstič: Podobno kakor med Lepeno in Bohinjem bo razpet žičniški most med bovsko in nevejsko stranjo Kanina. Italijani so že odprli svoj smučski center in sedaj čakajo na nas. Predvidoma bo na vrhu, ob stiku obeh žičniških sistemov, tudi mednarodni mejni prehod.

Jadranska magistrala -do Triglava!

Veliko zvez torej, a nobena posebno dobra. Bojazen, da bo širjenje ožijaz zamudilo pritisk turistov, je upravičena.

Na Bovškem in Tolminskem so me večkrat vprašali, kako je pravzaprav, da se Jadranska magistrala konča pri Skofljah, namesto da bi se stegnila čez Kras po vsej Soški dolini in se nekje čez Vrščič ali pod Luknjo združila z avtomobilsko (t.i.) cesto Bratstva in enotnosti...

Tudi ta druga cesta seže le do Ljubljane in zatorej... Predvsem pa se ne izplača zvoniti po toči, kajti že davno je utonilo v pozabo prav vse, kje in kdo so se odločali (če so se sploh), da naj seže Jadranska magistrala na eni strani stotine kilometrov proč od morja skozi Črno goro in Kosovo do Skopja, na drugi strani pa da mrkne komaj streljaj od morja, pri Skofljah.

Zakaj Jadranska magistrala ne bi segla do Trente? Saj je Bovec prav tako v projektu (OZN) »Severni Jadrane, kakor je na primer Kolašin v projektu (OZN) »Južni Jadrane«. Mar je Soška dolina manj morska kakor na primer dolina Morče ali celo dolina Ibra? Pravzaprav si cesta čez Kras in ob Soči zasluži to ime, pa čeprav je ferdacija že dolgo izključena, da bi jo kdaj finansirali: zvenelo ime pa ji navsezadnje lahko tudi kaj pomaga, da bo vsaj doma prej deležna večje pozornosti.

DRAGO KEALJ

VLADIMIR FURLAN: ZAVITE POTI OB SOČI

Kako hitra je „roka pravice“

Ahil in želva

Odgovor na vprašanje, zakaj so naša sodišča „počasna“

Sedejo strokovnjaki ali manjstrokovnjaki za konferenčno mizo in začno eno od tistih skorajda brezplodnih razprav o naraščajočem kriminalu, objestnosti posameznikov iz mlade generacije, o odgovornosti (bodisi posamični, bodisi kolektivni), o gospodarskih prekrških in prestopkih ter drugih nečednih dejanjih. Ko se zdi, da so v razpravi zašli v slepo ulico, se kot junaki grških tragedij izmotajo s prepričljivim vzklikom: »Sodstvo je počasno in skorajda naklonjeno storilec!« Sklep je potem na dlani: v zapisnike zapišemo, da je treba pospešiti delo sodišč, da je nekaterim sodnim zadevam treba dati prednost v obravnavi, saj so družbeno občutljive, nevarne in nujne. Tudi naš pomislek je bil na dlani: Je sodstvo res tako počasno? Če je, zakaj. Predsednik okrožnega sodišča v Ljubljani dr. Zivko Zobec razlaga.

Vzroke za počasnost razčleni v objektivne, družbeno-subjektivne in subjektivne.

»Objektivni? Najprej načelo kontradiktornosti. Naj pojasnim. Obe stranki v postopku imata široko možnost, da zagovarjata svoja stališča. Na predlagana sodišča pot do resnice, lahko zahtevata, naj sodišče priskrbi nove dokaze, zasliši nove priče, prekrška lahko nasprotna stališča — posledica vsega tega je, da se dokazni postopek zavleče.

Razen tega ponavadi obe stranki na sodišču zastopa odvetnik, mi pravimo »pravešči človek«, torej strokovnjak, ki dobro pozna tako zakon o kazenskem postopku (ZKP), kot zakon o pravdnem postopku (ZPP). Oba zakona dajeta številne kavelje — ZKP v prid obdolžencu, ZPP v prid obeh v pravdi udeležnih strank. Morda se zdi nepoznavalec malce nenavadno, da se takšne možnosti dajejo, vendar je načelo sodišča, da je nujno treba ugotoviti materialno resnico, se pravi dejansko stanje. Sodišče mora pazljivo razčleniti vsa dejstva — tako tista v prid obtožbe (v kazenskem postopku), oziroma v prid tožbenim zahtevam (v pravdnem postopku), kot tista v prid obrambe. Vse to zato, da ugotovimo materialno resnico. Ki se ji načeloma ne smemo, ne moremo in tudi ne odpovedujemo!

— Resnice, kaže, ni tako lahko ugotoviti?

»Res ne. Če zaslišanje priči ni tako enostavno. Sodiščnik povabi pet, šest ali sedem priči — dve ne prideta. Iz upravičenih ali neupravičenih razlogov. Ker gre sodišču za resnico, razpravo preloži. Pogosto v pravih in kazenskih postopkih potrebujemo izvedence. Izvedence primanjkuje. Ni moč priskrbiti, da bo svoje strokovno mnenje posredoval sodišču v nekaj dneh. Včasih to traja nekaj mesecev. Ko pa pride takšno mnenje v sodni spis, ga imata obe strani možnost preučiti. Dajati pripombe. Ni moč tega vnaprej izključiti možnosti, da bi nezadovoljna stranka naročila drugo izvedensko mnenje ali pa zahtevala od sodišča — v prid resnice — mnenje drugega izvedenca. Ko imamo drugo mnenje, se pogosto vidi, da je drugačno od prvega. Vse postopek se lahko dvakrat ali trikrat ponovi. Vse to so značilnosti in elementi našega sodnega postopka — enega in drugega. In če smo se zanj odločili, smo se zanj odločili kot demokratična družba, zato ker smo postavili v ospredje človeka, ker smo se trdno oprijeli načela, da nikomur ne smemo prizadejati krivice. Nismo tisti, ki bi lahko rekli: prava reč, eden ali dva nedolžna obsodena. Poglavitno je, da smo našli deset pravih krivcev. Ni res! Ne sme

biti! Če so dokazi pomanjkljivi, potem je treba obdolženca oprostiti!

— Pa vendar, kaj pravite k zahtevi, da bi pospešili delo sodišč?

»Kazenskega in sploh sodnega postopka ni mogoče izzemati s katerim koli drugim. Nekateri (to so laična mnenja) menijo, da je mogoče izzemati. Češ sodišče, vojska in policija so podobne ustanove. Vse lahko konec koncev uporabijo tudi silo...«

Sodišče ni organ prisile

— Kaj ni res?

»Podržal bi, da je to edini naš skupni imenovalec, ki ga imamo s policijo in z vojsko. To, da lahko uporabimo tudi silo za uresničanje naših odločb. Ampak to je hkrati vse! Vse drugo se bistveno loči od denimo, dela uprave za notranje zadeve, zdi pa se, da je v mnogih glavah ljudi — preprosti, žal pa tudi v polizobraženih in izobraženih — prepričanje, češ sodišče je tu nekaj organ prisile, naj uredi. Ni res! Vprašam se, ali takšni ljudje, ki zastavljajo takšne zahteve — navadno se nečesto izkazuje za neuke, hočejo biti poklicani, da bi drugim pamet solili — ali hočejo vztrajati pri tvebri nekakšnih hitrih sodišč? Mi takšnih sodišč nimamo, naša ustava to odklanja, tega sploh ne priznava. Imamo samo redna in specializirana sodišča. Izrednih sodišč ne poznamo. Vztrajanje na zahtevi, da sodišče zadevo sen, dva, tri odpravi, pomeni ravno vztrajanje pri hitrih, izrednih sodiščih. Ta, kot sem dejal, odklanja naša ustava in naša demokratična družba, vse demokratične družbe na svetu, razen fašističnih ureditev.«

— Sva našela vse objektivne razloge? »Omenil bi še enega. Kaj storiti takrat, ko trdimo ob priči, ki je naš delavec v tujini? Postavljeni smo pred dejstvo, da bo tak postopek nujno trajal šest mesecev ali več. Sodišče je na preži, kdaj se bo zdome vrnil domov. Še ko je doma, tisti teden ali dva, ga stežka priključimo na sodišče. Zdomci pa se vse pogostje pojavljajo na sodišču kot priče, obdolženci ali tožniki. Če ga vabimo po diplomatski poti, prav nič ne pridobimo. Prav tako se zavleče v nedolgi, če prosimo kolege v tujini za pomoč.«

— Kateri so zdaj družbeno-subjektivni vzroki?

»Primalo sodnikov imamo. V Sloveniji manjka sto sodnikov. Nimamo denarja, pa tudi če bi ga zdaj dobili, bi nekaj časa trajalo, da dobimo ljudi. Sodiški so slabo plačani.«

Brez tožnika ni sodnika

— Mar preskromna družbena pozornost ne zveni čudno ob vse pogostejšem poudarjanju odgovornosti in podobnega?

»Nerazčiščen pojmi okrog odgovornosti, mislim, niso takšna ovira kot zdaj nenehno poudarjamo. Treba je delati in uporabljati predpise, ki jih že imamo.«

— Torej predpisi niso pomanjkljivi?

»So pomanjkljivi, so. Trdim pa, da to ni poglavitni vzrok, da ne odkrivamo krivcev. Predpise je treba izvajati! Inšpekcije službe morajo prestopke prijavljati — toda prijav ni v Ljubljani smo zaorali ledino, kar zadeva skrivanje odgovornih ljudi za kolektivno odgovornostjo (mislim na primer splošne gospodarske banke in druge), naslednjih prijav ni. Sodišče ne more igrati policije. Brez tožnika ni sodnika. To še velja.«

— Marsikdo pravi, češ ta in ta zadeva se vleče na sodišču. Sum, ki vznbuja pomislek, da je neki zadržek pri sodišču, da se sodišču ne da z zadevo ukvarjati!

»Pri takšnem pomanjkanju sodnikov, karšno je, se morda zgodi, da kakšna zadeva iz subjektivnih razlogov nekoliko zaleži. Takoj pa bi dodal: takšni sodnik ne sedi križem rok. Rešuje druge primere.«

— Teh očitkov nisem razumel tako, da sodniki ne delajo. Bolj kot prepričanje, da se včasih nekaterim zadevam izogibajo. Da drugim dajejo prednost.

Vse zadeve so nujne

»Ni zadev, ki bi bile nujne, ki bi zaslužile prednost. Kar pogleda: nekaj časa je veljalo, naš sodišče pospešeno rešuje davčne utaje. Teh na sodišču skorajda ni — tako malo jih je. Malo zato, ker ni prijav. Sploh pa mislim, da sodišče ni poklicano, da bi reševalo te primere. Davčne službe bi lahko v upravnem postopku s petkratnim zneskom utajenega davka kaznovala kršitelje — to je več kot dovolj! Pustimo to. Prednost dajemo gospodarskemu kriminalu. Čez mesec dni pa bo nekdo dejal: zakaj sodišče tako počasi rešuje primere nasilja? Uboli, nasilja in posilstva prejkone naraščajo. Potem: zakaj tako počasi rešuje tiste primere nesreče, kjer pride do smrtnih primerov. Preostanek so velike tatvine, vpi. Lahko bi kdo rekel, tu lahko počakamo. Prav narobe je res.«

Prav med temi obdolženci jih je večina v priporu. Priporne primere pa smo dolžni prednostno obravnavati po zakonu.

— Kdo pritiska na sodnike? Ali občutite politični pritisk?

»Politični pritisk takšne vrste, ki ga spodbujate novinarji v tisku in na RTV — da, če ste mislili na intervencije — ne! Poskusi vse v redu, ali pa posvarili: Morda je bolj ne imeti otroka, ker je toliko in toliko odstotkov nevarnosti, da bi bil otrok duševno in telesno prizadet.«

Kot nam je pojasnil dr. Blatnik, je odgovor posredovala slika kromosomov v celicah bodičnih roditeljev. Število kromosomov v človeški celici je točno določil leta 1956 švedski biolog znanstvenik Albert Leván, tri leta kasneje pa je Francoski zdravnik Jerome Lejeune odkril prvo anomalijo kromosomov pri človeku, kar je odprlo pot širokim raziskovalnim podvigom.

V vsaki normalni človeški celici — za preiskavo zadestuje nekaj kapljice krvi ali malo kostnega mozga, lahko tudi kosček kože — je 46 kromosomov, 23 podedovanih od očeta in 23 od matere in ti kromo-

— So torej naša sodišča hitra ali počasna?

»Hitrejši smo kot marsikje drugod.«

IVAN VIDIC

Revolucija v prehrani

Zrezek iz nafte in žetev iz epruvete

Vozni red jutrišnjega dne

V zadnjem desetletju se je rodila nova znanost — futurologija, ki nas opozarja, kaj nas čaka čez deset, petnajst, dvajset ali štirideset let. Tudi ta znanost, tako kot vsaka nova, ima zagovornike in nasprotnike, ponekod jo cenijo bolj, drugje manj. Ne glede na dognanost ali pomanjkljivost futurologije pa očitno danes zaradi marsičesa ne moremo več brez nje.

Podatki organizacije FAO kažejo, da se že sedaj nepravilno hrani približno 60 odstotkov ljudi po svetu, konec tisoletja pa bo postala prehrana ena največjih skrbi človeštva. Menijo, da je pred 2000 leti na našem planetu živelo približno 250 milijonov ljudi, leta 1650 približno pol milijarde, leta 1900 približno milijardo 620 milijonov. Na Zemlji je sedaj še precej več kot 3 milijarde prebivalcev, po demografskih napovedih pa jih bo leta 2000 6,8 milijarde. Leta 2050 naj bi na našem planetu po napovedih demografov živelo 13 milijard ljudi.

Ali bo živilska proizvodnja lahko ujela korak s tako eksplodirajočo prebivalstvom? Strokovnjaki za prehrano trdijo, da je leta 1959 priložilo na prebivalca 1,5 hektara obdelovalne zemlje, zaradi naraščanja prebivalstva, urbanizacije in industrializacije pa se je tudi ta površina skrčila. Ocenjujejo, da bo v kratkem odpadlo na človeka približno 0,66 hektara plodne zemlje, a čas, ko mu bo ostala le še ped zemlje, ni več daleč.

Na jedilniku — nafta

Nedvomno klasična proizvodnja hrane, tako, kot jo imamo sedaj: »tradicionalno« kmetijstvo, živinoreja in industrijska predelava pridelkov, ne bo mogla biti kos potrebam človeštva po hrani. Zaradi tega je izkvarjen dodatnih virov hrane postalo v človekovem boju za obstanek tako pomembno. Seveda k temu iskanju sodijo tudi splošna prizadevanja, da bi postal kmetijstvo bolj intenzivno, da bi promet hitreje napredoval, se razširila tržišča, povečala delovna storilnost, razvil postopek pri predelavi in konzerviranju živil itd.

Raziskovalci po vsem svetu so se pri iskanju dodatnih virov hrane odločili večkratoma za dve: raziskujejo možnosti za iz-

delavo hrane iz surovin, ki bi jih lahko imenovali tehnične (nafta), pridružujejo pa tudi rastlinstvo in živalski sveti, ki ju po prvih a neizpodbitnih ugotovitvah pri prehrani človeštva sedaj je deloma izkoriščamo. Znanstveniki menijo, da prav divja narava skriva v svojih nedrskih dragocenih virov človeške hrane.

Neki francoski znanstvenik na primer trdi, da bi se že čez trideset let ljudje morali odločiti za zrezke iz nafte. Opozarja tudi na podatke, da po svetu sedaj načrpajo 1,7 milijarde ton surove nafte na leto, a če bi od tega le 2,5 odstotka predelali v živilski industriji, bi na leto pridobili 22 milijonov ton beljakovin, prav toliko, kot sedaj znaša vsa svetovna proizvodnja živalskih beljakovin. Čez 30 let bi s predelavo nafte lahko podvojili količino beljakovin, namenjenih za prehrano upoštevaje sedanje razmere, a vemo, da bo dotlej na svetu še enkrat več prebivalcev. Upoštevaje potrebe prebivalstva v letu 2000 bi iz nafte torej lahko pridobili le tretjino vseh beljakovin. Živalske beljakovine bi bilo treba poiskati še iz drugih virov.

Za take vire se znanost že izredno zanaša in menijo, da bodo precej beljakovin pridobili, če bodo v prehrano uvrstili več rib. Ribe pa se zelo hitro pokvarijo, torej bi bilo treba poprej rešiti še vrsto tehniških težav in omogočiti prevoz ribjih beljakovin tudi v bolj oddaljene kraje v notranjosti celin. Napovedujejo, da so rešitve našli v novem tehnološkem postopku pri predelavi rib v moko, ki vsebuje dragocene hranilne sestavine. Mnogi opozarjajo tudi na polizkuse organizacije FAO v Čilu, kjer so učenec pri kosilu postregli s kruhom, zamešanim z 10 odstotki ribje moke. Otroci sploh niso opazili, da bi bil kruh kaj »drugačen«.

Čilski polizkus, ki so ga naredili leta 1954, so uporabili tudi drugod, že leta 1959 pa so

Hrana iz morja

Tudi naš inštitut za ribe v Zadru je že leta 1959 izdelal moko, namenjeno za prehrano, preizkusili pa so pokazali, da so bili ljudje zadovoljni s tem dodatkom jedem. Za sedaj pri nas ribjo moko večinoma uporabljamo le kot umetno gnojilo in do datek živilski krmi.

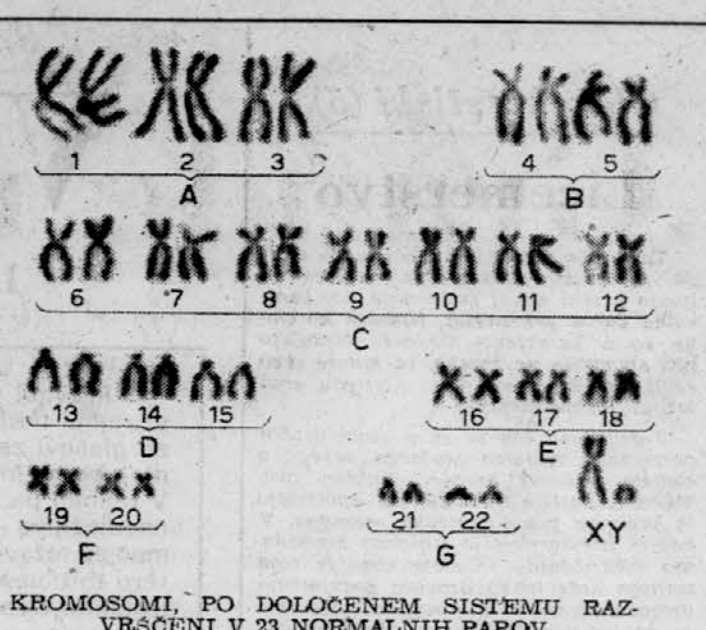
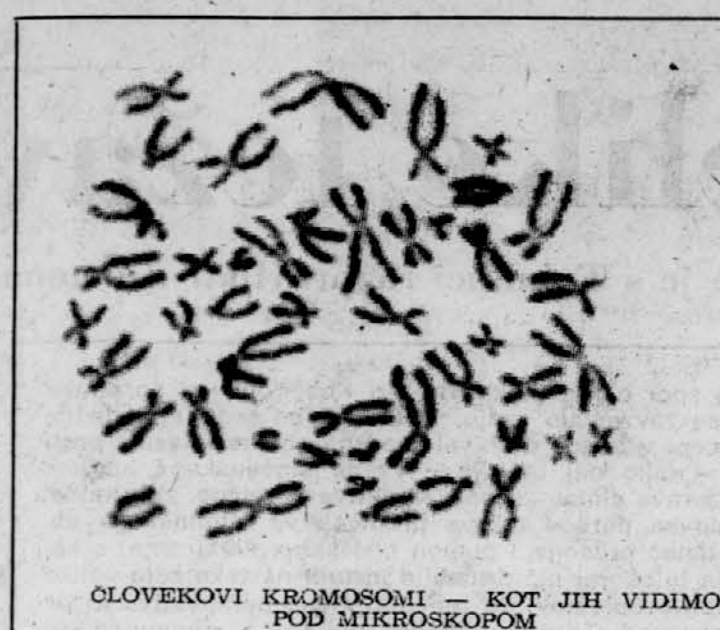
Seveda ribja moka ni edino živilo, na katero lahko človeštvo računa iz morja. V svetu vse več razpravlja o jedilniku na katerega naj bi uvrstili plankton, mikroskopsko majhna morska bitja živalskega in rastlinskega izvora (zooplankton in fitoplankton). Iz teh drobčnih organizmov, ki s pomočjo fotosinteze in sončnih žarkov z morja vskavajo mineralne soli včasih nastajajo v bližini Gronlanda in v tropskem pasu velike potujoče olivade, bogate proteini, mineralni soli in vitamin C in B.

Na Daljnem vzhodu na primer izdelujejo iz planktona kaka imenovano »spušeto iz morskih piščancev«. Na Tajskem pa vsaki leto zaužijejo 5000 ton planktona. Morske alge jedo tudi v Čilu, na Japonskem in Havajih, v Angliji pa so pred časom začeli prodajati kruh iz morskih alg. Strokovnjaki zlasti opozarjajo na morsko algo »schloerless«, bogat vir za prehrano. Na eni petini hektara morja lahko vzgoje 35 ton enih alg (posušeni), na kopnem pa na enak površini le 0,75 tone soje.

Moka iz teh alg ima okus po grahu in jo na Japonskem že uporabljajo pri kuhi. Zanimivo je, da Francija raziskuje, kako bi s temi algami zasedala Sahara. Na enem hektaru bi dobili 44 ton pridelka, to je enajstkrat toliko, ko če bi zasedali žita.

Predsodki

Kakor hitro nanese beseda na prehrano z algami, planktonom in podobnimi stvar-

Znanost odkriva zakone dednosti

Pogled v neznano

Veliki obeti za nova odkritja v citogenetiki

Znanost nam daje moč, da postajamo gospodarji usode. Tako bi lahko napisali za uvod k razlagi o mladi pa nadvse zanimivi znanstveni veji — citogenetiki, ki raziskuje strukturo in število kromosomov v človeški celici. Dr. Drago Blatnik, ki se v virusnem laboratoriju Zavoda za zdravstveno varstvo Slovenije v Ljubljani ukvarja s temi raziskovanji, je njihov pomen na kratko označil v začetku enega izmed svojih referatov: »Od pradedne svoje obstoja zna človeštvo spočenjati otroke, šele v najnovijem obdobju pa je znano, kako ljudje prenašajo lastnosti svoje in svojih prednikov, spremenjene ali nespremenjene na bodoče generacije človeškega rodu. Ta misterij dednostnega mehanizma je začel človek slutiti in odkrivati v drugi polovici prejšnjega stoletja, še zdaleč pa ni pot h končnim spoznanjem končana...«

Leta 1933 je ameriški znanstvenik Thomas Morgan prejel Nobelovo nagrado za odkritje kromosomov kot nosilcev dednih lastnosti. Odtlej so nova dognanja na tem področju vse bolj približevala čas, ko naj bi dobilo znanstveno podprt odgovor prastaro, skrb in upanja polno vprašanje: »Ali bom rodila zdravega, normalnega otroka?«

Zaželenе preiskave

Zahvaljujoč se razvoju citogenetike je že sedaj moč v nekaterih primerih zagotoviti: Skoraj gotovo bo z vašim potomcem vse v redu, ali pa posvarili: Morda je bolj ne imeti otroka, ker je toliko in toliko odstotkov nevarnosti, da bi bil otrok duševno in telesno prizadet.

Kot nam je pojasnil dr. Blatnik, je odgovor posredovala slika kromosomov v celicah bodičnih roditeljev. Število kromosomov v človeški celici je točno določil leta 1956 švedski biolog znanstvenik Albert Leván, tri leta kasneje pa je Francoski zdravnik Jerome Lejeune odkril prvo anomalijo kromosomov pri človeku, kar je odprlo pot širokim raziskovalnim podvigom.

V vsaki normalni človeški celici — za preiskavo zadestuje nekaj kapljice krvi ali malo kostnega mozga, lahko tudi kosček kože — je 46 kromosomov, 23 podedovanih od očeta in 23 od matere in ti kromo-

somi so s svojimi geni nosilci dednih lastnosti. Tako imamo sedaj pred seboj to nenavadno sliko, pod optičnim mikroskopom okrog tisočkrat povečane 1 do 10 tisočinke milimetra majhne kromosome, ki jih na fotografiji navadno povečajo do 4000 kratno. Iz navidezne zmede je raziskovalec izstrigel posamezne fotografirane kromosome in jih po določenem sistemu glede na velikost in obliko sestavil v 23 parov. Pri normalni sliki kromosomov v celici morata biti v vsakem paru po dva kromosoma povsem določene oblike.

Usodno pa je, če zaznamuje preiskava kakšno koli spremembo: en sam kromosom, kjer bi morala biti dva, ali v paru kromosom nenormalne oblike, ali po tri kromosome, kjer bi morala biti le dva. Eden od dva odstotka otrok se rodi s kromosomskimi spremembami. Od tega, kje in kakšna je ta sprememba, je odvisna morebitna abnormalnost. Pogostokrat nastopi sprememba v začnem paru, ki je odločilno za spol. Dva pravilna ksa — XX — po vesta, da je pod mikroskopom celica ženske, par ksa in ipisilona — XY — označuje moško celico. Če se ta normalna slika zadnjega para pokazi, ima to čisto krat posledice, vendar pa ne tako usodne in hude, kot če so nastopile spremembe v preostalih parih kromosomov. V takem primeru so posledice lahko velikokrat tudi smrtne, so krive, da plod odmre in pride do spontanega splava.

Če sta zakonca v skrbeh...

Raziskave so pripeljale do spoznanja, da je za rojstvo razmeroma številnih tako imenovanih mongoloidnih otrok ali otrok z Downovim sindromom kriva sprememba na kromosomski sestavi v 21. paru, kjer se pojavijo namesto dveh trije kromosome. Povprečno se rodi pri nas po en tako prizadet otrok na 600 porodov in prav na tem področju se kažejo še posebno veliko pomen in dalekosežnost citogenetskih raziskav.

Na eni strani taka raziskava z ugotovljeno abnormalnostjo v 21. paru kromosomov dopolni zdravniško diagnozo pri otroku in dokazuje, da gre dejansko za mongoloidnega novorojenčka. To pa je pomembno za to, ker na klinikah že raspo-

lagajo z zdravili, in poznajo metode za zdravljenje prav te prirojene hibe. Z zgodnjim in dolgotrajnim zdravljenjem je mogoče velikokrat zelo uspešno omiliti zunanje znake tega bolezenskega stanja, pa tudi izboljšati duševno stanje in razvoj prizadetega otroka.

Ob diagnozi pa ni nič manj pomembna prognoza, ki jo lahko da kromosomska preiskava. Denimo, da sta mlada zakonca v skrbeh, ali bosta imela zdravega potomca ali ne. Morda je na to skrb vplivalo dejstvo, da so bili v družini enega ali drugega duševno prizadetih sorodniki, ali pa se jima je v zakonu že rodil prizadet otrok. Preiskava njunih celic lahko odkrije povsem normalno sliko kromosomov, kar napoveduje veliko verjetnost, da bo tudi otrok normalen. Lahko pa naša preiskava pokaze spremembo v kromosomih in v takem primeru je moč napovedati, kolikšen je odstotek verjetnosti, da se jima rodi prizadet otrok, kar je zdravniku, ki ju je napotil na preiskavo, osnova za nasvet, ali naj se raje izogneta rojstvu še enega otroka in s tem možnosti bodoče tragedije.

Zal seveda te preiskave ne morejo biti dokončne napovedovalce usode naših bodočih otrok. Otroci z Downovim sindromom se namreč velikokrat zelo uspešno omilijo zaradi napredne delitve kromosomov pri dozorevanju semenčice pri očetu ali jajčeca pri materi in ne le kot posledica dednih lastnosti roditeljev.

Velika ovira pri napovedih je tudi v tem, da znanstveniki še niso v stanju videti genov in njihovih sprememb ki pa so tudi krive določenih prizadetosti, čeprav je sama slika kromosomov normalna.

Raziskave tudi za pravnike

Pri diagnozah bolezni ima citogenetika prav tako že pomembno vlogo. Številne raziskave so pokazale, da se namreč pri nekaterih obolenjih začne sprememba pri kromosomih, čeprav so bili le-ti, dokler je bil človek še zdrav, po številu in obliki normalni. Tako na primer časno kromosom spreminjajo očipce. Tudi pri nekaterih oblikah levkemije nastopijo spremembe pri kromosomih. Taka preiskava olajšuje diagnozo, možno pa je tudi nato spremljati učinkovitost zdravljenja, saj se pod vplivom zdravljenja podarja kromosomov postopoma spet normalizira in je tako moč spremljati potek in uspešnost zdravljenja.

Citogenetske raziskave pa segajo tudi na pravno področje človeka. Prav v zadnjih letih so namreč znanstveniki dognali, da je pri nekaterih deliktnih slikah kromosomov povečana, in to prav v zadnjem, spolnem paru kromosomov. Povečini nastopa v paru še dodaten kromosom, kar je vsekakor sprožilo dilemo, ali nima deliktnost v takem primeru bolezenskega ozadja?

Raziskave v ljubljanskem laboratoriju so v neposredno pomoč zdravnikom pri diagnozah pacientov, v mnogocem pa tudi že usmerjevale pri nasvetih glede zdravstvenega potovanja.

Z modernjšimi aparaturni, ki bodo mehanizirale in s tem olajševale identifikacijo kromosomov, bo moč te raziskave še razširiti, slediti dognanjem, ki jih dosega v inozemstvu, in iskati morebiti tudi lastna pota v »revoluciji humane citogenetike«.

MARJIA NAMORS

Gverila v Braziliji (2)

„Grande minueto“

Nancy Mangubeira Unger je prepričana, da je država Pernambuco lahko središče za „drugi Vietnam v Braziliji“ – študentka filozofije, petkrat zadeta med policijsko „invazijo“, o perspektivi brazilske gverile

Bilo je približno štirinajst dni po močno publiciranem dogodku v Rio de Janeiru, ko je vojaški režim Emília Garrastuzuja Medicija, znan po svoji diktaturi in krutem maščevanju nad političnimi zaporniki, izpustil 70 brazilskih gverilcev v zameno za ugrabljenega švicarskega veleposlanika Giovannija Bucherja; agenti čilskega ministrstva za notranje zadeve niso več nadzorovali dom Pedra Agirre Cerda, kjer so novinarji prvi teden zama poskušali priti v stik z nasledniki legendarnih junakov »mestne gverile«: Carlosa Lamarca, Carlosa Merighele in Joaquina Camara Ferrreira, ki so postali žrtve tajnega gibanja »eskadroni smrti« in policijskega terorja na ulicah Sao Paula; mlado dekle je sedelo v nekakšni stražnici, toda ni zahtevalo niti pojasnila, kdo smo in kaj pravzaprav želimo v santskiškem časnem taboru Cristobala, Nancy Mangubeira Unger in drugih brazilskih gverilcev z ilegalnimi imeni.

Vse je bilo navidezno mirno v cvetličnih vrtovih parka Cousinho, kjer je dom Pedra Agirre Cerda, toda nenehno je človeka spremljal občutek, da so Cristobal in njegovi prijatelji pravzaprav ujeti v mrežo latinskoameriškega viharja in Allendove želje za spravo na velikem kontinentu; Cristobal in mlada študentka Nancy Mangubeira Unger sta sicer privolila v razgovor, toda po našem dialogu sta zaman poskušala prepričati vodjo skupine, da bi posneli nujni posnetki, čeprav je v njunem primeru odpadel tudi običajni odgovor, da je to samo preventivni ukrep zaradi njihovih sorodnikov v Braziliji. Cristobal je izgubil starše že pred svojimi prvimi ilegalnimi akcijami, medtem ko je Nancy Mangubeira Unger zapustila Rio de Janeiro skupaj s svojo materjo.

Napadi iz nešteto postojank

Cristobal je v drugem pogovoru neprestano nevoljno vrtil z glavo, ko je beseda naravnost na Regisa Debraya, francoskega avtorja nekakšnega revolucionarnega priročnika z naslovom »Revolucija v revoluciji«, prijatelja pokojnega Che Guevara, Fidela Castra in dr. Salvadorja Allenda, hkrati pa je tudi večkrat ponovil, da kubanskega primera ni mogoče posnemati v Braziliji. »Zakaj je brazilski gverilski program tako uspešen, če verjamemo poročilom svetovnih agencij?«

»V našem gverilskem boju je temeljna značilnost, da v vsakdanji praksi uresničimo ideje, ki jih je oznanjal Che Guevara, ko je pozival latinskoameriške revolucionarje: »Ne eden, ampak nešteto Vietnamov po vsej Latinski Ameriki«. Neprestano smo v akciji na številnih točkah v trikotju med Rio de Janeirom, Sao Paulom in Belo Horizontom.«

»Ali ste sprejeli tudi druge gverilske ideje Che Guevara?«

»Mislim, da je naš boj še najbolj podooben njegovim zamislim, ki so znane kot »Grande Minueto«, nekakšen gverilski ples okrog sovražnika. Che Guevara je simbol za brazilske gverilce kot Carlos Lamarca, Carlos Merigheila ali Joaquim Camara Ferrreira.«

»Kakšen je Grande Minueto v brazilskem gverilskem boju?«

»To je pravzaprav temeljno protislovje v primerjavi z gverilsko zamisljavo Regisa Debraya, ki je sanjaril o skupnem taboru revolucionarjev, od koder odhajajo na svoje akcije. Brazilska varianta Grande Minueta je neprestan ples okrog vojaških postojank v Rio de Janeiru, Sao Paulu in Belo Horizontu, toda naša gverilske skupine so pripravljene na nešteto točkah (postojankah) zunaj omenjenega trikotnika, ko odhajajo v svoje napade.«

»Che Guevara je simbol v našem revolucionarnem boju. Ali je imela Kuba tudi sicer močan vpliv v gverilskem programu Vanguarda Populara Revolucionaria in drugih gverilskih skupin?«

»Zares ni dvoma, da kubanskega primera ni mogoče posnemati v Braziliji, kajti gverila Fidela Castra je bila hitra vojna, medtem ko bo naša vojna dolga.«

Carlos Lamarca – nesmrten

Trije legendarni junaki brazilske gverile so padli v neizprosni boju z »eskadroni smrti« in drugimi »specialnimi skupinami« policije v Sao Paulu: Carlos Lamarca, ustanovitelj Vanguarda Populara Revolucionaria (VPR), je spomladaj 1968, ko so svetovne agencije privarile poročala o organizirani gverili v Braziliji, pobežnil iz vojske, kjer je bil kapetan in odpeljal s seboj tudi poln tovarnjak orožja; policija v Rio de Janeiru je postavila njegovo ime na svojo listo »državnih sovražnikov« in tudi legalno ime »skupen Vapora« (izgovorjava VPR) je bilo v njihovi kartoteki; ko je padel tudi Carlos Lamarca, ustanovitelj »Aliance Libertadora Nacionala« (ALN), druge najmočnejše gverilske skupine, zahrbtno ubit s strelji brazilske policije, ki ga je dobila v past. Je brazilski notranji minister Magalães Pinto izjavil, da je gverila v Braziliji mrtva.

Naslednjo akcijo brazilske »anti-gverile« je osebnost vodil ustanovitelj »eskadronov smrti« Sergio Fleury in njihova žrtve je bil naslednik Carlosa Lamarca in Carlosa Merighele, Joaquim Camara Ferrreira. »Eskadroni smrti«, tajni odredi policije za obaranje z »nevarnimi« družbenimi elementi, niso zadeli smirnega udarca revolucionarnemu gibanju v Braziliji, kot se je to poprej zgodilo v Boliviji, kjer je osvobodilno gibanje s smrtjo Che Guevara povsem običajno. Cristobal in njegovi prijatelji so nadaljevali boj in gverilska vojna v Rio de Janeiru, Sao Paulu in Belo Horizontu se je razplamela bolj kot kdajkoli prej.

»Kje je pravzaprav center brazilske gverile, v Sao Paulu ali Rio de Janeiru?«

»Brazilska gverila nima enega centra, temveč nešteto pomembnih postojank, in valovi gverilskega boja se širijo okrog teh centrov.«

»Človek ima vendar občutek, da je Sao Paulo pomembnejši center kot Rio de Janeiro?«

»To je samo navidezno, ker so bili Carlos Lamarca, Carlos Merigheila in Joaquim Camara Ferrreira najaktivnejši v Sao Paulu.«

»Ali imajo vsi pomembnejši centri isto obsežnost, ali v teh gverilskih oporiščih zadite novice v raznih in orožjem, pripravljate letosko in tudi načrtujete nove akcije?«

»Ne, vsa naša gverilska oporišča so specifična, od tistih, kjer pripravljamo ljudi za boj, do tistih, kjer se številne taktične skupine posamično ali skupaj vadijo za nove akcije.«

»Ali so takšne postojanke že razkropile po vseh zveznih državah Brazilije?«

»Topografija in socialne kontradikcije so vplivale na razporeditev brazilskih gverilskih postojank. V obdobju izrazite mestne gverile smo napadali predvsem vojaške postojanke v zveznih državah Sao Paulo in Minas Gerais, medtem ko smo pripravljali gverilce tudi v drugih državah: trening v nekaj regijah, predvsem v zvezni državi Parana, in distribucija gverilcev v druge regije.«

»Tukšna taktika je nedvomno pripomogla k izredni uspešnosti gverilskih skupin?«

»S pripravljanimi gverilci zunanji trikotni Rio de Janeiru, Sao Paulu in Belo Horizontu smo povsem dezorganizirali vojaške kroge, ki so večkrat »prečesali« tri brazilske mesta, vendar smo bili takrat že daleč zunaj trikotja. Ples okrog vojaških postojank je izredno učinkovit.«

„Otok cvetja“ pri Rio de Janeiru

Brazilska vlada Emília Garrastuzuja Medicija ni spremenila že poprej sprejetega sklepa o prepovedi študentskih zborovanj in drugih manifestacij v Rio de Janeiru in drugih brazilskih mestih, toda diktatorske metode vojaškega režima so še bolj razplamtele odpor v študentskih centrih; policija je med nacionalnim študentskim kongresom oktobra 1968 aretirala 800 študentov, ki so zahtevali univerzitetno reformo, širše možnosti za revnejše sloje in večjo prostost pri študiju političnih ved; prepovedana »Nacionalistična študentska zveza« (UNE) je takrat začela zbirati dokumentacijo, ki je pravzaprav obtožnica na račun brazilske administracije, policije in zloglasnih »eskadronov smrti«, obtožnica o strahnem terorju na Ilha das Flores, »otoku cvetja« pri Rio de Janeiru, kjer so zapori za politične jetnike.

Nancy Mangubeira Unger, študentka filozofije, ni pripovedovala o »zmaževem stolpu« neločljivega kovinskega stolu, kjer najpogosteje mučijo politične zapornike z električnimi šoki, niti o »pau de Arara«, pa-pagajski gugalnici, kjer zvezane in gole jetnike obesimo za noge in pretepejo; v svoji nesreči je imela tudi nekaj sreče, da je bila hudo ranjena v boju s policijo in vse tedne pred ugrabitvijo švicarskega veleposlanika Giovannija Bucherja je preležala v »privatni ali vojaški bolnišnici«; Nancy Mangubeira Unger je bila edina med 70 brazilskimi gverilci, ki je povsem obvladala angleški jezik, obenem pa je njen primer vzbudil največ zanimanja v Santiagu, ko je čilska televizija prikazala film o let brazilski skupini v domu Pedra Agirre Cerda.

»Ali se strinjate, da je mestna gverila trenutno najpomembnejša oblika revolucionarnega boja v Braziliji?«

»Ne, gverilskega gibanja v Braziliji nikakor ne morete omejiti na mestno gverilo, ker je med oboroženim bojem v Rio de Janeiru, Sao Paulu in Belo Horizontu ter organizirano gverilo na agrarnem področju že velika povezava. »Mestna gverila« je bila doslej uspešnejša iz različnih vzrokov. Študentsko gibanje in višja revolucionarna zavest delavskih slojev sta bila verjetno najpomembnejša faktorja, obenem pa smo s koncentracijo gverilskih akcij v omenjenem trikotju zbrali sklade za najrazličnejše revolucionarna gibanja, ki se sedaj širijo v deželo.«

»Kakšen je ožmes v brazilski gverilo na izrazito kmetijskem področju?«

»Bila sem na tem področju, ko sem zapustila Rio de Janeiro, ker sem sodelovala na študentskem kongresu, in brazilska policija je takrat uradno svoje ime na svojo zloglasno listo »državnih sovražnikov«. Mislim, da bo naše revolucionarno gibanje uspešno tudi na kmetijskem področju, če se bomo osredotočili na kmetijski proletarijat, ki je žrtve velikih protislovij v Braziliji, žrtve brezobzirne eksploatacije, in s politično propaganda povedati tem ljudem, za kaj se borimo.«

»Kje ste živel v ilegalni pred aretacijo?«

»V državi Pernambuco, kirovskem področju sladkornega trsa, tam na severovzhodu del dežele, ki je pravzaprav žarišče brazilske dekle. Kmetije so močno eksploatirani in lokalna gverila se je zato že razmahnila. Mislim, da je prav to področje lahko središče za »drugi Vietnam v Braziliji«, če je trikot med Rio de Janeirom, Sao Paulom in Belo Horizontom pravi.«

»Kakšne so značilnosti gverilskega boja v državi Pernambuco?«

»Naši presenetljivi napadi so bili pravzaprav politično sporočilo kmetičnim slojem, ker so jim prinášali korist; gverilske skupine so razdeljevale hrano, likvidirale nekatere osvobodilne policijske agentov, eksploatirale preko popularnih tribunatov in razdeljevale zemljo tam, kjer so imele kontrole.«

»Kakšna naj bi bila naslednja etapa gverilskega boja v Braziliji?«

»Kombinacija gverilskega odpora z množničnim gibanjem, stankami na istem območju.«

ju, kjer je močno aktivna organizirana gverila.«

Pet strelav v noči

Nancy Mangubeira Unger je živela s tremi brazilskimi gverilci v skrivališču, dokler je niso 16. julija 1970 odkrili in 20 policistov je sredi noči z brzostrelkami obkrožilo zgradbo; njena ilegalna pot se je začela po študentskem kongresu v Rio de Janeiru, ko je policija ni aretirala, toda univerzitetna administracija jo je izključila za tri leta zaradi študentske aktivnosti; v policijski kartoteki je tudi obtožnica za njeno udeležbo pri napadu na banko, zato se je umaknila v zvezno državo Pernambuco, kjer je bila neposled žrtve prave policijske invazije. Streljanje je trajalo nekaj minut in Nancy Mangubeira Unger je obležala v nezavesti, petkrat zadeta, toda šele v bolnišnici se je zavedla, da je ostala brez prsta na levi roki. Pet strelav v noči je bilo vendar samo trenutek v njenem burnem življenju.

»Ali ste bila tudi žrtve policijskega terorja v zaporu?«

»Ko sem se spet zavedla, je bila moja prva misel, kje so moji prijatelji. Nekaj tednov sem ležala v privatni bolnišnici, toda po treh operacijah so me premestili v vojaško, kjer tudi nisem bila žrtve fizične torture, običajne v življenju brazilskih gveril, toda verjemite, da je bilo to še težje, ko sem mislila na svoje prijatelje.«

»Kdaj se je začel policijski napad na hišo, kjer ste bivali v zvezni državi Pernambuco?«

»Bilo je nekaj minut čez peto.«

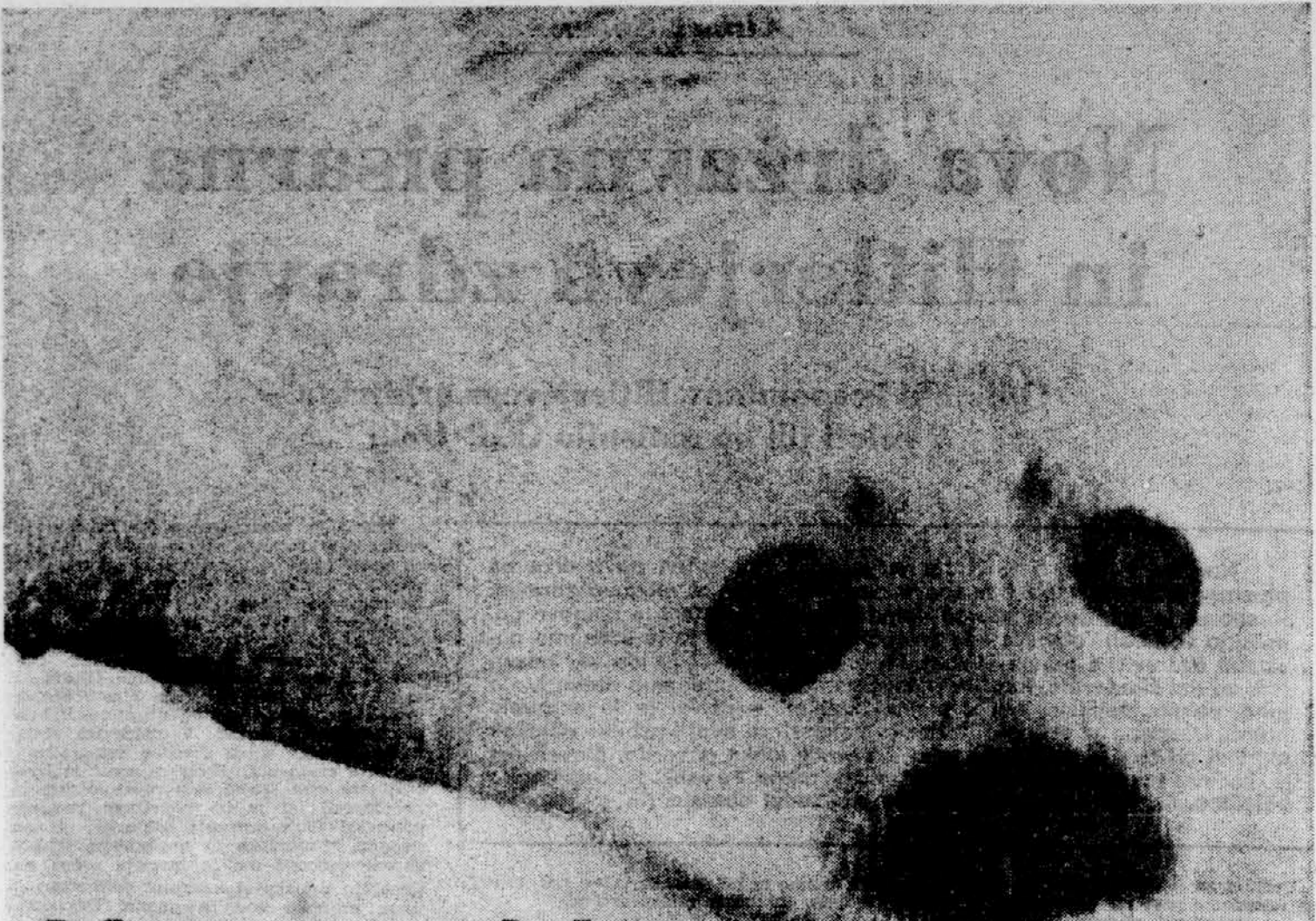
»Ali bi nam lahko povedali, kateri študentski skupini ste pripadali v Rio de Janeiru?«

»Ne, kajti s tem bi lahko izdala svoje prijatelje, ki se še vedno borijo za študentske pravice.«

»Kaj menite o delavskem razredu v Braziliji?«

»Delavski razred v Braziliji je zelo izkoriščen in v obdobju prebujanja, zato je velik potencial za revolucionarno gibanje. Oborožen boj je seveda edina pot, da do bimo v naši deželi popularno vlado. Zato se bodo ugrabitve diplomatov, napadi na banke in druge gverilske akcije še nadaljevale, dokler ne bo Emílio Garrastuzuja Medicija odstopil.«

ACO PASTERNAK

How to skin a baby seal...

Bash him on the head to knock him out.
Flip him on his back and slit him open from one end to the other.
Now he's ready to be peeled like a banana.
After – don't worry if the mutilated pulp of flesh is still alive. It will soon die in the piercing cold of the ice. Yea, that's now it's done.
Want to stop it? Write to Save the Seal in care of The Telegram.

PROTESTNI LEPAK: KAKO ODRETI TJULNJA

Kanadsko pismo

Lova na tjulnje še ne bo konec

Naš odnos do živali se je izrodil

Sedmo leto mineva, kar sta snemalca quebeške televizije s filmskim zapisom o lovu na tjulnje pretresla in ogorčila ne le vsa Kanada, ampak domala ves svet. Tudi v Ljubljani smo pobirali podpise za protestne peticije. Kaj se je od takrat spremenilo? Nič. Pretočili smo potoke črnla, reke tjulnje od krvi pa so teklo, tečejo in bodo tekle.

Zgodovina lova na tjulnje je dolga. Prvi jih je seveda lovili Eskimo. Njemu so bili hrana, svečava, toplota, obleka in gradivo za hišo. Eskimo je ubijal vse svoje življenje, da bi preživel. Ubijal je s sodutenjem – ne v prazni besedi, ampak v globoki veri, da imajo vsa bitja, od katerih živi, dušo, kot on sam, in verjel je, da duša ubite živali blodi naokrog in išče maščevanja nad lovci, ki je bil njeno telo. Zato ni ubijal več, kot je bilo v resnici potrebno.

Zdaj jih je že kakšna dva milijona

Evropa je spoznala tjulnje krzno v zgodnjih letih 18. stoletja. Ne le zahodna. Tudi Rusija je nekako v istem času naselila otroke v Beringovem morju z okrog tristo Aleuti, ki naj bi lovili tjulnje. Aleutiški otoki so postali ameriški in kožni naložništvo v Petrograd romajo v New York.

Atlantski lov na tjulnje je bil od nekadašnjega pomembnejši. Leta 1840 je število ladij za lov na tjulnje doseglo celih 630. Ker pa so bile to pretežno majhne ladje in ker so lovili zvečne le odrasle živali, je zelo verjetno, da so jih vse skupaj uplenile manj kot nekaj ducatov ladij, kolikor zdaj štejejo danska, norveška in kanadska tjulnja flota skupaj. Takratni stavež tjulnjeve ceno na deset milijonov. Leta 1935 jih je bilo po letu 1950 le še tri milijone – zdaj jih je le še okrog dva milijona in najbolj črnirodeli pripovedujejo, da bo tjulnje prav kmalu izrabinjen. Vse kaže, da imajo prav, kajti vsi doseženi protesti so zalegli malo ali pa nič.

Tjulnjeji je več vrst. Omenimo naj le obročastega, kapastega, bradatiga in harfastega. Pravi slednji je najbolj ogrožen. Naravno okolje, v katerem živi, je do skrajnosti skopo in surovo. Samice kote le po enega mladiča na leto. Ko pride na svet, tehta ta bela puhačka kepiča dobrih sedem kilogramov. Samica ga do približno štiri tedne in v tem času se mladič ob močnem mleku, ki vsebuje deseterkrat več maščob kot kravje, naglo redi. Ko ga mati odstavi, tehta že celih 40 kilogramov in je popolnoma sposoben za samostojno življenje. Ves čas dojenja mu diaka temni in postaja vse trša in resasta – za lovca in krznarja vse manj zanimiva. Zato gorjariji hito – v štirih tednih je sezona konec.

Dvanajstega marca se je spet začelo...

Trgovina s krznom ovete že stoletja. Primitivna ljudstva so ubijala in ubijajo

divje živali, da se oblečejo in nahranijo. Ubijala so jih, ker je bila to nujnost, obenem pa so jih po božje častila, ker so jim bile vir in zagotovilo življenja. Kakšno opravilo pa ima za nepotrebnost ubijanje naša zahodna civilizacija? Je bilo potrebnih dva tisoč let razvoja, da se vedno ubijamo sto in več minkov ali črtič za en sam plašč? Naš odnos do živali in prirode na sploh ni šel v korak z drugimi področji razvoja. Izroditel se je v nekaj človeka ne vrednega, za kar bomo kmalu plačevali težak davek. Koliko časa bo še potrebno, da bomo kot Eskimi verjeli, da so živali bitja z dušami kot mi sami – ne le tarče?

Ljubitelji živali včasih v resnici pretiravajo. Človeštvo je tu z vsemi svojimi potrebami in ves svet žal ne more ostati deviški park. Pa vendar: so mere in so načini, s katerimi bi bilo mogoče dokazati, da bi bil človek lahko razumen vladar in ne le ropar na svojem planetu. Saj bo to končno predvsem njemu v prid.

Dvanajstega marca se je spet pričel lov na tjulnje na atlantski obali. Uradno določena letošnja kvota je 245.000. Koliko jih bo ubitih v resnici? Nične ne ve. Kanadska televizija je leta 1969 pokazala nov film o lovu na tjulnje – rač manj krvav in grozoten kot prvi. Udarec s kijem, malva kepiča zatrepeta in še preden se umiri, jo nož že razpara. Dva trije spretni gibli in odrt je. Vse to se dogaja pred materjo, ki nemotno gleda, gleda in ne razume. Ko lovec odide, skuša mati trupelce še enkrat podojiti. In potem krik – čisto človeški.

Cinično, a resnično

V Ottawo in kanadska konzularna predstavništva vsepoved se je pričela živati roka protestnih pism. Ustavite ta pokol! Predstavniki ministrstva za ribištvo so se branili in poljanjavali. Precej neprijetljivo. Zame je bilo še najbolj zgovorna izjava enega od njih: »Ko bi mlade tjulnje lahko po videzu spremenili v aligatorje, bi bilo našega problema konec. Cinično in žal v mnogih primerih resnično. Posebej glasno so bili Američani, ki se očitno splošno niso zavedali, da tudi v Združenih državah pod beti pade kakih 30.000 tjulnjev na leto.

Sledila je obsežna in mnogobetajoča izjava ministra za ribištvo Jacka Davisa. Za leto 1970 je napovedal prepoved lova na mladičke mlajše od štirih tednov, prav tako je prepovedal uporabo kijev za ubijanje in helikopterjev za sam lov (za izvidniške plete so še zmeraj dovoljeni). Napovedal je tudi omejitve kvote in pogajanja z Norveško, ki ima pri atlantskem lovu dober delež, da bi dosegli trden sporazum o humanem načinu lova in omejitvi količinah hkrati. Vključ temu, da možnosti popolne prepovedi lova sploh ni omenil, se je val

protestov nekoliko polegla v dobri veri, da je vsaj prva bitka dobljena. Pa je bila res? Norveška in Kanada sta se v resnici sporazumeli, da bosta pričele lova odložiti za deset dni, kar naj bi malim tjulnjem dalo nekoliko več časa za razvoj. Prav tako je bilo dogovorjeno, da bodo za lov uporabljali le puške.

Vendar pa lani sreča tjulnjem ni bila na klonjena: zima je bila dolga in ostra, pomlad kasna in led se še ni pričel lomiti. Tjulnjeve so kotile skoraj štirinajst dni kasneje in deset dni odloga ni spremenilo pri načrtih. Ottawa zapore ni podaljšala in pričel se je pokol kot vsa leta doslej. Brez pušk, le s kijem. Resnica je, da so medtem kanadske in tudi ameriške raziskovanja pokazala, da je smrt od udarca s kijem še najhujša. Preizkušali so vse – od kemičnih in plinov do puške in gorjace. Dejstvo je, da prepovedi ni nihče spoštoval in nihče niti poskušal uveljaviti. Od Ottawe do Labradorja je pač daleč.

Sledil je nov val protestov, ki pa je kmalu zamrl spričo quebeških dogodkov okrog brezposelnosti in drugih domačih problemov. Ljubitelji narave so protestirali proti onesnaženju morja z nafto, proti onesnaženju jezer z živim srebrom in drugimi industrijskimi odpadki, proti naftovodom na severu, proti ameriškim poskusom na Aleutih...

Odgovora na pismi

So bili torej vsi protesti zaman? Vse kaže, da. Tudi sam sem napisal dve pismi: prvo predlamskim in drugo lani. Nanju sem dobil dva obširna odgovora. Preobširna. V obeh mnogoli številki, netočnosti in protislovnih podatkih. Po treh letih pozornega spremljanja vse zadeve ti ob prebiranju teh pism postane jasno le to, da je do resitve problema še zelo daleč in da njegovo reševanje ni v najboljših rokah.

Naj poberem samo nekaj cvetk iz prvega pisma: »Nedvomno morate biti dober človek, sicer se ne bi potrudili pisati mi o tej stvari. Zato vas prosim, da se vprašate tole: katera od naslednjih dveh alternativ je bolj humana? In katera zagotavlja manj trpljenja? a) Vzdrževati trenutni tjulnjevi stavež s kar najbolj humanim načinom lova; b) Dva pusti, da se tjulnjevi stavež dvigne do svojih »naravnih meja in dovoliti drugim na ravni sovražnikom, vključno boleznim in stradanju, da poberejo svoj plen.«

... Okrog šest tisoč kanadskih družinskih rednikov je bolj ali manj odvisno od lova na tjulnje. Od tega je približno pet tisoč zasebnih ribičev, ki čisto odhajajo na led iz svojih domov loviti mlade tjulnje ne le zaradi belega kožna, ampak tudi kot vir prehrane.«

Ganljivo. Kdo bi ocelo utegnil verjeti. Najprej o dveh alternativah: kdo pravi, da je sedanja kvota ulova zmerna? V zadnjem sporočilu ministrstva samo potrjuje, da je znatno prevelika in da jo bo treba znižati. Tjulnjeji stavež nenehno pada. Leta 1968 so potolčili 260.000 tjulnjev, leto kasneje že 20.000 več. In tisto o humanem lovu! Lepo bi bilo, ko bi človek lahko verjel. Lovcem se preveč mudi. Težko si je tudi predstavljati strahote, ki baje čakajo tjulnje, če jim bo dano množiti se brez strahu pred gorjajo. Ravnotežje morskega biotopa v zalivu Sv. Lovrenca in pred Labradorsko oba-

lo se zdavnaj ni tako omajano, da bi potrebovalo človeške roke, da ga uravnja. Menda ni potrebno ponoviti napake z bizoni in se novejši s karibui, da se bo še enkrat izkazalo, kako enostavno premalo vemo, da bi se lahko igrali s tako pomembnimi odločitvami. Tudi bizonov je bilo na milijone. Zdaj jih je le še nekaj ducatov. Med naravnimi sovražniki pismo omenja bega medveda in kita ubijalca. Kaj nista tudi ta dva že resno ogrožena – prav zaradi naših poskusov, da vzpostavimo pravnotežje v naravi.

In tisto o rednikih. Stevilke so odločno pretirane: po podatkih, navedenih v drugem pismu, je zasebnih lovcev le še okrog 3000 (leto kasneje pri povečanju uplenul). Njihov povprečni zaslužek po istem viru znaša le 120 dolarjev. Oni uplenijo okrog 40.000 tjulnjev – ostalih več kot 200.000 si enako razdele Norvežani in trinajst velikih kanadskih družb.

Ribič dobi za kožo le nekaj dolarjev

Prav tu pa je jedro problema. Verjetno nihče ne bi protestiral, če bi lokalni ribiči potolčili in pojedli nekaj deset tisoč tjulnjev. Njihovo življenje je dovolj trdo, zemlja in morje sta skopa, priklenjeni so nanju in druge izbire praktično nimajo. Nihče se niti ni zgražal nad njihovim lovom – grozljivo je le bilo videti helikopterje, kako so zganjali črede tjulnjev skupaj, da so jih skupine lovcev pomistile kot snopce. Tudi teh lovcev ni mnogo – okrog štiristo in za dvomesečno trdo delo zaslužijo manj kot delavce v tovarni.

Lov na tjulnje zares ni rednik obmorskih ribičev: ribič dobi za kožo nekaj dolarjev – ustrojena stane v Parizu 150 dolarjev. Pouzem jasno je, da so interesi pri lovu neke, koliko ta nadzor stane. Verjetno bi bilo omejitve, da so prav te družbe lani pobile čez 200.000 tjulnjev. Kaj pa je čemu namno? So lovci zaradi nadzornikov ali obratno?

Resnici na ljubo bodi povedano, ministrstvo za ribištvo v sezoni zaposluje okrog 40 nadzornikov, ki s helikopterji nadzorujejo lov in nadine ubijanja. Nihče ne pove, koliko ta nadzor stane. Verjetno bi bilo omejitve, če bi domačim ribičem dali po 120 dolarjev, velikim družbam pa prepovedali lov. Res je tudi, da postaja po mnogih poročilih lov vsaj v Zalivu Sv. Lovrenca, ki je pod kanadsko zakonodajo, vse bolj human. Vendar polovico tjulnjev še vedno pobijejo pred labradorskimi obalami, zunaj kanadskih vod. Tam inspektorjev ni, lovcem se pa mudi. Priganjata jih čas in konkurenca.

BOSTJAN ANKO

Albert Speer

Nova državna pisarna in Hitlerjevo zdravje

Odlomki iz spominov Hitlerjevega arhitekta –
V celoti jih bo natisnilo ČGP Delo

Naglica, s katero je Hitler priganjal k postavitvi nove državne pisarne, je imela globlji razlog v zaskrbljenosti za njegovo zdravje. Resno se je bal, da ne bo več dolgo živel. Že od 1935 je njegovo domišljijo vse bolj obvladovala želodčna bolezen, ki jo je sčasoma poskušal ozdraviti s pravim sistemom omejitev; mislil je, da ve, katere jedi so mu škodovale, in si je polagoma določal stradalno dieto. Malo juhe, solato, najlažje jedi v majhni količini – užival je le skromno hrano. Obupano je zvenelo, kadar je pokazal na svoj krožnik: »Človek naj živi od tega! Poglejte si to! Zdravniki lahko govorijo: človek naj je, kar mu tekne. Meni skoraj nič več ne tekne. Po vsaki jedi nastopijo bolečine. Se več naj opustim? Kako naj tedaj obstajam?»

Večkrat se je zgodilo, da je zaradi bolečin nenadoma prekinil pogovor, se umaknil za pol ure ali več ali se sploh ni več vrnil. Pravil je tudi, da je trpel zaradi čezmernih plinov, srčnih težav in nespečnosti. Nekoč mi je Eva Braun pripovedovala, da ji je, niti petdesetletnik, nekoč dejal: »Kmalu ti bom moral dati prostost; kaj bo počela s starcem?»

Njegov telesni zdravnik dr. Brandt je bil mlad kirurg, ki je poskušal Hitlerja pregovoriti, naj bi ga temeljito preiskal eden prvih internistov. Vsi smo podprli ta predlog. Omenjali so imena znamenitih profesorjev in delali načrte, kako bi lahko izpeljali preiskavo brez pozornosti. Razmišljali so, da bi ga spravili v kakšno vojaško bolnišnico, kjer je bila najmanj zadržana. Toda slednjega je Hitler vedno znova zavrnil vse pobude: ne more si privoščiti, da bi veljal za bolnega, je menil. To bi oslabilo njegov politični položaj, zlasti v tujini. Branil se je celo, da bi internist neuporabno prišel na prvi pregled v njegovo stanovanje. Kolikor vem, ga tedaj niso resno preiskali, temveč je bolehal s svojimi simptomi po lastnih teorijah – kar je nasplošno ustrezalo njegovemu vikorenjenemu nagnjenju do diletantizma.

Nasprotno pa je ob naraščajoči hripavosti poklical znamenitega berlinskega strokovnjaka za grlo profesorja von Eickena; temeljito ga je preiskal v kancelerjem stanovanju in odleglo mu je, ko ni odkril raka. Mesec po tem je opozarjal na usodo Friderika III. Kirurg je odstranil nedolžen vozil; malo operacijo je opravi prav tako v stanovanju.

Morellove kapsule s črevesnimi bakterijami

Leta 1935 je Heinrich Hofmann nevarno zbolel; dr. Morell, star znanec, ga je negoval in ozdravil z uporabo sulfonamidov; ki jih je dobival z Madžarske. Hofmann je Hitlerju vedno znova pripovedoval, kako čudovito mu je ta zdravnik rešil življenje. Zanesljivo v dobri veri, kajti ena od Morellovih sposobnosti je bila, da je znal neizmerno pretiravati z boleznijo, ki jo je pozdravil, tako da je svojo umetnost postavil v pravo luč.

Dr. Morell je pravil, da je študiral pri znamenitem bakteriologu Ili Mečnikovu (1845–1916), nobelovcu, profesorju na Pasteurovem inštitutu. Mečnikov naj bi ga naučil zatiranja bakterijskih bolezni. Kasneje se je Morell kot ladijski zdravnik odpravil na velika potovanja s potniškimi parniki.

Nedvomno ni bil pravi šarlatan: prej fanatik svojega poklica in zaslužkarstva.

Hofmann je pregovoril Hitlerja, da ga je pregledal Morell. Izid je presenetil, kajti Hitlerja je privratal preprosta pomembnost kakšnega zdravnika: »Se nihče ni ni tako jasno in natančno povedal, kaj mi manjka. Njegova pot do ozdravljenja je zgrajena tako logično, da temu doktorju njožlj zaupam. Držal se bom natančno tega, kar mi je predpisal.« Poglavitna ugotovitev diagnoze je bila po Hitlerjevem opisu popolna izčrpanost črevesne flore, kar je Morell pripisoval živčni preobremenjenosti. Čim bo to ozdravljeno, bodo vse druge težave same od sebe izginile. Vendar želi proces zdravljenja pospešiti z injekcijami vitaminov, šlezimih snovi, s fosforjem in z grozdnim sladkorjem. Zdravljenje bo trajalo leto; poprej je moč pričakovati le delne uspehe.

Najslavnejše zdravilo so odtlej postale kapsule s črevesnimi bakterijami, imenovane »Multiflora«, in svzvajane iz najboljega soka nekake bolgarskega kmetas, kot je zagotavljal Morell. Le bežno so omenjali, kar je poleg tega še vbrizgaval in dajal Hitlerju. Nam so se te metode zdele vedno malce sumljive. Telesni zdravnik dr. Brandt je pozvedoval pri prijateljih internistih, ki so vsi zavracali Morellove metode kot tvegane in neizkušene in se bal privajanja. Resnično je bilo treba vse pogostejše dajati injekcije, v vse hitrejšem zaporedju biološke dodatke, dobljene iz mod in drobovja živali ter iz kemičnih in rastlinskih snovi, ki so jih pripravljali v krvotoku. Göring je nekake dne hudo užal Morella, ko ga je nagovoril kot »državnega injekcijskega mojstra«.

Vendar je kmalu po začetku zdravljenja izgubil ekscen na nogi, ki je Hitlerju že dolgo pripravljala velike preglavice. Po nekaj tednih se je tudi Hitlerju v želodcu obrnilo na bolje; jedel je dosti več in tudi težje jedi, počutil se je bolje in se zanosno izražal: »Kaj bi bilo, ko ne bi srečal Morella! Rešil mi je življenje! Čudovito, kako mi je pomagal!«

„Ne vem, kako dolgo bom živel“

Če je Hitler znal uročiti druge, pa se je v tem primeru pokazalo obrnjeno razmerje: Hitler je bil popolnoma prepričan v genialnost svojega osebnega zdravnika in je kmalu prepovedal sleherni kritiko. Morell je odtlej vsekar sodil v intimni krog in je – kadar Hitler ni bil prisoten – postal ne prostovoljen predmet razvedrila, kajti govoriti je znal le o strepto- in drugih kokih, o bikovih modih in najnovejših vitaminih.

Hitler je vsem svojim sodelavcem pri najmanjših težavah nujno priporočal, naj se posvetujejo z Morellom. Ko sta se 1936 moj krvni obtok in želodec zaradi nespretnega delovnega ritma in prilagoditve Hitlerjevemu življenjskim navadam uprila, sem obiskal Morellovo zasebno ordinacijo. Ploščica na vratih se je glasila: »Dr. Theo Morell. Kožne in spolne bolezni. Ordinacija in Morellovo stanovanje sta bila v najbolj mondenem delu Kurfürstendamma, v bližini Spominske cerkve. V njegovem stanovanju je bilo videti številne fotografije s posvetili znamenitih filmskih zvezd in igralcev; tam sem srečal tudi prestolonaslednika. Morell mi je po površnem pregledu predpisal svoje črevesne bakterije, grozdn sladkor, vitaminske in hormonske tablete. Zaradi varnosti me je kasneje nekaj dni temeljito preiskoval internist berlinske univerze profesor von Bergmann. Organskih okvar ni bilo, se je glasil izid, le nervozni pojavi, ki jih je povzročila čezmerna obremenitev. Kolikor je bilo mogoče, sem zavril svoj tempo in težave so pojenjale. Da bi se izognil Hitlerjevi nejevolji, sem brez ovinkov širil govorice, da skrbno izpolnjujem Morellova navodila, in ker mi je odtlej slo boljše, sem postal včasih Morellov medicinski paradni konj. Na Hitlerjevo povsje je preiskal tudi Eva Braun. Kasneje mi je pripovedovala, da je ogabno umazan in je z gnusom zagotavljala, da je Morell ne bo smel več zdraviti.

Hitlerju je odleglo le mimogrede. Toda svojega osebnega zdravnika ni več opustil; nasprotno, njegova hiša na Jezu Schwannwerder pri Berlinu je postajala vse pogostejši cilj Hitlerjevih obiskov ob čaju: edini kraj zunaj državne pisarne, kamor ga je še vedlo. Zelo poredkoma je obiskoval dr. Goebbelsa; k meni je prišel le enkrat v Schlachtensee, da bi si odleglo hišo, ki sem si jo sezidal.

Od konca 1937, ko je tudi Morellovo zdravljenje postalo neuspešno, je Hitler spet pričel tožiti po starem. Celotako je dajal narocila in razpravljal o načrtih, je včasih pravičaril: »Ne vem, kako dolgo bom živel. Morda bo večina teh poslopj končana šele tedaj, ko me ne bo več...« Termin, ko naj bi dokončali številne velegradnje, je ležal med 1945 in 1950; Hitler je računal torej le še na nekaj let življenja. Ali: »Ko bom odšel od tod... Ne bom imel več dosti časa...« Tudi v zasebnem krogu je stalno govoril: »Ne bom več dolgo živel. Vedno sem mislil, da si bom lahko privoščil čas za svoje načrte. Sam jih moram izpeljati! Med mojimi nasledniki nima nihče energije, da bi prestopil krize, ki jih je pričakovati. Moje namene je treba izpeljati, dokler jih lahko še uveljavim ob svojem zdravju, ki je vse slabše.«

Dne 2. maja 1938 je Hitler sestavil osebno oporoko; svoje politično volilo je že 5. novembra 1937 obrazložil v prisotnosti zunanega ministra in vojaških vrhov rajha, in svoje daljnosežne osvajaalne načrte označil kot »testamentarno zapuščino za primer, da bi preminil«. Pred svojo najbližjo okolico, ki je morala noč za nočjo gledati nezahtevne operetne filme in poslušati neskončne tirade o katoliški cerkvi, dietnih receptih, grških svetščih in ovčarskih psih, je prikrival, kako dobesedno je razumel svoj sen o svetovnem gospostvu. Mnogi nekdanji Hitlerjevi sodelavci so kasneje poskušali postaviti teorijo o spremembi Hitlerja v letu 1938 in jo pojasniti s poslabšanim zdravjem zaradi Morellovih zdravilnih metod. Nasprotno menim, da se Hitlerjevi načrti in cilji niso nikoli spremenili. Bolezen in strah pred smrtjo sta ga pripravila zgolj do tega, da je pohitel s termini. Njegove namene bi

STOJAN KERBLER: OBRAZ

lahko onemogočile le premočne nasprotujoče sile in teh 1938 ni bilo videti. Nasprotno: uspehi tega leta so ga opogumili, da je še prenapel že tako zvišani tempo...

Zamenjave

Drugega februarja 1938 sem videl prepadnega glavnega poveljnika vojnega inženirja Erica Raederja, ki je prišel od Hitlerja in stopal po stanovanjski veži. Raeder je bil bled, med hojo se je majal in podoben je bil človeku tik pred srčnim napadom. Dva dni kasneje sem prebral v časniku: zunanega ministra von Neuratha je zamenjal von Ribbentrop, glavnega poveljnika suhozemskih sil von Fritscha pa von Brauchitsch. Vrhovno poveljstvo vojske, ki ga je dotlej opravljal feldmaršal von Blomberg, je prevzel Hitler sam in postavil Keitla za svojega stabnega načelnika.

Generalnega polkovnika von Blomberga sem poznal z Obersalzberga; bil je ustrežljiv, imeniten videz zbujačiji gospod, ki je imel pri Hitlerju velik ugled in je bil do odpušitve deležen nenavadno prijaznega ravnanja. Jeseni 1937 je na Hitlerjevo pobudo obiskal moje prostore na Pariskem trgu in si ogledal načrte in modele berlinskega načrtovanja. Miren in zainteresiran je ostal kakšno uro, spremljal ga je general, ki je sleherni besedo svojega predstojnika podčrtal s pritrdilnim prikimavanjem. Bil je Wilhelm Keitel, ki je zdaj postal najtesnejši vojaški sodelavec Hitlerja v vrhovnem poveljstvu vojske. Če ne bi poznal vojaške hierarhije, bi mislil, da je Blombergov pribočnik.

Pri Ribbentropu v Londonu

Približno v istem času me je generalni polkovnik von Fritsch, ki ga dotlej še nisem srečal, povabil v svoje delovne prostore v Bendlerstrasse. K želji, da bi videl berlinske načrte, ga ni spodbudila zgolj radovednost. Razgnil sem jih na veliki mizi za zemljevid; hladno in nedostopno, z vojaško kratkostjo, ki je mejila na neprijaznost, je poslušal moja pojasnila. Njegova vprašanja so zbujača vtiis, ko da tehta, v kolikšni meri bi bil Hitler spriču svojih velikih in v dolgih časovnih razdobjih zasnovanih gradbenih načrtih lahko zainteresiran za miroljubni razvoj. Morda sem se motil.

Tudi zunanega ministra reicha, Freiherra von Neuratha, nisem poznal. Nekega dne,

leta 1937, se je Hitlerju zadelo, da njegova vila ne ustreza uradnim obveznostim ministra, in me je poslal h gospe von Neurathovi, da bi ji ponudil izdatno razširitev poslopja na državne stroške. Pokazala mi je stanovanje in dejala z nedvoumnim glasom, da po mnenju nje in zunanega ministra popolnoma ustreza svojemu namenu: za ponudbo pa se je zahvalila. Hitler je bil slabe volje in ni več omenjal svoje ponudbe. Tod je staro plemstvo pokazalo samozvestno skromnost in se je odkrito ogradilo od pretiranih reprezentativnih potreb novih gospodov. Seveda pa ni bil takšen Ribbentrop, ki me je poleti 1936 poklical v London, ker je želel povečati in prenoviti nemško veleposlaništvo; končano naj bi bilo do slovesnosti ob kronanju Jurija VI. pomladi 1937 in naj bi z razkošnostjo stroškov prevzelo londonsko družbo ob pričakovanih družabnih dogodkih. Ribbentrop je podrobnosti prepustil svoji ženi, ki je z enim od notranjih arhitektov mlunchenskih »Združenih delavnic« takozabreda v arhitektonsko razkošje, da sem bil kar odveč. Z menoj je Ribbentrop ravnil vljudno: vendar je bil v tistih londonskih dneh nenehno slabe volje, kadar je od zunanega ministra prejemal brojavke, ki jih je imel za vmešavanje v svoje zadeve. Jezno in glasno je izjavljal, da bo svojo politiko sam ugleševal s Hitlerjem, ki mu je neposredno zaupal londonsko nalogo. Mnogim od političnih sodelavcev Hitlerja

ja, ki so upali v dobre odnose z Anglijo, se je Ribbentropova sposobnost za rešitev te naloge zdela že tiste čase dvomljiva. Jeseni 1937 se je dr. Todt z lordom Woltonom odpravil na ogled gradbišč na avtomobilski cesti. Kasneje je pripovedoval o neuradni želji lorda, da bi ga namesto Ribbentropa poslal kot veleposlanika v London; s sedanjim veleposlanikom ne bodo nikoli prišli do boljših odnosov. Poskrbeli smo, da je za to slišal Hitler. Ni reagiral.

Kmalu po Ribbentropovem imenovanju za zunanega ministra mu je Hitler ponudil, naj bi staro vilo zunanega ministra popolnoma podrl in mu kot uradno bivališče prezidal doseganje palače državnega predsednika. Ribbentrop je ponudbo sprejel.

¹ Nasvet, ki mu ga je dal dr. Grawitz, SS-Gruppenführer in državni zdravnik SS.

² Slo je za ultraseptil.

³ Ilija Mečnikov se je ukvarjal z bakterijami, toksiini in imunostjo. Leta 1908 je prejel Nobelovo nagrado.

⁴ Iz neobavljene Hitlerjevega govora 2. avgusta 1938 ob likovni za novo državno pisarno v berlinski Nemški dvorani.

⁵ Iz Hitlerjevega govora 9. januarja 1939.

⁶ Prim. Friedrich Heesbach: »Med Wehrmachtom in Hitlerjem« (1949) str. 207.

Naša ulica

Ampak jaz, to je drugače

»Tisti tip debeli Dolfovet, ta pa zasluzi! Zadnjič sem po naključju prišel k njemu v pisarno, ko so ravno plače delili, in videl sem, da je dobil celih tlisto jurjev...«

»No, in? Jih ti nisi dobil še nikoli?«

»No, že, ampak, jaz, to je drugače...«

»Glej no, glej! Spet nov plašč!«

»Pa kako lep.«

»Gotovo stane sto tisoč!«

»Le kako si more to privoščiti?«

»Ze kako. Sicer pa je tvoj plašč vreden toliko...«

»Ze, že, ampak jaz, to je nekaj drugega!«

»Madona, glej tega tipa, kako prehitava!«

»Stodvajset na uro voz!...«

»Ali pa še več.«

»Ima pa tudi dober avto! Zaba! Ta potegne...«

»Moj princ tudi dobro potegne...«

»Gre stodvajset?«

»Manj skoraj – da ne vozim.«

»Vse prehitisi!«

»Vse.«

»Torej tudi, ti voziš tako noro kot ta v žabi.«

»No, ja, že, ampak jaz, to je drugače...«

»Ali si že slišal? Grozno!«

»Kaj se je pa zgodilo? Da se ni spet kaj pomenilo?«

»Kje pa! Huje! Mularija, ti hudičevi huligani! Vse včerajšnji večer, do polnoči in čez so v sosednem stanovanju navijali pločke... žec ali nekaj takega...«

»Jaz, to je lahko lepa glasba.«

»Je figo lepa. Se zaspiti nisem mogel.«

»Torej imaš rad tako glasbo, ki te uspava?«

»Tudi ne. Rad imam LEPO glasbo. Včasih, ko smo bili še fantje, smo se ob večerih dobili in smo peti do polnoči in več...«

»Vaščani pa so spali?«

»Kje pa! Poslušali so petje.«

»No, vidiš, ti si poslušal pa jaz. Oni niso spali zaradi tvojega petja, ti pa zaradi njihovega jaza...«

»To ni isto. Veš, je le čisto drugače. Res je vrag s to mladino.«

»Jasno.«

»Vikend?«

»Tudi.«

»Avto?«

»Potrebujem ga.«

»No, pa se nase nič ne ječiš? Ni tudi to bogatenje?«

»Ze, pač, ampak jaz, to je drugače...«

»Menda bodo Korenovega sosedu zaprli...«

»Res? Kaj pa je storil?«

»Pijan je vozil. Potem pa je še policaja osmerjal. Baje mu je vse izrekel...«

»Neprijetno. Človek popije kozarček več in je že vse narobe.«

»Ga zagovarjaš?«

»Ne. Nikakor! Si ti že kdaj vozil nakresan?«

»Nakresan ne, kvečjemu malo v ročicah...«

»Si se kdaj prepiral s policajem?«

»Včasih.«

»In se vseeno misliš, da si boljši od Korenovega sosedu?«

»Ampak veš, jaz, to je drugače...«

»Brez zvez dandanašnji človek ne pride nikamor! Poslušaj me: hotel sem k zdravniku, okulistu, pa so me naročili za čez tri mesece.«

»In v kakšni zvezi so tu zveze?«

»Nič, nič. Obsojam jih, obsojam na čim zvezami.«

»Pa?«

»Ali ni tvoj bratranec okulist?«

»Pa?«

»Slišal sem, da se bo tisti profesor iz vašega bloka menda ločil? Je res? Menda se vlačí z neko smrklo...«

»Ničesar ne vem. Sicer pa... prejšnji teden sem te videl v Iškem vintgarju z neko svetloasko...«

»V nedeljo si bil v Kranjski gori z neko smučarko s kitami, še čisto mlado...«

»Rekreacija.«

»Slišal sem, da te večkrat vidijo v baru, nikoli samega...«

»Ze, že... a to, da jaz, to je čisto drugače...«

»Pa je res! Čisto drugače! Namreč: kar je dovoljeno Jupiteru, ni dovoljeno tobi!«

Zdaj pa: Jupiteri naprej, ostali stoj!

EVGEN JURIC

IVO CERLE: NA ODPAD

Vaša stran

Poštni predal 29

Sporočila in pojasnila

Zimske tegobe v površno zgrajenem bloku

Ko smo brali o mariborski stolpnici, zidkih in ometu, bi se jaz popisala nas blok na Celovški 85/6, v katerega se nas je maja 1965 vselilo prib. 140 strank. Pranje, da je 60 odstotkov lastnikov stanovanj in 40 odstotkov najemnikov od raznih podjetij.

Imamo grozne tečaje s streho, če od prve zime naprej. Odklepalne cevi so zunaj pročelja in ko začne mrzneti, teče voda mimo cesti in se delajo cele ledene zaves, strankam v 6, 7. in 8. nadstropju pa zamaka tako, da se kvadrirajo stene, stropi in oprema. Nekaterim strankam smo se iz skromnega hišnega fonda preplešali stanovanja, kar pa je videti samo do prihodnje zime.

Nas hišni odbor, se je obrnil na izvajalca gradbenih del Gradis, ki pa meni, da to ni njihova napaka, češ da so delali po načrtih, sprejetih v ljubljanskem odseku za stanbe in načrte (ne vem, kako se imenuje ta urad, ki ugotavlja in podpisuje, ali so načrti dobri, funkcionalni itd.).

Lani je naš upravitelj sklical razne strokovnjake, da bi nam svetovali, kaj storiti. Dobili smo sugestije in predloge, ne za popravilo — in kaj mislite, kolikšna je bila številka? Lani najmanj 35 starih milijonov (kaj pa letos?). Kako naj Dom ali kdorkoli že plačuje tako ogromne vsote za popravilo napak, ko so jih zagrešili arhitekti in so jih spregledale komisije, ko so odobrile načrte za gradnjo? Po istem načrtu, kot je zgrajen naš blok, so zgrajeni štirje bloki in seveda vsi s enakimi pomankljivostmi. In kaj se bo zgodilo? Lastniki velikanskega zneska za popravilo sami ne bodo zmogli, saj so morali že do njo stiskati, da so si lahko nabavili stanovanje in še vedno plačujejo bančne obroke. Če tako je treba senada spravi popravil, potrebujemo vdratevalne stroške. Razen tega bi se eni zgovarjali, češ da njim ne zamaka, če pa drugim, da oni ne bodo prispevali deleža. Položaj ni zadovoljiv.

Pišem vam zato, da se kaj takega ne bi več zgodilo. Da ne bi načrtovali, ki so primerni morda za jadransko obalo, uporabljati za kraje s takim mrzlim podnebjem, kot je ljubljansko. In da bi se tisti, ki je škodo že zakrivil, potkal na prvi meca culpa in škodo popravil. Kašem s prstom na tiste, ki so se imeli za izvedence in so take neprimerne načrte potrdili. Sem članica hišnega sveta, a pišem samo v svojem imenu in ne po naročilu hišnega sveta, ki se sestaja komaj dva krat na leto in vedno mlati eno in isto slamo.

ANICA FRANKS, Ljubljana

Cepprav bi vas rad kakor koli potolažil, vam žal, ne morem povedati prav nič spodbudnega. Že dolgo vsi vemo, da so pri gradnji stanovanj za trg gradbeni podjetja in tožniki i sodniki, imajo v rokah platno in škarje. Nadzor nad takimi hišami praktično ni, izvajalec nadzoruje sam sebi. Če se vemo, da imajo gradbinci že nekaj let lepo konjunkturo in dela na pretek, tako da se mnogi skoraj opepajo gradnje stanovanj, je težko upati, da bi tu kaj dosegli s konkurenco. Smešno je tudi dejstvo, da imaš za uro, ki velja 60 din, leto dni jamstva, za stanovanje, ki velja na primer 300 tisočakov, pa največ

dve leti. O nekaterih projektantih in arhitektih pa vsi vemo, da zelo radi šarijo z družbenim denarjem (s svojimi so zelo varčni) in da imajo stanovalce za nekatere pretekline zajce. Lahko vam v stolažbo povem samo to, da je v podobni kaši kot vi še na tisoče stanovalcev.

IGOR PRESERN

Poljska in obe Nemčiji

Večkrat stišim po radiu in berem v časopisu, da Poljska zahteva od Zahodne Nemčije, naj prikaže mejo na Odr in Nisi. Tega ne razumem, saj je vendar Vzhodna Nemčija sosedja Poljske, torej bi morala Poljska od Vzhodne Nemčije zahtevati priznanje nočih meja, pa je nič ne upraša. To se mi vidi tako, kakor da Poljska prizna Zahodno Nemčijo kot suvereno državo tudi nad Vzhodno Nemčijo.

Ne razumem tudi, zakaj samo iz zahodnega dela Berlina ljudje hodijo s prepustnicami v vzhodni Berlin. Ali obratno ni interesantno in dovoljeno?

Prosim, dajte to moje pisanje med prama bralcev; če to dosežem, bom še kaj prispeval. S spoštovanjem

FRANC DEBELAK, Delnice pri Poljanah

Ko je Nemčija leta 1939 napadla Poljsko in tudi leta 1945, ko je podpisala kapitulacijo, je bila enotna država. Obe današnji Nemčiji — Vzhodna in Zahodna — sta dedinji nekdanje enotne Nemčije in zato morata obe priznati povolne poljske meje na Odr in Nisi. Vzhodna Nemčija je to že zdavnaj storila, Zahodna Nemčija pa po dolgem obotavljanju šele konec lanskega leta.

Ob praznikih hodijo ljudje samo iz zahodnega dela Berlina v vzhodni zato, ker Nemška demokratična republika svojim državljanom niti za praznike ne dovoli, da bi hodili v zahodni del mesta.

Upamo, da ste s pojasnilom zadovoljni. Na vprašanja, ki vas zanimajo, vam bom vedno radi odgovorili. Oglasi se spet!

JANEZ STANIC

Beračenje s potrdili

Razložite mi, prosim, kako naj se vedemo občani do beračev in beračic iz sedanjih republik, ki prosijo po hišah. S sabo nosijo nekakšna tiskana potrdila, s naštetimi prošilicami težavami, češ da je pol družine mrtve, druga polovica pa je bolna, vse poogan, vse poplavljen, nekaj strojevo v bolnišnici in podobno. Te listine imajo zavarovane v potvinitastih vrečkah, videti je, kot da da si jih med sabo izposojajo. Če prosilko vprašate, kako se piše, pove drugo ime, kot je zapisano v listini. Te listine imajo velike žige, vendar tako nerazločne, da se ne da razbrati, kaj pomenijo.

Zanima me, kdo jim te listine izdaja. Ali so to legalna dovoljenja za beračenje, ali je v naši državi beračenje dovoljeno? Morda pa kakšna občina tako rešuje svoje socialne probleme in izdaja taka dovoljenja? Najhitreje se prosilca znebiš z denarjem, če si doma. Kaj pa če so otroci sami doma in potrebujejo vsiljene prošilice v stanovanju? Kako naj se človek vede do mladih prošilic, ki so socialno ogroženi? Je dolžan dajati denar in koliko? Naj jih prijavi? Ali pa namerava družba na kak drug pameten način reševati take probleme?

SKODELICA KAVE

In ženske, ki na glavnih ljubljanskih ulicah sede sredi zime na tleh in z dojenčki v naročjih prosijo? Ali jim lahko pomagamo samo tako, da jim vržemo nekaj denarja? Ali pa jim lahko pomagamo tudi kako drugače? Kakšen odnos do teh pojavov ima javna socialna služba, služba javne varnosti — ali v čigavo pristojnost spada reševanje teh žalostnih problemov?

ZINKA ZNIDARSIC, Ljubljana

Vprašanje nabiranja prostovoljnih prispevkov in beračenja ureja zakon o prekrških zoper javni red in mir, ki je bil objavljen v Ur. l. SRS, št. 98, z dne 3/12-59. Čl. 11 tega zakona določa:

»Prostovoljne prispevke na območju občine lahko nabira, kdor ima za to dovoljenje. Dovoljenje izda za notranje zadeve pristojni upravni organ občinske skupščine.

Dovoljenje za nabiranje prostovoljnih prispevkov se lahko izda le zavodom, družbenim organizacijam in zasebnim pravnim osebam, ki je zadostno izkazano, da se bo zbirka uporabila v določen splošno koristnem namen.

Dovoljenje za nabiranje prostovoljnih prispevkov se ne more izdati posamezniku.«

V 16. členu je za tako dejanje določena sankcija:

»Z denarnjo kaznijo do 300.000 din ali z zaporom do 30 dni se kaznuje: — kdor se vdaja klastenju, potepanju, beračenju, ali kdor se izmika delu, čeprav je zmožen za delo;

— kdor nabira prostovoljne prispevke brez dovoljenja, ali se ne drži omejitev in pogojev, ki so določeni v odločbi, s katero je dovoljeno nabiranje prispevkov.«

V 20. členu je med drugim določeno, da sme sodnik za prekrške izreči odločen predmetov, pridobljenih z beračenjem ali nedovoljenim nabiranjem prostovoljnih prispevkov. Dalje ta člen določa, da smejo delavci milice storilcu prekrška zaseči predmete na kraju storjenega prekrška.

Iz navedenega sledi, da so primeri, o katerih govori tov. Zinka ZNIDARSIC, nezakoniti. Delavci organov javne varnosti take osebe prijemajo in izročajo sodnikom za prekrške. Ta jih lahko kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom, izgon iz kraja kot varstveni ukrep pa ni več dopusten. Take osebe se milicnikom izogibajo, ker vedo, da bodo morale k sodniku za prekrške, zato prosimo občane, naj take in podobne primere prijavijo najbližji postaji milice.

Menimo pa, da bi se morali s temi zadevami, kakor je tov. Znidarsičeva pravilno ugotovila, ukvarjati ne nazadnje tudi organi socialnih služb, kajti skrb za nepravilne občane spada v njihovo področje dela.

Načelnik Uprave javne varnosti v Ljubljani: IVAN VINKLER, dipl. prav.

Reklamni dinar

V kapitalističnih državah trošijo za reklamo ogromna sredstva, zakaj bitka za trg neusmiljeno zahteva nove ukrepe, da se izda hitreje prodajajo. Denar vložen v reklamo naj prinese dobiček, zato je ta reklama pogosto tudi neusmiljena.

Tudi v našem prostem tržnem gospodarstvu, ki sili na prosti plovbi in popravilovanju, igra reklama svojo vlogo. Tudi tako imenovane »nagradne reklame« so vedno

pogostnejše, in to od nalobnih peres, po njem, hladilnikov, televizorjev in kamionov do avtomobilov. Drži, da naši zakoniki predpisi dopuščajo samoupravnim organom prosto odločitev za takšno nagradnjenje. Ker pa je na stotine kupcev, nagrad pu dosti manj, imamo pač »srečne kupce«, ki so deležni zadetka, ostali pa imajo uteho, da bo mogoče prav njim v prihodnjem zvebanju sreča mila. Mislim pa, da naša družba le ni najbolj srečna ob takem nagradnem reklamiranju. To pa radi tega, ker dejansko nima nič od tega. Kapitalistična družba s svojimi vjaki močno pritiska na razne dobičke, da si pridobi sredstva za potrebe zdravstva, socialne itd. Če pa pogledamo našo zakonodajo, ne moremo trditi, da imamo učinkovite instrumente, ki naj bi tudi del dobička usmerili za potrebe družbe. Naši delovni ljudje kot proizvajalci ne ustvarjajo dobička samo v proizvodnji, temveč sodelujejo pri ustvarjanju dobička v trgovinah, bankah in drugje. Ta ustvarjeni dobiček pa ni last samo enega ali skupine, temveč celotne družbe. Navedel bi samo primer naših bank. Na TV že lahko gledamo, kako so pripravljene nagrade za varčevalce vezanih vlog, ne vem, ali osem ali deset avtomobilov pred nedavnim in še nešteto drugih dobrin. Ti avtomobili so po mojem kupljeni iz dobička, katerega je banka ustvarila iz vlog varčevalcev. Tu je na tisoče varčevalcev, ki varčujejo za določen namen, srečnih izrečencev bo pa le nekaj desetlin. Vprašam se, kaj imajo preostali varčevalci od tega in kaj sama družba? Niti eni niti drugi nimajo nič od tega.

Najbrž tak nagradni fond ni majhen in gre o lepe milijone. Ti nagradni milijoni pa družbe ne obogatijo, čeprav ima družba ogromne potrebe. Samo pogledno razne rederendume, ko se volitvi prostovoljno odločajo za samopriskupke. Ta samopriskupki ima določen namen, za družbene potrebe v korist državljanov. Ali ne bi bilo bolj pametno, gospodarno in humano, to pa za celotno družbo, če bi se reklamnonagradni denar usmeril, recimo v nerazvite občine? Kako učinkovito bi bilo npr., če bi padla odločitev, da se tak velik nagradni fond usmeri v gradnjo ceste, ali šole, otroškega vrta, končno tudi v kakšno prostovoljno podjetje v teh nerazvitih predelih? Dvomim, da bi takšna reklama odvijala varčevalce, prej nasprotno. Vsak varčevalec bi bil ponosen, da je tudi on med tistimi, ki so pomagali pri gradnji šole, podjetja itd. v kakem zaostalem kraju.

Vzemimo si za zgled sklep ZTP Ljubljana o popustu za upokojece na železnici. Prav dobro vemo, s kakšnimi težavami se ta kolektiv otepa še leta in leta, pa je naziv temu sprejel tak human sklep. Seveda podjetje dobro ve, da od upokojevcev ni pričakovati dobička, vendar je v njegovih samoupravnih organih prevladala zavest, da je treba trošilo dobrega privoščiti in deliti tudi z upokojevcem. Ti ljudje niso določili nagradnega fonda za prosto vožnjo »srečnih izrečencev«, temveč so osrečili vse upokojece.

Mislim, da je to reklama, ki naj pri nas kaj velja.

JOZE VODEB, Domžale

V filmskih prevodih mrgoli napak

Ze nekaj let sem opazil, da v natisjenem filmskem besedilu pri raznih filmih mrgoli napak, tako slovniskih kot pravopisnih. Sprva sem menil, da gre zgolj za naključja. Toda postal sem pozoren ob tem, da se vedno iste ali podobne napake ponavljajo. Resnično me zanima, kdo je »spokleno zadolžen« za tako pačenje slovensčine. Bojim se, da to nekdo namerno počneja.

HERMAN MUSEC, Celje

Resno dvomim, da bi kdo namerno pačil slovenske filmske podnaslove. Prej bi rekel, da gre za površnost pri pregledovanju slovenskih filmskih klisejev, ki jih pošiljajo k nam distributerji iz drugih republik. Zato tudi ni čudno, če se v slovenskem prevodu kdaj pa kdaj prikrade tudi kakšna srbohrvatska beseda. Toda zadnje čase se ti distributerji zavedajo mučnega učinka pri slovenskih gledalcih in pošiljajo tudi svoje odkupljene filme podnaslavljati v laboratorije Vesna filma, ki so na najboljšem glasu glede skrbnosti prevodov. V slovenskih podnaslovih, ki zanje posreduje Vesna film, praktično ni napak, kvečjemu kdaj kakšna spodslajajček — če sar pa res ne gre šteti za zlo.

MIHA BRUN

Odmevi

Zakaj mlečna oseka

(Delo, 13. febr.)

Ko ing. Zvone Zakotnik odgovarja na predloge ljubljanskega občana o ceni mleka, pravi, da mlekarne ne morejo z 0,50 din pokriti vseh predelovalnih stroškov, transporta in maloprodaje ter primerja razmerje 50:50 med odkupno in prodajno ceno še s cenami v drugih državah, češ da je tudi tam prodajna cena večkrat večja od odkupne. To me je spodbudilo, da napišem nekaj vrstic.

Pravim, da so primerjave potrebne, vendar ne smejo biti enostranske. Primerjajmo zraven še tizozemske cene za kmetijske stroje in še produktivnost v predelovalnih obratih pa hitrost poslovanja in odgovornost družbe do kmetovalcev. Glejte: italijanski kmet lahko kupi motorno kosilnico za 5000 litrov prodanega mleka, naš ga mora prodati najmanj 9000 litrov za enak stroj. Primerjava z odkupnimi cenami za kmetovno žitno je podobna.

Naši trgovci se radi poslužujejo krivice: kar ni ekonomsko donosno, je treba opustiti in ni vredno pridelovati, saj lahko uvozimo in domo pri tem še več zaslužili. Raje kot da bi si zagotovili reden odkup od domačih kmetovalcev, plačujejo devize tujci! Uvozniki kmetijske mehanizacije pa se izogibajo na državo ali družbo, visoke carine, prometni davek — češ vse to je krivo, da so kmetijski stroji predragi. Lani pa se je država odpovedala prometnemu davku, deloma je znižala carinske davke za kontingentirano blago, med katerim so bili tudi kmetijski stroji, toda kosilnice so bile pri nas vseno dražje, čemu? Kdo je tu zaslužil, če ne trgovci?

Morda gledam vse preveč iz preprostega kmetijskega zornega kota, toda menim da je naš kmet prav tako priden in napreden kot je italijanski ali avstrijski.

MATIJA MLEKUŽ, Bovec

Jedci in pol

(Delo, 10. marca)

To, kar smo brali pod tem naslovom, sili človeka, da z gnusom razmisli o nekaterih naših priveditvah. Somborčani so se udeležili tekmovalstva v žetvi v tolikšnem številu, da so morali privediti žetve »prenašati« program še na ulico. Zmagovalci so bili seveda nagradi in največji požar je poleg naslova »Poročero 71« prejel še kuverto s 1.000 Ndin... Ali more kdo tako neokusnost zagovarjati v imenu smisla za dobro čelo? Za žalostni rekord nas ponizuje čelo pod raven živali, saj je najkrovolodnejše med njimi ne poznajo naravne mere. Radovedneži so se sicer zabavali, toda to je bila zelo cena in prosaška zabava. Če bi bednim tekmovalcem popokali selodci, bi jih gledalci prav tako s smehom prepustili kirurgu ali grobarju.

JANEZ LAMPIC, Ljubljana — Polje

Barčica in dekle

(Delo, 3. marca)

Naslov bi se moral verjetno glasiti malo drugače, namreč Barčica in pubertetni. Seveda se nam tisti pubertetni, o katerem je pisal novinar M. Smukavc, najprej smili v dno srca, saj ga je življenje na morju tako hudo zdelo, da se je moral zateči na kopnem naravnost v naročje smiljivih deklet in plače. Druga mu ne vemo svetovati, niemu in drugim takim. Tinekom in Tončkom, kot da se že prej rajši sploh ne ločijo od svojih mamic. Sicer pa moramo priznati, da se nam taki Tončki, ki na ladji v znamenje moškosti pustijo rasti dolgo brado in dolge lase, hkrati pa se imajo že po treh tednih za pravega morskega volka, zdijo pravcati fenomeni. Zal pa je v izjavah ubogega Tončka tudi nekaj resnice: ladjevje tako hitro narašča, stari pomorščaki pa odhajajo na kopno ali v tujino, da se morajo podjetja včasih — žal — zadovoljiti tudi s Tončki. Na srečo so problematiki Tončki še v manjšini, toda pravi pomorščaki zelo skeptično in zakrbljeno gledajo na tak naraščaj. Nasled so ladje zelo draga stvar in prevažajo drage tonore — kaj pa mislite, bi rekla naša Splošna plovba, če bi se morarji po prihodu v kako luko najprej vsake skupje zatekli v gostilno! Konkretno: naša ladja »Litija« stane Splošno plovbo približno 3.000 USA dolarjev na dan.

Zelim, da je tisk pravičnejši pomorščakom in da jim ne krati še tistega malo ugleda, ki ga dandanes užijajo pri ljudeh na kopnem.

RADOVAN VODA, II. častnik Krovca, m/l »Litija« (odposlano iz Neaplja)

Boksarska pridobitev

(Delo, 13. marca)

Odgovaram na očitke o zapravljanju denarja za prenos Clay-Frazier v Poštni predalu. Ta prenos je plačalo 40—50 odst. televizijskih naročnikov v Jugoslaviji, ki so bili z oddajo zelo zadovoljni. Pri njej so imeli vsi od življenja in so gledali enkratni spektakel. Vprašam, koliko pa stanejo razne druge oddaje, filmi, intervjuji, brezplodne sestankarske diskusije, nastopi nekvalitetnih popevkarjev na TV, domačih in tujih, pa če hočete tudi najmanj za polovico preveč razvlečenih prenosov vseljskih poletov? Ali si res ne smemo privoščiti dobrih oddaj, ki zanimajo ljudi, če smo v gospodarskih težavah? Za te težave je kriva premajhna delavnost, disciplina in kvaliteta naših vseh, ne pa dooboj Clay-Frazier. Zakaj pa naši zidomci dobro gospodarijo. Ne jezik, ampak roke!

ADOLF BERLOZNIK, Trbovlje

9. marca je bila javnost obveščena, da je JRTV plačala za prenos boksarskega srečanja med profesionalnim pravkom Frazierjem in iztevalcem Clayem celih — tristo milijonov S din. Ob tem bi bralce rad spomnil na zadnje svetovno pretnstvo v gimnastiki, ko je prav ista JRTV obvestila javnost, zakaj ne more prenašati otvoritve SPG iz Ljubljane. Zato, ker se ji je zdelo vsota pet (bert pet) milijonov S din previsoka, saj nima toliko denarja!

Torej vendarle ne drži, da JRTV nima denarja. Za profesionalizem ga ima na pretek, za amaterstvo ga pa nima.

ANDREJ GORŠE, Kidričevo

Spoštovano uredništvo!

Večina nasprotnikov HE Kobariid ni iz soške doline, tega ne gre prezreti. Vsem tem lahko rečemo: »Če nam še nečete pomagati, pa nas vsaj pustite pri miru, da bomo laše reševali naše gospodarske težave.« Ni nam treba pripovedovati o kravatih bistre hrebe planine, sami jih prav dobro poznamo in jih znamo ceniti. Zaradi tega tudi v dolini ni nikogar, ki bi zagovarjal onesnaženje doline in reke in zraka.

Pa pogledjmo, kaj danes nudi kobariško drežniška dolina domačinu ali turistu (to je dolina, ki naj bi jo pokrilo akumulacijsko jezero). Nekaj slabo oskrbovanih pašnikov, grmičevja in trnja pa gozdnega terena — to je vse bogastvo. Erozijske bregove tudi potem ne bo dosti hujša, kot je že zdaj. Klimatski in drugi pogoji se v bistvu ne morejo spreminjati, saj se tudi drugod ne. Pogled na jezero in pregrado, po kateri naj bi bila speljana cesta za naselje Drežnica in za selke Jerzeca, Magodž, Koseč in Drežniške Rame, ne more motiti.

Nasprotniki HE Kobariid morda pozabijo, da občina Tolmin meji na sosednjo Italijo s svojimi skoraj 40 km meje. Prap zato bi morali na tem območju posvetiti mnogo več skrbi za razvoj gospodarstva in blaginjo delovnih ljudi. Če naše razmere primerjamo s sosednjimi italijanskimi, je odgovor sam po sebi: Občina se je v glavnem sama trudila za razvoj mejnega območja. Podpore od zunaj je imela malo. Če analiziramo argumente zoper gradnjo, ne vdržijo trdnosti. Zato predlagam ljudski referendum za gradnjo ali proti njej, v tolminski občini ali v celi Sloveniji. Potem bomo končno lahko prešli od besed k dejanjem. Kajti prepričan sem, da bo rezultat referenduma potrdil koristnost gradnje HE Kobariid.

VIKTOR PAGON, Tolmin

Dne 13. marca 1971 ste objavili članek RESNICA O HE KOBARID, ki ga je napisal Marjan Debelak. Z navajanjem pisca se za nikogar ne morem strinjati.

Soški problem

HE in bistra hči planin

ti, in sicer iz razloga, ker so njegovi pomisleki glede gradnje HE Kobariid prav za vsega priležni in s tem mešajo ljudi. Tako nekateri res mislijo, da gre za kako oskrunjenje narave — kar pa je grobo pretiravanje.

Predvsem akumulacijska jezera ne predstavljajo nekaj, kar bi bilo grodo in kar bi kvarilo lepoto okolja. Le pogledmo akumulacijsko jezero pri Tolminu! Podobno je s Zbiljskim jezerom pri Medvodah, nazdarje imamo po celim svetu, predvsem pa v Alpah v Avstriji, Švici, Nemčiji in Italiji polno takih jezer in vsa se prav lepo podajo v svoje okolje, ki ga celo polepšajo. Ne vem, zakaj naj bi bilo pri Kobariidu kaj slabše! Le zakaj se piše v konkretnem primeru za nekaj hektarov peščenega in deloma s travo in grmovjem porasčenega terena toliko zavezava, saj lepota te doline ni toliko na dnu, pač pa v okoliju, v hribih in gorah. Tu v gorah bo pa, kolikor mi je znano, narava res oskrunjena z raznimi živalicami itd., itd., vendar se piše zoper to prav nič ne razburja.

Navajanje članka pod naslovom »Za poselitve za 16 ljudi, «čudna mobilizacija sila in »Kompromis ne more biti« so vsa toliko za lase priležena, da jih resen občan, ki se zavzema za napredek tega dela naše dežele, ne more upoštevati, saj so tako polna zlobe in podkivanja, da ni vredno izgubljati besed z odgovarjanjem. Kdaj bomo Slovenci postali nekoliko manj malenkostni in kdaj bomo začeli gledati na takšne probleme z bolj širokega aspekta? Predvsem ni resnica, da bi se s to gradnjo zmanjšala lepota tega dela naše domovine, po drugi strani pa je treba misliti tudi na koristi te zapuščene doline. Privoščimo Tol-

mincem tako ATC Bovec, kakor tudi HE Kobariid, saj je eno z drugim povezano, in oboje bo vsaj nekoliko izboljšalo gospodarsko stanje v tem kraju!

Res bi bilo potrebno nekoliko političnega pritiska, in sicer proti takim ljudem, ki samo zavirajo napredek in samo iščejo, kje bi lahko škodovali dobroti in koristnim načrtom. Upam pa, da odločujoči dejavniki ne bodo nasledili laži — argumentom in da bodo vse te nove gradnje čimprej započeli in tudi dokončali tako, da bo koristno za Soško dolino.

SLAVKO PEČAR, Ljubljana

O načrtu vodne elektrarne na Soči nad Kobariidom so časopisi popisali zadnji čas precej papirja, upam pa si trditi, da kljub temu večina bralcev ne pozna stvarnih razlogov za gradnjo ali proti njej. Priče smo vedno bolj zločeni polemiki, v kateri zagovorniki gradnje naglašajo, da nujno potrebujemo dodatne električne vires, da je med ostalih kobariška elektrarna najbolj smotrna, da prenapieta zagovorniki narave narave kraja samoupravne pravice domačinov itd. Nasprotniki pa to pobujajo in poudarjajo škodo, ki bi bila prizadela lepi Soški dolini, govorijo o neosveščenosti domačinov in nekulturnosti tehokratov itd. Oba tabora se sklicujeta na splošne (reci: narodne) koristi. Ker je spor razgibal znaten del javnosti in nikomur ne bo lahko, gradnjo samovoljno odobriti ali jo onemogočiti, predlagam, da republikski statistični zavod izvede referendum.

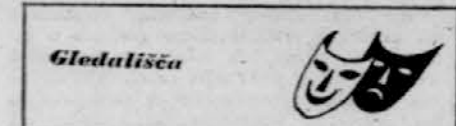
Ob uporabi modernih komunikacijskih

sredstev bi bila po mojem mnenju izvedba vseslovenskega ali regionalno omejenega referenduma ali vsaj vzorčne ankete cenejša, kot je bila izdelava načrta za hidroelektrarno, ki jih hoče del javnosti spraviti neuresničene v arhiv. Saj so znašali stroški na primer za nerealizirani načrt bosvske elektrarne nad eno milijardo (rlogivih?) starih dinarjev. Po njej se nam tudi edinstvena priložnost, da povečamo referendum s splošno popisom prebivalstva, ki bo 31. marca letos. Eno vprašanje več v vprašalniku popisa ne bo bistveno obremenilo.

Ta referendum predlagam v miselnosti, da imajo pravico odločati o tem spornem vprašanju (in v bodoče o drugih podobnih pomembnih obcih vprašanjih) vsi, ki prihajajo v Soško dolino kot turisti, locci, ribiči ali ljubitelji narave naspih, domačini, tudi taki, ki si morajo iskati zasluzka onstran meje, pa tudi vsi peresa bolj ali manj večši potrošniki električne energije po Sloveniji, ki bodo izid spora, kakršen koli že bodi, čutili na svojem žepu.

Da pa bi bila javnost pravilno obveščena, bi morala nepristranska strokovna komisija pojasniti prednosti in zadreke za gradnjo te elektrarne. Dokazati bi morala njene prednosti pred drugimi projekti, kolikor bi stala kilovalna ura elektrike, proizvedena v njej, koliko pa iz drugih projektiranih vodnih, katoričnih in nuklearnih elektrarn, po čem bi bila uboženja elektrika iz drugih jugoslovenskih republik ali iz inozemstva. Komisija bi morala javnosti tudi predložiti, koliko bi prednostni načrti pridelali naravo s spremembo podobe, onesnaženjem vode in zraka. Prepričan sem, da bi tako jedro, toda stvarno in (ra-

KULTURNI KOLEDAR

LJUBLJANA

DRAMA SNG

Sobota, 20. marca, ob 19.30 — A. P. Čehov: TRI SESTRE. Abonma Sobota in izven. Večina vstopnic je v prodaji.

Nedelja, 21. marca, ob 16 — A. P. Čehov: TRI SESTRE. Abonma Nedeljski popoldanski in izven. Večina vstopnic je v prodaji.

Ponedeljek, 22. marca: ni predstave — blagajna zaprta.

Torek, 23. marca, ob 19.30 — Vitomil Zupan: ALEKSANDER PRAZNIH ROK. Zgodba abonmajska ponovitev Zupanove tragikomedije. Abonma Dijaški 8 večerni in izven. Nekaj vstopnic je tudi v prodaji.

Sreda, 24. marca, ob 15.30 — A. P. Čehov: TRI SESTRE. Abonma TS 2.

Četrtek, 25. marca, ob 19.30 — A. P. Čehov: TRI SESTRE. Abonma C in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.

Petek, 26. marca, ob 15.30 — A. P. Čehov: TRI SESTRE. Abonma C in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.

Sobota, 27. marca, ob 21 — William Shakespeare: MACHBETH. Gostovanje v Trstu. V Slovenskem gledališču.

Nedelja, 28. marca, ob 16 — William Shakespeare: MACHBETH. Gostovanje v Trstu. V Slovenskem gledališču.

MALA DRAMA SNG

(vhod iz Igriške ulice)

Sobota, 20. marca, ob 20 — Gregor Strniša: ZABE ALI PRILIKA O UBOGEM IN BOGATEM LAZARU (Babica in Evica — Kolkova). Izven abonmaja. Vstopnice so v prodaji pri blagajni v Drami.

Nedelja, 21. marca, ob 20 — Recital poezije: DE CHARLES D'ORLANS A PAUL FORT. Izjava Monique ROYER iz Pariza. Vstopnice po 15 din (za dijake in študente po 10 din) bodo v prodaji pri blagajni v Drami od torka 23. marca dalje.

Petek, 26. marca, ob 15 — Recital poezije: DE GUILLAUME DE MACHAULT A PHILIPPE SOUPAULT. Izjava Monique ROYER iz Pariza. Vstopnice po 15 din (za dijake in študente po 10 din) bodo v prodaji pri blagajni v Drami od torka 23. marca dalje.

Sobota, 27. marca, ob 20 — Jean Anouilh: ORKESTER (Igra — koncert). Izven abonmaja. Vstopnice bodo v prodaji pri blagajni v Drami od srede 24. marca dalje (te 20-712 ali 21-402).

V organizaciji in pod pokroviteljstvom Francoskega kulturnega centra bo v četrtek 25. marca ob 20. uri in v petek 26. marca ob 15. uri v Mali dramati SNG nastopila z dvema recitaloma priznana pariska umetnica MONIQUE ROYER, nekdanja članica znamenitih gledališč Hebertot in Comédie Française, ki v zadnjem času posveča svojo igrano moč predstavitelji mojstrov francoske poezije. Vstopnice za obe srečanja s francosko kulturo bodo na voljo pri blagajni v Drami od torka 23. marca dalje. Cene: 15 din (za dijake in študente 10 din). Tel. rezervacije na 20-712 ali 21-402.

OPERA IN BALET SNG

Sobota, 20. marca, ob 19.30 — Puccini: MADAME BUTTERFLY. V naslovnih vlogah gostuje bolgarska sopranistka Ženi Živkova iz Sofije. Izven Abonmaja. Nekaj vstopnic je še na voljo.

Torek, 23. marca, ob 19.30 — Rimski-Korsakov: CARSKA NEVESTA. Abonma red G in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.

Četrtek, 25. marca, ob 19.30 — Mascagni: CAVALLERIA RUSTICANA. Leoncavallo: GLUMACI. Abonma red U in izven. Vstopnice so tudi v prodaji.

Petek, 26. marca, ob 16 — Verdi: TRUBADUR. Zaključna predstava za 21C. Jesenice. (Razprodano).

Sobota, 27. marca, ob 19.30 Baletni večer Sergeja Ljifarja: Čajkovski: ROMEO IN JULIJA, Debussy: FAVN, Lalo: SUITA V BELEM. Abonma red P in izven. Vstopnice je nekaj tudi v prodaji.

Nedelja, 28. marca, ob 15. Verdi: TRUBADUR. Abonma red N in izven v prodaji bodo stojšča.

MESTNO GLEDALIŠČE

Sobota, 20. 3. ob 19.30: Dostojevski — Pirjevce: SRECA V NESRECI. Abonma Kolektivni C in izven. (Vstopnice tudi v prodaji).

ob 19.30: W. D. Home (Molly: Grčeva): IGRA V STIRIH — KDO DOBI. Gostovanje v Kočevju.

Nedelja, 21. 3. ob 10.30: Vaša matineja: ZKPO Ljubljana-Center. Srečanje z Akademsko folklorno skupino »FRANCE MARBOLTA«.

ob 15: Dostojevski-Pirjevce: SRECA V NESRECI. Abonma Kolektivni E in izven. (Vstopnice tudi v prodaji).

ob 19: G. Scarnicci in R. Tarabusi: KAVIAR IN MINISTRA. (Komedia). Izven.

Torek, 23. 3. ob 19.30: W. D. Home (Molly: Grčeva): IGRA V STIRIH — KDO DOBI. (Komedia) Abonma Mladinski I in izven. (Vstopnice tudi v prodaji).

Sreda, 24. 3. ob 19.30: Dostojevski-Pirjevce: SRECA V NESRECI. Abonma Sreda in izven. (Vstopnice tudi v prodaji).

Četrtek, 25. 3. ob 19.30: Scarnicci in R. Tarabusi: KAVIAR IN MINISTRA. (Komedia) Abonma Mladinski II in izven. (Vstopnice tudi v prodaji).

Petek, 26. 3. ob 19.30: Dostojevski-Pirjevce: SRECA V NESRECI. Abonma Kolektivni B in izven. (Vstopnice tudi v prodaji).

ob 19.30: G. Scarnicci in R. Tarabusi: KAVIAR IN MINISTRA. (Komedia). Gostovanje v Novem mestu.

Sobota, 27. 3. ob 19.30: W. D. Home, (Molly: Brečjeva): IGRA V STIRIH — KDO DOBI. (Komedia). Izven.

Nedelja, 28. 3. ob 10.30: Vaša matineja: ZKPO Ljubljana-Center. Shakespeareovi soneti v izvedbi članov SG Trst.

Opazujemo na izven predstavo uspele komedije Scarniccija in Tarabusija »KAVIAR IN MINISTRA« v nedeljo ob 19. uri. Zabalava vas bo kompletna hralska ekipa »GOSPODA EVSTAHIA IZ SISKE« s Skofjo, Juranovo in Sugmanom na čelu ter še mnogimi drugimi.

V soboto 27. III. pa bomo ob 19.30 u. prizorili IZVEN ABONMAJA komedijo W. D. Home »IGRA V STIRIH — KDO DOBI« Zabalava vas bodo Zlatko Sugman, Judita Hahnova, Francek Drogenik, Marjana Brečjeva in Vera Murkova.

Predprodaja vstopnic vsak dan razen ponedeljka od 10—12 in uro pred začetkom predstav.

EKSPERIMENTALNO GLEDALIŠČE GLEJ

Vabi na predstave v Studentskem naselju:

Sreda, 24. marca ob 21.30: Roger Vitrac: VIKTOR ALI OTROCI NA OBLASTI.

Petek, 26. marca ob 21.30: Peter Hadke: KASPAR.

MLADINSKO GLEDALIŠČE

Četrtek, 25. III. ob 15.30: — Jules Verne: Pavel Kohout »V 80 DNEH OKOLI SVETA«. Za abonma »La Gimnazijo Steno in izven. (Vstopnice so v prodaji pri gledališki blagajni po ure pred predstavo).

Petek, 26. III. ob 16. in 19.30: — Jules Verne-Pavel Kohout: »V 80 DNEH OKOLI SVETA«. Gostovanje v Kranju.

Vodstva sol in organizatorje gostovanj opozarjamo na našo predstavitev Jules Verne-Pavel Kohout »V 80 DNEH OKOLI SVETA«.

Narčila sprejema in daje informacij o terminih in pogojih Uprava Mladinskega gledališča — Pionirski dom Trg VII. kongresa ZKJ-I, telefon 310-610 vsak dan med 10. in 12. uro dopoldne.

Naša gledališka dvorana ima 438 sedežev. Naročite lahko vso dvorano za zaključeno predstavo, pol dvorano ali nekaj posameznih sedežev. Predstava je scensko primerna skoraj za vse slovenske odre; gostujemo pa do konca sezone še s predstavami: Vilhelm Busch »CIPEK IN CAPEK«, Charles Dickens »OLIVER TWIST«, Danilo Goršek »SILNI BICA«.

SENTJAKOBSKO GLEDALIŠČE

Sobota, 20. III. ob 19.30: Jurčič-Vozny: DESISTI BRAT. Izven.

Nedelja, 21. III. ob 16: Spicar: POGUM. NI TONCEK. (Izključno zadnji).

Sobota, 27. III. ob 16: Kref: CELJSKI GROFJE. Red I.

ob 19.30: Kref: CELJSKI GROFJE. Premiera. Izven.

Nedelja, 28. III. ob 16: Kref: CELJSKI GROFJE. Red Nedelja popoldanski in izven.

ob 19.30: Kref: CELJSKI GROFJE. Izven.

Na dan praznovanja svetovnega dne gledališča, v soboto, 27. marca ob 19.30 uri bo v Sentjakijskem gledališču peti premiera v 50-letnici sentjakijskega gledališča. V Krefovi CELJSKI GROFJI bo Ana Sadarjeva v vlogi Barbare slavila 25-letnico umetniškega dela.

CELJSKE GRGFE pripravljajo: režiser Drago Pogorelec-Karus, kostumograf Barbara Janova, scenograf Bojan Kapel, igralci pa bodo: Ana Sadarjeva in Bela Rotterjeva v alternaciji, Zdenka Bevdova, Vilj Vrhovec, Dušan Skok, Darko Kavsek, Lojze Sadar, Andrej Trupej, Bojan Kapel, Miha Kavčič, Drago Razbojšek, Polde Blatnik, Roman Zun, Mirko Draslar, Srečo Erjavce, Jože Zakrajšek, Rudolf Wand in Andrej Bočkovec.

MARIBOR

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE

Ponedeljek, 22. III. ob 19.30: Bucher: DANTONOVA SMRT. red Oranži.

Torek, 23. III. ob 19.30: Bucher: DANTONOVA SMRT — za red U in izven.

Sreda, 24. III. ob 15: Bucher: DANTONOVA SMRT — za red U in izven.

19.30: Bucher: DANTONOVA SMRT — za red Vijoličasti.

Četrtek, 25. III. ob 19.30: Herold: NAVIANKA — za red Zeleni.

Petek, 26. III. ob 15.30: Drabosnjak-Hartman: IGRA O IZGUBLJENEM SINU — za Delavsko univerzo.

ob 20: Herold: NAVIANKA — za red Rdeči.

Sobota, 27. III. ob 15: Verdi: TRUBADUR — za Avtomehaniški šolski center.

NOVA GORICA

PRIMORSKO DRAMSKO GLEDALIŠČE

Nedelja, 21. III. ob 16: Torkar: VSTAJENJE JOZEFA SVEJKA — gostovanje v Vipavi.

Torek, 23. III. ob 16. in 20: Ustinov: ROMANOV IN JULIJA — gostovanje v Kopru.

Četrtek, 25. III. ob 17: Torkar: VSTAJENJE JOZEFA SVEJKA — v Solkanu za red »Upokojenci«.

TRST

SLOVENSKO GLEDALIŠČE

Petek, 19. III. ob 18: B. Nušič: »KAJ BOJO REKLI LJUDJE« — v Dobrodo.

Sobota, 20. III. ob 20.30: D. Smole: »ANTIGONA« — v Kulturnem domu. (Abonma red A.)

Torek, 23. III. ob 17: D. Smole: »ANTIGONA« — v Kulturnem domu.

Sreda, 24. III. ob 17: D. Smole: »ANTIGONA« — v Kulturnem domu.

Četrtek, 25. III. ob 17: D. Smole: »ANTIGONA« — v Kulturnem domu.

Sobota, 27. III. ob 21: W. Shakespeare: »MACHBETH« (Gostovanje SNG-Drama Ljubljana) — v Kulturnem domu.

Nedelja, 28. III. ob 16: W. Shakespeare: »MACHBETH« (Gostovanje SNG-Drama Ljubljana) — v Kulturnem domu.

Ponedeljek, 29. III. ob 20.30: W. Shakespeare: »MACHBETH« (Gostovanje SNG-Drama Ljubljana) — v gledališču »G. Verdie« v Gorici.

Sreda, 31. III. ob 20: D. Smole: »ANTIGONA« — v Piranu.

Petek, 2. IV. ob 20: D. Smole: »ANTIGONA« — v Novi Gorici.

Sobota, 3. IV. ob 20: D. Smole: »ANTIGONA« — v Ajdovščini.

Nedelja, 4. IV. ob 17: B. Nušič: »KAJ BOJO REKLI LJUDJE« — v Bazovici.

KRANJ

PRESERNOVO GLEDALIŠČE

Sobota, 20. III. ob 10: Jelič: »RDEČA KAPICA« — lutkovna predstava. Izven.

Petek, 26. III. ob 16: Jules Verne: »V 80 DNEH OKROG SVETA« Gostuje Mladinsko gledališče iz Ljubljane. — red Dijaški II.

19.30: Jules Verne: »V 80 DNEH OKROG SVETA«. Gostuje Mladinsko gledališče iz Ljubljane. — Izven.

16.30: Jelič: »RDEČA KAPICA« — Lutkovna predstava. Gostovanje v Predoslijah.

Sobota, 27. III. ob 10: Skufar: »ITR NULJICA«. Izvajajo otroci šole Cerklje. — Izven.

LJUBLJANA

MARIONETE, Levstikov trg 2

Sobota 20. III. ob 11: Oscar Wilde: SREČNI PRINC. Prva ponovitev v sezoni za izven.

ob 15: Oscar Wilde: SREČNI PRINC — Druga ponovitev za izven.

Ponedeljek 22. III. ob 17: Oscar Wilde: SREČNI PRINC — zaključna predstava za osmovo šolo dr. Vita Kraigherja, Ljubljana.

Četrtek, 25. III. ob 17: Oscar Wilde: SREČNI PRINC — za izven.

Petek, 26. III. ob 16: Jan Malik: CAROBNA VRECKA — delno zaključna predstava za Osn. šolo Borisa Kidriča, Ljubljana. Nekaj vstopnic je tudi v prodaji.

Sobota, 27. III. ob 11: Jan Malik: CAROBNA VRECKA — za izven.

ob 15: Jan Malik: CAROBNA VRECKA — za izven.

ROČNE LUTKE

Torek, 23. III. ob 17: Albert Papler: HUDOBNI GRASČAK. Predstava bo v dvorani KUD SVOBODA VIC — Ljubljana. Zaveščiška 3/a — za izven.

Sreda, 24. III. ob 17: Albert Papler: HUDOBNI GRASČAK. Predstava bo v dvorani KUD SVOBODA VIC — Ljubljana. Zaveščiška 3/a — za izven.

Sobota, 27. III. ob 17: H. Januszewska: TIGROČEK PETER — za izven.

LUTKOVNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA bo uprizarilo v tork, dne 23. marca in v sredo, dne 24. marca 1971 — obakrat ob 17. uri za izven lutkovno igrig Alberta Paplerja: HUDOBNI GRASČAK — v dvorani KUD SVOBODA VIC — LJUBLJANA. Je v pisarni KRAJEVNE SKUPNOSTI Zaveščiška 3/a.

Preprodaja vstopnic za obe predstavi MALCI BELICEVE NA VICU, Zaveščiška 3/a vsak dan do srede, dne 24. marca (razen v soboto in nedeljo) od 10. do 12. ure in eno uro pred pričetkom predstave pri blagajni.

Rezervacije vstopnic po tel. št. 61-708. Obisk na obeh predstavah za izven pripomočnik predvsem učencem OŠNOVNIH ŠOL, VZGOJNO VARNOSTNIM ZAVODOM in odraslim na območju SKUPNOSTI OBCE LJUBLJANA — VIC RUDNIK.

Vodstva ljubljanskih in znanjih osnovnih šol ter Vojno varnostnih zavodov se posebej obveščamo na novo uprizarjeno pravilnice lutkovne igre Oscarja Wildea. SREČNI PRINC.

Narčila zaključenih predstav sprejema uprava LUTKOVNEGA GLEDALIŠČA LJUBLJANA. Resljeva c. 36 vsak delavnik od 7. do 14. ure osebno, pisмено ali po tel. št. 312-20.

Zaključene lutkovne predstave so lahko vsak delavnik v dopoldanskem ali popoldanskem času.

Predprodaja vstopnic za obe gledališči je vsak dan, razen nedelje in praznika, od 8. do 12. ure in v upravi gledališča, Resljeva c. 36 in pol ure pred pričetkom predstave pri blagajni gledališča.

Rezervacije vstopnic za obe gledališči so vsak dan, razen nedelje in praznika, od 8. do 13. ure po tel. št. 312-20.

Likorne nastave

LJUBLJANA

MODERNA GALERIJA V LJUBLJANI: V Moderni galeriji je odprta stalna zbirka slovenskega slikarstva, kiparstva in grafike.

V malih dvoranah je odprta do vključno nedelje 21. marca razstava sarajevskih umetnikov.

V sredo 24. marca bo med 18. in 19. uro ogled razstave »Grupa galerije Poruma« iz Zagreba.

MALA GALERIJA V LJUBLJANI: V Mali galeriji je odprta razstava plastike in grafik, ki jih razstavlja Petar HADŽI BOSKOV iz Skopja. Mala galerija je odprta vsak dan med 10. in 20. uro.

Koncerti

LJUBLJANA

Zbor in orkester Slovenske filharmonije je sodeluje pri izvedbi koncerta za rdeči abonma, ki bo v petek, dne 26. t.m. ob 20.15 pod vodstvom šefa-dirigenta Oskarja Danona. Na sporedu bosta dve Mozartovi skladbi: Simfonija, imenovana Hatfnerjeva, in Requiem. Sodelujejo solisti Zlata Ogjanovic, Eva Novak-Houska, Anton Dermota in Franjo Petrusanec (iz Zagreba). Zbor je pripravil Jože Hanc.

Radiotelevizijska Ljubljana bo priredila v sredo, 24. marca ob 20.15 v Filharmoniji 4. abonmajske glasbene večer svojega simfoniskega orkestra. Dirigiral bo Samo Hubad, solista bosta Josefa Falout in Pina Carmirelli. Na sporedu bodo naslednje skladbe: Ravelova Alborada del gracioso, Krekov koncert za rog in godala, Prokofjeva 2. violinski koncert in Šeherezada Rimskega-Korsakova. Vstopnice bodo naprodaj v Filharmoniji.

FESTIVAL

V tork, 23. marca ob 20.15 bo nastopila v dvorani Slovenske filharmonije oddila na sovjetske pianistka Oksana Jablonskaja iz Moskve.

Spored: Beethoven — Sonati št. 27 v e-molu in št. 21 v C-duru, Gabcikvadze — Sonata, Hačaturjan — Sonatina, Brahms — Intermezzo v A-duru, ob 18 in Chopin — Scherzo št. 2 v b-molu, op. 31.

Prodaja vstopnic od ponedeljka dalje od 10. do 12. ure v Plečnikovem paviljonu v Križankah in uro pred začetkom koncerta pri blagajni Slovenske filharmonije. Koncert je za Bel abonma in izven.

Po koncertih, ki jih je v minulem tednu imela pianistka Oksana Jablonskaja po Sloveniji, bo umetnica nastopila še v naslednjih krajih:

Radovljica — sobota, 20. marca, Tolmin — ponedeljek, 22. marca, Celje — sredo, 24. marca.

Idrija — četrtek, 25. marca, Jesenice — petek, 26. marca.

LJUBLJANA

NARODNI MUZEJ LJUBLJANA

Odprte so stalne arheološke zbirke in občasna razstava »Holandske-flamske in francoske reproduktivne grafike 17. in 18. stoletja«.

Muzej je odprt vsak dan razen ponedeljka od 10. do 12. ure, v sredo in petek pa tudi od 16. do 18. ure.

V razstavi ARKADE bo 25. III. t.l. odprta razstava »Orožje in bojna oprema od naselitve Slovencev do konca 17. stoletja«. S to razstavo sojenja Narodni muzej slovesnosti ob 150-letnici svojega obstoja (ustanovljen je bil 15. oktobra 1821).

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja (od 6. do konca 17. stoletja) vodilo k oborožitvi in opremljenosti vojske in puščicnih in silističnih osti, mečev in bodal, bojnih cepcev, hehalebar, pušk in pištol z raznimi dodatki kot so rogi za smodnik, napenjalci in pod. do čezdašev, ki so jih uporabljali v boju.

Razstava obsega 226 posebej za to razstavo restavriranih originalnih primerkov orožja, ki je v toku 11. stoletja